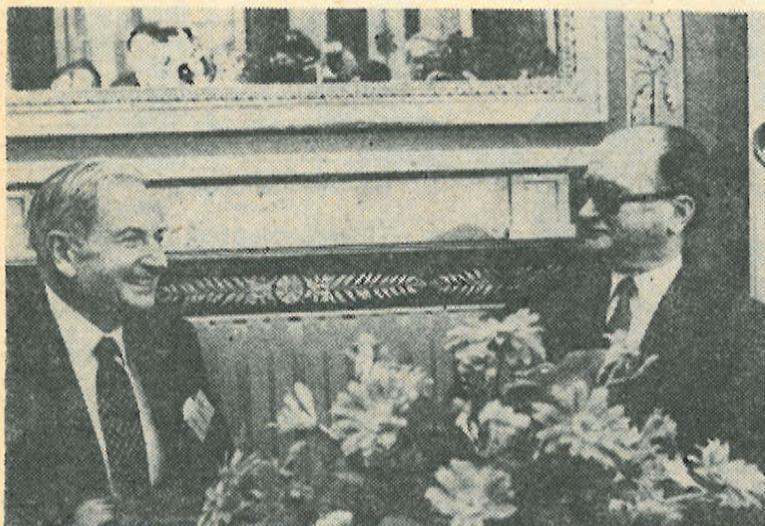

ŽIVOT

KULTURNĚ SPOLEČENSKÝ ČASOPIS • DUBEN • APRÍL • KWIECIEŃ 1988 (ČÍSLO 359) CENA 50 ZŁ

Větrné mlýny patří mezi zajímavé historické památky. Uchovaly se totiž — zejména na severní Moravě — v téměř původní podobě. V Krajském středisku památkové péče je v současné době evidováno patnáct větrných mlýnů. Ten v Cholticích pochází z roku 1773 a je v něm umístěno muzeum tesařského nářadí. (Snímek

VARŠAVA. V Kráľovskom zámku začala svoju činnosť Základina pre rozvoj poľského poľnohospodárstva. Cieľom tejto základiny, ktorá vznikla z iniciatívy finančníkov bratov Rockefellerovcov, je slúžiť modernizácii nášho poľnohospodárstva, ako aj spracovávania potravín. Davida Rockefellera počas pobytu v Poľsku prijal Wojciech Jaruzelski (na snímke) a Zbigniew Messner.

K 70. VÝROČÍ VZNIKU SOVĚTSKÉ ARMÁDY se v Kongresovém sále varšavského Paláce kultury a vedy konal slavnostní koncert, ktorým vyvrcholily oslavys tohto výročia v naši zemi. Na koncerte byli mj. pôvodní Wojciech Jaruzelski, Zbigniew Messner, Roman Malinowski a Tadeusz Witold Młyńczak. Sovětská armáda, do r. 1946 známa ako Rudá armáda, vybojovala své prvé víťazstvo 23. února 1918 v bitve s nemeckým vojskom u Narvy.

CÍLE VE VOLEBNÍ KAMPANI

19. června budou zvoleny nové národní rady. Volební kampaně zahájila celostátní veřejná konsultace předpokladů změn zákona o systému národních rad a územní samosprávy ze dne 20. července 1983. Celý únor se diskutovalo o tom, co je národním radám potřebné. Teze a výsledky konsultací potvrdily nezbytnost základní modifikace formule národních rad, upevnění jejich samosprávných funkcí na různých stupních.

Nové národní rady budou nejen zvoleny podle nových zásad, určených v nedávno schváleném volebním řádu; mají mít rovněž takovou pravomoc a možnost působení, aby plnily nadřízenou roli nad místními orgány státní správy a staly se skutečnými hospodáři na svém území. V širším stupni se stanou samosprávnou reprezentací společnosti. Během volební kampaně je velmi důležité upevnování národních rad na základě novelizovaného zákona o systému národních rad a územní samosprávy.

Všechno otevírá nové možnosti tvoření článků zdravého místního hospodářství a budování dobré fungujícího organiska v nejširším měřítku ze zdravých složek. Mělo by to přispívat k aktivizování místní společnosti nejprve na etapě tvoření racionalních programů a potom jejich realizace. Dá to samosprávám lepší mechanismy pro překonávání dnešních potíží. Umožňuje odtrhnout se do schémat, v nichž jsme odědávána působili, ale rovněž nutí k větší odpovědnosti. Posílení samosprávy by sloužilo rovněž založení činnosti národních rad na trvalých finančních základech. Samospráva se opírá o finance. Má-li peníze, může rozhodovat, ale co může udělat, je-li závislá na cizích financích? Základní položkou místních rozpočtů nemají být předem udělené dotace, ale vlastní příjmy. Zatím to lze těžko očekávat, což není v aktuální situaci státu nic divného. Jedním z návrhů směřujících k soběstačnosti rad je získávání příjmů z podniků, které národním radám podléhají, ale definitivní rozhodnutí ještě nebylo přijato. V každém případě budou mít noví poslanci národních rad v červnu už co řídit.

Nesmírně závažné jsou otázky související se zaváděním nových zásad národních rad v těsné souvislosti s druhou etapou hospodářské reformy jako integrální části celého procesu reform ve státě. Jednotlivými složkami jsou rovněž reforma samosprávy, demokratizace společenských vztahů, mj. nové volební právo a novelizace zákona o systému národních rad a územní samosprávy. Rozhodne o tom Sejm v poslední dekadě dubna t.r.

ACH

V ČÍSLÉ:

Češi v Polsku	6
Památka v katedrále sv. Víta v Praze	8
Vo výře života	10
Harkabuz	11
Bývalo aj takto	12—13

JIŽ DLOUHO se v prodeji objeví první polská kompaktní deska. Vznikla v koprodukci s francouzskými firmami — polská strana dodala hudební nahrávku, Francouzi ji elektronicky zpracovali. Kompaktní deska bude obsahovat dva Chopinovy koncerty.

Stará škola vo
Veľkej Lipnici —
Centre

Stavať začali — školy niet...

Veľká Lipnica je dlhá vyše 14 kilometrov. Tiahne sa pozdĺž potoka Lipničanka skoro od Oravského priečelia až k úpätiu Babej hory. Býva v nej asi 5 tisíc obyvateľov. Je nielen najväčšou obcou v jablonskej gmine, ale vôbec na území Hornej Oravy. Je rozdelená na štyri osady: Murovanicu, Centrum, Skočíky a Prívarovku. Piatá osada — Kicory sa pred troma rokmi osamostatnila.

Je to typická oravská roľnícka dedina. Priemerný lipnický roľník vlastní 7–8 ha pôdy. Sú však aj väčšie gazdovstvá majúce 12, 17 ha dokonca aj 20 hektárov. Roľníci sa zameriavajú na chov mliečneho a jatočného dobytka. Pred troma rokmi začali vo Veľkej Lipnici sčelovať pozemky. V súčasnosti prebieha druhá etapa melioračných prác.

Dedina zdá sa byť bohatá. Nie je to však iba zásluha vysoko rozvinutého poľnohospodárstva. Je to predovšetkým výsledok toho, že veľa tamojších občanov pracuje na Slovensku. Preto nás neudivujú pekné, nové domy, niezriedka poschodové, ktoré stojia pozdĺž celej Lipnice. Napriek fažkým časom, nedostatom stavebných materiálov buduje sa veľa. Ľudia si potrebný materiál snažia zadávať iba im známym sposobom.

Na prvý pohľad by sa zdalo, že ľuďom tu nij nechýba. Ale nie je tomu tak. Stážujú sa skoro tak isto, ako všade a často opodstatnené, predovšetkým na drahotu, na nedostatok stavebných materiálov, poľnohospodárskych tovarov, na vysoké dane a pod. Potvrzuje to v rozhovore aj ričtár obce Andrzej Janowiak. Dodáva však, že v dedine väčších problémov nemajú, aspoň nie v Murovanici, kde sám býva. Chváli sa, že dobre pracuje ričtárska rada, že majú schopných ľudí. Veľ napríklad vo výbere jablonského družstva Roľnícka svojpomoc sú sami Lipničania. Sú to teda ľudia veľmi ambiciozni. Dokonca pred pár rokmi si chceli zriaďať vlastnú lipnickú gminu. Neuspeli však, narazili nielen na odpor „hlavného mesta“ Hornej Oravy — Jablonky, ale proti nim boli aj objektívne a predovšetkým ekonomicke dôvody.

V každej zo spomínaných osád je základná škola a do každej z nich chodí vyše dvesto žiakov. Je tu teda silné učiteľské — intelligentské prostredie. Odráža sa to nielen na miestnom kultúrnom dianí ale aj na spoľočenskom živote obce. Učitelia sú často hybou pákou dedinských iniciatív. Avšak ani toto silné prostredie nedokázalo — napriek angažovanosti občanov — vyburcovať gminné orgány do výstavby novej školy v osade Centrum. Je to aj v súčasnosti problém číslo jedna vo Veľkej Lipnici.

Základná škola v osade Centrum sa nachádza v bývalom ľudovom dome, ktorý postavili v roku 1924. Je v nej šesť tried. Ostatné sa nachádzajú v ďalšej starej budove, v tzv. rechtorovke. Ešte aj dnes sa v škole konajú zábavy, obecné schôdzky, premietajú filmy a pod. Iba tu je kinosála. A keď aj zvonka vyzerá znesiteľne, podmienky na vyučovanie sú horšie. Pomedzi škáry prefukuje sneh a počas dažďov treba podkladať misky, lebo cez deravú strechu tečie voda. Miestnosti sú malé, tesné a tmavé. Do zborovne by sa sotva zmestili všetci učitelia naraz. Mohlo by sa poviedať, nič ľahšie, budovu opraviť a bude po probléme.

Lenže či to nebudú zbytočne vyhodené peniaze, lebo nová škola je už vo výstavbe. Aspoň mala byť vo výstavbe... O rýchлом postupe stavebných prác si mohli Lipničania prečítať v novinách. Aj ja som sa dal nachytať, keď mi obyvatelia Pekelnika dávali výstavbu školy vo Veľkej Lipnici ako vzor.

Skutočnosť však vyzerala úplne ináč. Na miesto hľadané stavby našiel som iba vykopané základy.

S iniciatívou výstavby novej školy prišli obyvatelia Centrum, ktorí si počas rodičovských združení vypočuli nejednu sťažnosť na nevhodné podmienky vyučovania. Sťažovali sa aj deti, ktoré nedostatky starej budovy pocíľovali na vlastnej koži.

Kedže v iných lipnických školách boli ešte horšie podmienky, v Centre trpeživo čakali na svoj rad. Snahy o výstavbu novej školy začali vyuvíjať v r. 1978. Podľa vtedajších plánov mala to byť desaťročná škola. Kým však návrh o výstavbu novej školy získal úradnú moc, upustilo sa od desaťročných škôl. Bolo sa treba odznačať stará o nové projekty.

Na obecnej schôdzi v r. 1978 obyvatelia odsúhlasili výstavbu školy. Súčasne sa zaviazali vplatíť po 1000 zl. Miestny urbár kúpil pozemok pre novú školu. V skutočnosti však bývalým majiteľom musel dať náhradné pozemky — role. Ľudia totiž peniaze nehceli. Vybaľovanie pozemku trvalo celý rok.

Pozemok (1 ha) bol však bahnistý, bolo ho treba meliorovať čo Lipničania urobili svojpomocne. A keďže stará škola a neskôr aj stojaci vedľa nej učiteľský dom nemali vodovod, rozhodlo sa o výstavbe vodovodu. Mali s tým starostí. Bol to predsa rok 1981, kedy akýkoľvek stavebný materiál bol veľmi fažko zohnat. Gminný úrad — okrem školského inšpektorátu, ktorý pomohol zohnať rúry — im veľa nepomohol. Často dokonca prekážal vyhovarajúc sa platnými predpismi.

V roku 1985 začali kopáť základy pod novú školu. Vykopali ich však príliš hlboké, pod úroveň melioračných rúr. Bolo treba časť výkopu opäť zasypať. V minulom roku celú plochú základov. vysypali tzv. suchý betonom. Na pozemku je uskladený stavebný materiál, tehla, kvádre. Avšak na samé základy chýba izolačný materiál a železo. V minulom roku podľa účtovníckych kníh urobili práce v hodnote 16 mil. zl. Na stavenisku sa však veľa nezmienilo. Časť peniazi vraj išlo na stavebné projekty a časť na zariadenia pre čistareň odpadových vôd. Tá vraj — podľa najnovších predpisov — musí byť pri takom objekte ako je škola.

Na tento rok gminný úrad pridelil 4 mil. zl., potom po intervencii prisľubil ďalšie 8 mil. zl.

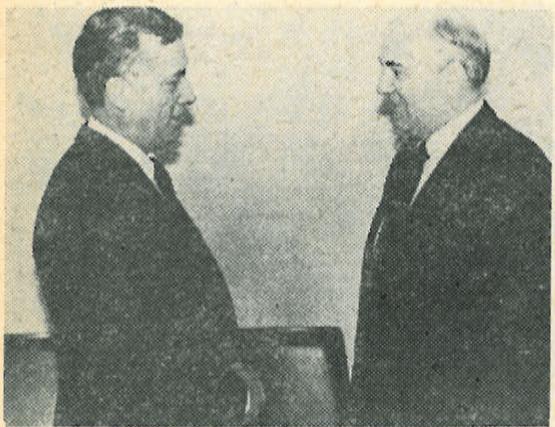
Pozemok a stavenisko sú teda pripravené, aby sa v tomto roku budova pohla. Lipničania však naďalej pochybujú. Veľ pôvodne nová škola mala byť v roku 1990 v hrubom stave hotová.

Školu stavajú tzv. hospodárskym systémom. Jej investorom je Gminný úrad v Jablonke, ktorý v tomto roku má konečne zamestnať vedúceho stavby. Doteraz na budove pracovala stavebná čata gminného úradu. Pracovala, to je príliš pekne povedané. V Lipnici na ich prácu majú iné pomenovanie, menej pekné. Náčelník GU vraj slúbil, že nový vedúci si bude môcť zorganizať vlastnú stavebnú čatu. Teda je nádej na rýchle stavebné tempo. Len aby nezostalo pri nádeji, ako doteraz. Ináč investor zmári ďalšiu, tentoraz už poslednú štipku dôvery, s ktorou obyvateľstvo zaviazalo prispievať na výstavbu školy. Ich doterajší podiel na stavbe predstavuje hodnotu 18 mil. zl. Avšak napriek najlepšej vôle a pracovnému tempu sa dnešní prváci sotva budú učiť v novej škole.

Text a foto: DOMINIK SURMA

Centrum
Veľká
Lipnica

ROZHOVOR O NAJDÔLEŽITEJŠÍCH OTÁZKACH. Marian Orzechowski ukončil priateľskú návštavu v Sovietskom zväze, počas ktorej ho prijal Michail Gorbačov. V rozhovore s poľským ministrom zahraničných vecí generálny tajomník UV KSSZ zdôraznil, že dnes má veľký význam začítanie do praxe politických roz-

hodnutí schválených v apríli min. roku a týkajúcich sa upevňovania poľsko-sovietskeho priateľstva. Toto konštatovanie má veľký význam. Ide totiž nielen o slová, ale aj o činy. A v politike činy znamenajú spoločnú činnosť v prospech upevňovania mieru; v ekonomike je to presné plnenie záväzkov — stále užšia spolupráca zdržením, podnikov a vedeckých ustanovizní; v kultúre je to vzajomná výmena výsledkov; v ideológii je to o.i. analýza historických problémov. Prerokovali až otázku plánovanej návštavy Michaila Gorbačova v Poľsku. Na snímke: počas stretnutia.

OFICIÁLNÍ NÁVSTEVU V MOSKVĚ vykonal George Schultz. Děhem pobytu v sovětském hlavním městě měl americký státní tajemník rozhovory z šéfem diplomacie Sovětského svazu Eduardem Sevardnadzem, setkal se též s Michailom Gorbačovem a s Nikolajem Ryžkovem. Návštěva proběhla ve známém hledání společných cest k odzbrojení a uvolnění napětí ve světě. Na snímku: G. Schultz s E. Sevardnadzem.

NEW HAMPSHIRE. V pripravných voľbách v tomto štátě, uskutočnených v rámci terajšej prezidentskej volebnej kampane v USA, zvíťazil pre-svedčivo medzi republikánmi viceprezident George Bush (na snímke) a medzi demokratmi — guvernérem štátu Massachusetts Michael Dukakis. Bushovi

sa teda podarilo vyrovnati následky nedávnej porážky v štáte Iowa, v ktorom prehral so senátorm Robertom Doleom. Podľa pozorovateľov terajší viceprezident má opäť najväčšie šance získať prezidentskú nomináciu za republikánsku stranu.

V SÚLADE S DOHODOU o likvidácii rakiet stredného a krátkoho doletu, ktorú podpisali Michail Gorbačov a Ronald Reagan koncom min. roka vo Washingtone, na území Československa a NDR začala demontáž týchto zariadení. Obe krajiny opúšťajú transporty s výzbrojou z likvidovaných sovietskych operatívnych raketových základní. Na snímke: záber predstavujúci sovietsku raketu SS-20 v sovietskej vojenskej základni v NDR, kde boli pozvaní zahraniční novinári a reportéri.

RÍM. Na oficiálnej návštave v Taliansku bol jordánsky kráľ Husajn bin Talál (na snímke) na letisku Ciampino v spoločnosti ministra zahraničných vecí Giulia Andreottiego. Rozhovory jordánskeho vladára s talianskym prezidentom Cossigom a predsedom vlády Goriom sa týkali možnosti mierového vyriešenia situácie na Blízkom východe. Taliansko podporuje návrh zvolať medzinárodnú konferenciu týkajúcu sa Blízkeho východu za účasti všetkých zainteresovaných strán, v tom aj Organizácie pre oslobodenie Palestíny.

„KIRO — POSLEDNÍ ČARA“ je názov snímku roka, zvoleného v každoročnej fotografickej súťaži World Press Photo, jejž výsledky byly vyhlásené v Amsterodamu. Fotoreportér americkej agentury Black Star na ním zachytil zoufajúci matku pred koridórom jihokorejskej polície, poté jak během voleb v městě Kiru zatkli jejího syna.

80 TISÍC TAJNÝCH DOKUMENTŮ z dob 2. svetovej války se ztratilo ze západoberlínskeho dokumentačného centra, řízeného Američany. Ztrátu se tajilo prakticky od začiatku 80. let. Existuje domněnka, že za krádeži stály významné osobnosti, ktoré nechteli, aby vyšla najevo jejich nacistická minulost.

Snímky:
CAF, TASS, AP

1

XV. zimné olympijské hry v Calgary priniesli milovníkom športu mnoho nezabudnuteľných dojmov. Vraciame sa ešte k tomuto nádhernému podujatiu zábermi zahraničných fotoreportérov (podrobnejšie o ZOH pišeme na str. 23).

1. Tomba-bomba — takto nazývajú novinári najlepšieho talianskeho slalomára, dvojnásobného olympijského víťaza Alberta Tombu;

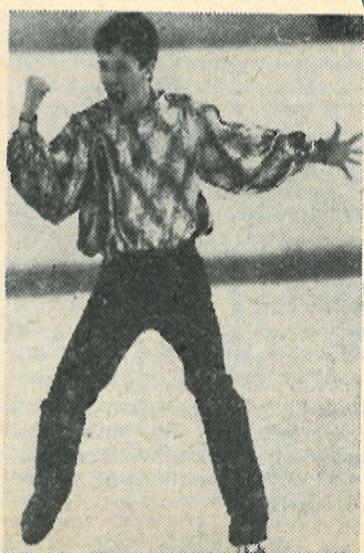
2. Nie je čert taký strašný... — povedali si poľskí hokejisti a prehrali s Kanadou len 0:1;

3. Neočakávaná víťazka v behu na 10 km Vida Venceneová zo ZSSR;

4. Majsterka nad majsterkami — Katarina Wittová z NDR;

5. Calgary je moderným mestom so 600 tis. obyvateľmi;

6. Športové súťaže pritiahlí všetkých — neodolal ani slávny indiánsky náčelník;

8

9

2

3

5

6

7

10

7. Olympijská móda — vari lepšie vidieť cez takéto okuliare?

8. To je ono — zdá sa hovorit poľský krasokorčuliar Grzegorz Filipowski, ktorý obsadił 5. miesto;

9. Kým chinook stichne, trošku si zdriemnem...

10. Predstaviteľ známej kráľovskej jazdeckej polície v Kanade.

Snímky: CAF-Keystone, AP, Reuter a archív

Záběr ze zelovské besedy

Foto: archív

České obyvatelstvo Zelova v 18. – 20. století

O problémech českého obyvatelstva Zelova se na stránkách Života mnohokrát psalo; pokládám však za důležité uvést údaje týkající se počtu obyvatelstva tohoto českého střediska. Během výzkumu problematiky osadnictví Čechů v Polsku jsem získal nové údaje korigující počet obyvatelstva udávaný některými autory prací a dokonce i v pramenech. Na štěstí autoři knihy Zarys dziejów Zelova dost kriticky přistupovali k pramenům a k publikacím, kterých užívali. Největší soustředění Čechů ve středním Polsku, jakým je Zelov, zasluzuje na to, abychom se vraceli k různým aspektům jeho dějin.

V meziválečném období (1918–1939) si Zelov udržel svou mnohonárodní strukturu. Kromě Čechů tam žili Poláci, Židi a Němci. První všeobecné sčítání lidu v Polsku ze dne 30.IX.1921 ukázalo, že Zelov má 5326 obyvatel, zatímco celá obec Zelov měla 7608 obyvatel. K obci patřily mj. vesnice s velkým počtem českého obyvatelstva (Ignaców, Poždzeniec, Weronika, Bujny Szlacheckie a Nowa Wola). Podle T. Czejkowského (Chalupniectwo czeskie w Zelowie, Varšava 1931) počet obyvatel osady v roce 1926 činil 6370, z toho 3700 Čechů. V celé obci bylo analogicky 8163 obyvatel, z toho 4631 Čechů.

V roce 1931 měl Zelov 5818 obyvatel, z toho 3148 Čechů, a v celé zelovské oblasti žilo 7849 Čechů. Po první světové válce byl mezi Čechy velký zájem o reemigraci do Československa. V roce 1924 tam odjelo 41 rodin. Těch, kteří chtěli reemigrovat, bylo daleko více, ale československé úřady nebyly příliš zainteresovány návratem Čechů do vlasti.

Za okupace již v listopadu 1939 bylo provedeno sčítání obyvatelstva. Vyplývá z něho, že v Zelově bylo 3833 Čechů, z nichž česky mluvilo 3014 osob. V roce 1942 v Zelově a obci Zelov žilo 2942 Čechů. Ty, kteří nemluvili česky, okupanti neuznávali za Čechy. Volkslistu podepsalo pouze 645 Čechů.

Druhá světová válka značně změnila národnostní složení Zelova. Němci vyhledali téměř všechno židovské obyvatelstvo. První sčítání lidu, které místní úřady provedly po válce 1. srpna 1945, zaznamenalo 2511 Čechů, 49 Židů a 4822 Poláků. Několik set Němců nebylo tehdy bráno v úvahu. Celkem měl Zelov 8200 obyvatel.

Po druhé světové válce reemigranti ze Zelova našli v Československu mnohem lepší podmínky než po první světové válce. Československá vláda chtěla osídlit a obhospodařit západní Čechy a Sudety, které opustilo německé obyvatelstvo. V letech 1945–1946

odjela z Polska většina Čechů, jak ze zelovské oblasti, tak i ze Slezska. Zelovští Češi chtěli vytvořit v Čechách celá sídliště Zelovanů, nejradijněji v jednom městě. Bouřlivé odjezdy z Polska tento úmysl znemožnily. Pro udržení dálných svazků byla založena organizace repatriantů Sbor českých exulantů a navrátilců z Polska se sídlem v Praze a s několika odböckami. Sbor uspořádal dva sjezdy a pak jeho činnost ustala.

V roce 1946 provedl Hlavní statistický úřad soupis obyvatelstva, podle něhož měl Zelov 6171 obyvatel. Nebylo přihlédnuto k národnostnímu složení. Podle údajů místních úřadů bylo v roce 1968 v Zelově 473 Čechů.

Hromadná a bouřlivá reemigrace Čechů po zakončení světové války způsobila, že zanechali v Polsku hospodářství a domy, jež byly i nadále jejich vlastnictvím. Prodávali je nejčastěji prostřednictvím zplnomocněných osob. Polská banka vyměňovala polské peníze na československé. Výprodej se stále rozširoval. Nakonec to vzbudilo protest finančních orgánů Československa v Polsku. Československá vláda vydala zákaz prodeje vzhledem k negativní bilanci devizové výměny. Podobně i Polská banka ve snaze zabránit odliv československé valuty z Polska přestala přechodně vyměňovat polské peníze na československé. Stát převzal částečně 15 hospodářství za peněžní protihodnotu. Prodej hospodářství a budov trvá v různé formě dodnes.

V roce 1968 žilo v obci Zelov 738 Čechů (374 žen a 364 mužů). Ve věku do 24 let byla převaha mužů, přes 25 let převaha žen. V předprodukčním věku bylo 21,8 proc. obyvatelstva, v produkčním věku 20,7 proc., přičemž nejvíce bylo ve věku od 44 do 59 let. Největší skupinou tvořili lidé v duchovním věku. Nyní se průměrný věk zaměstnaných snížil, což bylo způsobeno menším odchodem mládeže do zahraničí a do jiných měst. Pojí se to s růstem počtu pracovních příležitostí v bujně se rozvíjejícím zelovském průmyslu.

V sedmdesátých letech 20. století více než polovina Čechů pracovala v zemědělství (64 proc. ve vlastních hospodářstvích), dále v průmyslu, zdravotnictví a obchodech. V průmyslu pracovali především v bavlnářských závodech Fanar a v několika družstvech.

Největší počet osob měl základní vzdělání, druhou skupinu tvořili absolventi středních odborných škol a učilišť. Pouze tři osoby měly vysokoškolské vzdělání. Zavinila to mj. emigrace vzdělaných lidí do Československa a do jiných polských měst. Dnes je osob s vysokoškolským a zejména se středoškolským vzděláním mnohem více. Mezi Čechy je mnoho učitelů, úředníků a představitelů jiných povolání.

Jinou složkou charakteristiky zelovských Čechů je struktura rodin. Byl tu poměrně vysoký počet lidí samotných. Převládaly rodiny 1, 2, 3 a 4-členné.

Dávní Zelované, dnes českoslovenští občané, navštěvují své rodiny v Zelově, ale většinou jen nakrátko cestou k Baltskému moři, kde tráví dovolenou. Vzácnější přijíždějí do Zelova ti, kteří tu už nemají přibuzné.

Zivý je kulturní život zelovských Čechů. Je to do značné míry zásluha zelovské skupiny Kulturně sociální společnosti Čechů a Slováků a Československého kulturního a informačního střediska ve Varšavě, s jehož pomocí zvou do Zelova soubory z Československa a přednášejí. Přednášky a besedy o hospodářském, kulturním a společenském životě v Československu vždycky budí velký zájem. Obvodní výbor KSSČaS v Zelově pořádá rovněž soutěže recitace českých básní.

Polští a české obyvatelstvo žijí v naprosté shodě. Společně rozhodují o budoucnosti svých obcí, pracují na jejich zvelebení. Zárukou dobré spolupráce jsou místní orgány, v nichž mají Češi své zástupce.

ZBIGNIEW TOBJAŃSKI

V znamení rozvoja rovnoprávnosti

V Československu patrí národnostná otázka a jej riešenie k základným princípm polityky strany a štátu. Je to princip rovnoprávnosti národov a národností, zakotvený už v Ústave z mája 1948, ktorá uzákonila aj slovenské národné orgány. Čas však postupne dokázal, že v riešení národnostnej otázky je nutný ďalší pokrok. A tak logický vývoj vyústil vo federatívnom usporiadani štátu v roku 1968. Vytvorili sa dva národné parlamenty a vlády, ako aj fédralne inštitúcie s presne určenou právomocou.

Rozhodujúci, strategický smer riešenia národnostnej otázky prebiehal v ekonomike a sociálnej oblasti. Stal sa súčasťou takých významných programov premeny spoločnosti, ako bola politika industrializácie, koletivizácie poľnohospodárstva a kultúrnej

revolúcie, teda programu budovania základov socializmu, ktorý nastolil IX. zjazd KSČ v roku 1949.

V Československu sa nová priemyselná základňa mohla budovať len z vlastnej práce. Na Slovensku sa ekonomický vývoj uskutočňoval a dodnes sa uskutočňuje rýchlejšie ako v českých krajoch, čo urýchľovalo industrializáciu krajiny. Na Slovensko prichádzali z českých krajov mnohí kvalifikovaní odborníci zo závodov, ale aj lekári, umelci a vysokoškolskí profesori. V prvých rokoch industrializácie sa budovali energetické diela, huty, železiarne a strojárske podniky. Vznikol systém priehrad a elektrárn na Váhu, ale aj taký gigant, ako Východoslovenské železiarne. Pribúdali aj chemické a sklárske závody, textilný a odevný priemysel. Prvýkrát v histórii Slovenska vznikla

akadémia vied. Vznikli aj národné kultúrne inštitúcie ako Slovenská národná galéria, Slovenská filharmonia a ďalšie. Rozvíjali sa knižnice, ľudová umelecká tvorivosť a školstvo.

Slovensko, ktoré sa v počte obyvateľov Československa podieľa jednou tretinou, sa už skoro tretinou podieľa aj na tvorbe národného dôchodku, na priemyselnej a poľnohospodárskej výrobe, vedeckom potenciáli a príjmach obyvateľstva. To, čo slovenský priemysel vyrobil v roku 1948, teraz vyrábi za dva neúplné týždne. Vtedy jeden pracovník v poľnohospodárstve vyrábal potraviny pre štyri ďalšie osoby, dnes štvornásobne viac. Dnes z vyše dvoch miliónov pracovníkov má skoro 800 000 vysokoškolské a úplne stredné vzdelanie a 800 000 je vyučených. Vedeckovýskumná základňa má vyše 60 000 pracovníkov. Asi šesťdesať poľnohospodárov má vysokoškolské vzdelanie. Počet lekárov sa z dvetisíc v roku 1948 zvýšil na 18 000.

Rýchlejší rozvoj slovenskej ekonomiky, vedy a kultúry, účinnejšie využívanie jeho ľudských a materiálnych zdrojov, priniesli a prinášajú prospech celej republike. Aj vývoj národnostnej otázky sa čoraz viac orientuje na kvalitatívne stránky, spája sa s ďalším urýchľovaním ekonomickeho, sociálneho a kultúrneho rozvoja.

NAŠI STUDENTI PIŠU

POZNÁVAJME SLOVENSKO

Studenti Katedry etnografie a folkloristiky UK v Bratislave, ktoré poslucháčom je náš kraj Jozef Pivovarčík z Kacviny. sa počas letných prázdnin zúčastnili obornej exkurzie po Slovensku. Jeho zaznamy z cesty sme uverejnili v Živote č. 12/87 na str. 20. Dnes prinášame ich pokračovanie.

Z Riečnice sme cestovali do mestečka Rožnov pod Radhoštěm, ktoré bolo založené pred rokom 1267 a v 14. storočí dostalo mestské práva. V roku 1746 tu vypuklo veľké povstanie Valachov. Mesto bolo známe aj ako kúpeľné stredisko, pretože v roku 1820 tu otvorili liečebný ústav. Liečila sa tu tuberkulóza. V roku 1925 počas veľkých národnopisných slávností otvorili v Rožnove Valašský skansen (múzeum ľudovej architektúry vo voľnej prírode). Nachádzajú sa v nom charakteristické ľudové drevené stavby s pôvodnými interiérami, ktoré zároveň predstavujú folklór Vašska, Těšínska a moravských kopanic. Medzi najzaujímavejšie patri dom vojta z Karlovic, krajčírsky dom z r. 1750, stará radnica z rožnovského námestia, ako aj drevený kostolík. V roku 1971 bola otvorená prvá časť skanzenu v Mlynskej doline, v ktorej sa nachádzajú o.i. stupy na tlénie konopného zrna, starý mlyn a vodná pila.

Dalšia cesta smerovala na Oravu, kde sme najprv navštívili kopaničiarsku obec Zázrivú. Vznikla na valašskom práve v 16. storočí a patrila k najvýznamnejším pastierskym strediskam. Našou ďalšou zastávkou bol Oravský Podzámok, kde sa nachádza národná kultúrna pamiatka — Oravský hrad. Táto lokalita bola osídlená už v praveku ako drevené hradisko, ktoré vystriedal murovaný hrad, čo potvrdzuje lišina z roka 1267. Od roku 1370

bol sídlom župných úradov novovznikutej Oravskej župy. Medzi významnejšimi vlastníkmi tohto hradu boli Ján Korvín, syn kráľa Mateja I. Korvína a po jeho smrti rod neskoršieho uhorského kráľa — samozvanca Zápoľského. Neskoršie sa hrad stal ako kráľovské léno vlastníctvom Jána z Dubovca. Najvýznamenejšie stavebné úpravy na hrade sa uskutočnili koncom 15. a začiatkom 16. storočia. V tom čase vznikol v strednej časti hradu dnešný tzv. Pálifylho palác (1483) a Dubovského palác (1538–1543). Roku 1556 sa hrad dostal do užívania a roku 1606 do vlastníctva Thurzovcov, v druhej polovici 16. a začiatkom 17. storočia hrad dosiahol svoj najväčší rozkvet. Po vymretí mužských potomkov Thurzovcov začiatkom 17. storočia sa hrad dostal do spoľahlivého vlastníctva 7 Thurzovských dcér, čiže komposesorátu. Počas stavovského povstania v 17. a 18. storočí sa o tento hrad často bojovalo. V roku 1800 zničil Oravský hrad požiar. Po požiari obnovili a obývali už iba dolný hrad. Koncom 19. storočia zrenovovali stredný hrad a umiestnili v ňom múzeum oravského komposesorátu. Od roku 1868 sú na hrade umiestnené pozoruhodné zbierky exponátov z Oravy, najmä inventár hradného arzenálu. Roku 1953 Oravský hrad vyhľásili za národnú pamiatku a začalo sa s jeho postupnou renováciou.

Z Oravského Podzámku sme sa dostali do ďalšej oravskej obce Hruštiná, kde sa vyskytuje ľudová architektúra, označovaná ako „hruštiňský typ“. Štit strechy je dvakrát lomený a má päť plôch s kabrncom a hálkou. Ďalšou zaujímavou etnografickou lokalitou je obec Podbiel. Názov obce je odvodený od bielej skaly. Na tzv. Bobrovej roli sa za-

choval najväčší komplex dvoj a trojpriestorových dreveníc na Orave so svojpráznym umiestnením a výzdobou. Pamiatkostav tu vykúpil 74 objektov a 39 dvorov Rudového staviteľstva. Tento komplex ľudového staviteľstva v roku 1977 vláda vyhľásila za pamiatkovú rezerváciu, ktorá sa využíva pre účely cestovného a turistického ruchu.

Zaujímavou obcou z národnopisného hľadiska je Zuberec, kde sa nachádza ľudová architektúra — dvoj a trojpriestorové zrubové domy so strmými sedlovými strechami. V katastri obce sa nachádza prírodná lokalita, kde na brehu Studeného potoka sa rozprestiera na ploche 20 ha skansen oravskej dediny s pôvodnými objektami z celej Oravy. Základom skanzenu sú väčšinou roľnícke usedlosti, ktoré znázorňujú sociálno-hospodárske rozdiely. Celá expozícia oravského skanzenu je zriadená do troch samostatných skupín. V prvej sú objekty z dolnej Oravy s ulicovou zástavbou, v druhej zo strednej Oravy a tretej časti sú objekty situované na svahu, ktorý predstavuje voľnú kopaničiarsku

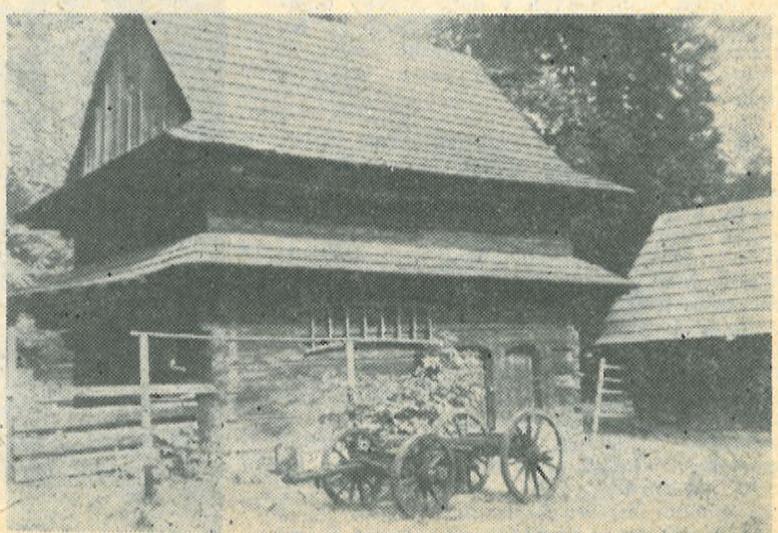
zástavbu. V súčasnosti je pre verejnosc sprístupnených asi 30 objektov so zariadenými interiérami.

Navštívili sme tiež Ružomberok. Mesto sa vyznula zo slovenskej hradistej obce. Po príchode nemeckých kolonistov v 14. storočí boli Ružomberku mestské práva obmedzené a tak po celé stáročia bolo poddanským mestom hradu Likava. Od 17. storočia to zohrala dominujúcu úlohu remeselná výroba. Koncom 19. storočia v Ružomberku vznikli prvé priemyselné závody na výrobu papiera, zápaliek a celulózy. Tieto závody existujú dodnes. S rozvojom priemyslu v Ružomberku sa spája rozvoj robotnického hnutia na Slovensku.

Dalším mestom bol Poprad. Najstaršia zmienka o meste je z roku 1265. Poprad patril do väčšieho 24 spišských miest a bol istý čas v poľskom zálohu. Dnes je Poprad významným priemyselným mestom s modernou bytovou výstavbou. Na námesti v Poprade sa zachovali viaceré meštianske domy v klasicistickom

POKRAČOVANIE NA STR. 20–21

Skanzen v Rožnove pod Radhoštěm

Památnka v katedrále sv. Víta v Praze

Královské mauzoleum před hlavním oltářem v katedrále sv. Víta je jednou z nejkrásnějších ukázek renesanční plastiky na Pražském hradě. Když římský a německý císař a český král Ferdinand I. Habsburský stanovil ve své závěti z r. 1547, že má být pohřben ve svatovítské katedrále, navázal tím vlastně na řadu českých knížat a králů, jejichž pozůstatky tu byly již dříve uloženy. V závěti však byly stanoveny i poměrně podrobné požadavky, jimiž panovník vymezil ideový i výtvarný obsah náhrobku, bylo zde pamatovalo rovněž na náhrobek Ferdinandovy manželky Anny Jagellonské.

K realizaci záměru došlo po r. 1564. Hlavní vykonavatel závěti svého otce, arcivévoda Ferdinand Tyrolského, o dva roky později povolal z Tyrol nizozemského sochaře Alexandra Colina, který vypracoval model náhrobku. Krátce na to byly zahájeny vlastní práce. Alexandr Colin s nizozemskými tovaryši pracoval ve své dílně v Innsbrucku. Odtud měly být díly náhrobku dopraveny po řece Inn do Lince a na saních dále do Prahy. V průběhu prací bylo dodatečně rozhodnuto doplnit náhrobek o postavu právě zemřelého českého krále a římského a německého císaře Maxmiliána II. Celý náhrobek byl dokončen 16. září 1589. Pozůstatky panovníků sem byly ze staré hrobky přeneseny v r. 1590, kdy byla kolem celého mauzolea osazena kovaná mříž.

O opravách „císařského epitafia“ svědčí řada záznamů uložených v Archivu Pražského hradu. V r. 1852 byl v souvislosti s dostavbou katedrály podán návrh, aby mauzoleum bylo přemístěno do kaple sv. Zikmunda a uvolnilo tak pohled na hlavní oltář. Umělecký odbor Jednoty pro dostavění chrámu sv. Víta se však proti tomuto návrhu postavil, a tak památnka zůstala zachována na svém původním místě.

Královské mauzoleum má podobu velké hranolové truhly, jejíž boční stěny jsou zdobeny reliéfy poprsí českých králů Karla IV. a jeho čtyř manželek, Václava IV., Ladislava Pohrobka a Jiřího Poděbradského, tedy panovníků, pohřbených v době stavby mauzolea, v tehdy nové královské hrobce. Na straně k oltáři jsou dva císařské znaky se dvěma gryfy a královský znak český a uherský.

Na římské náhrobku jsou vytesána jména a tituly tří panovníků pohřbených v tombě. Místo narození je uvedeno jedině u Ferdinanda I. (Medina), což odpovídá historicky známé skutečnosti (Ferdinand se narodil v Alkará). Důvod této nepřesnosti nebo úmyslné změny není znám. Na horní krycí desce leží uprostřed postava císaře a krále Ferdinanda I. ve zbroji, s císařskou korunou na hlavě a rádem zlatého rouna na prsou. V levé ruce drží římské jablko, pravá spočívá na meči. Plášt panovníka má detailně provedený vzor granátového jablka, obvyklý na textiliích 16. století, a lem s postavami apoštolů. Obdobný plášt má i Maxmilián II., ležící po Ferdinandově pravici. Po jeho levici spočívá postava Anny Jagellonské, oděně rovněž pláštěm a dlouhým splývavým šatem

s ozdobnými rukávci. Udivující je jemné provedení šperků královny. Chybí jen horní část koruny a žezlo, které Anna držela v ruce.

Zajímavým detailem je dodatečné osazení obličeju všech tří panovníků, svědčící patrně o práci podle modelu na místě, na rozdíl od dílencké práce ostatních dílů náhrobku. Kámen použitý na postavu Maxmiliána II. je tmavší.

V roce 1974 bylo mauzoleum restaurováno.

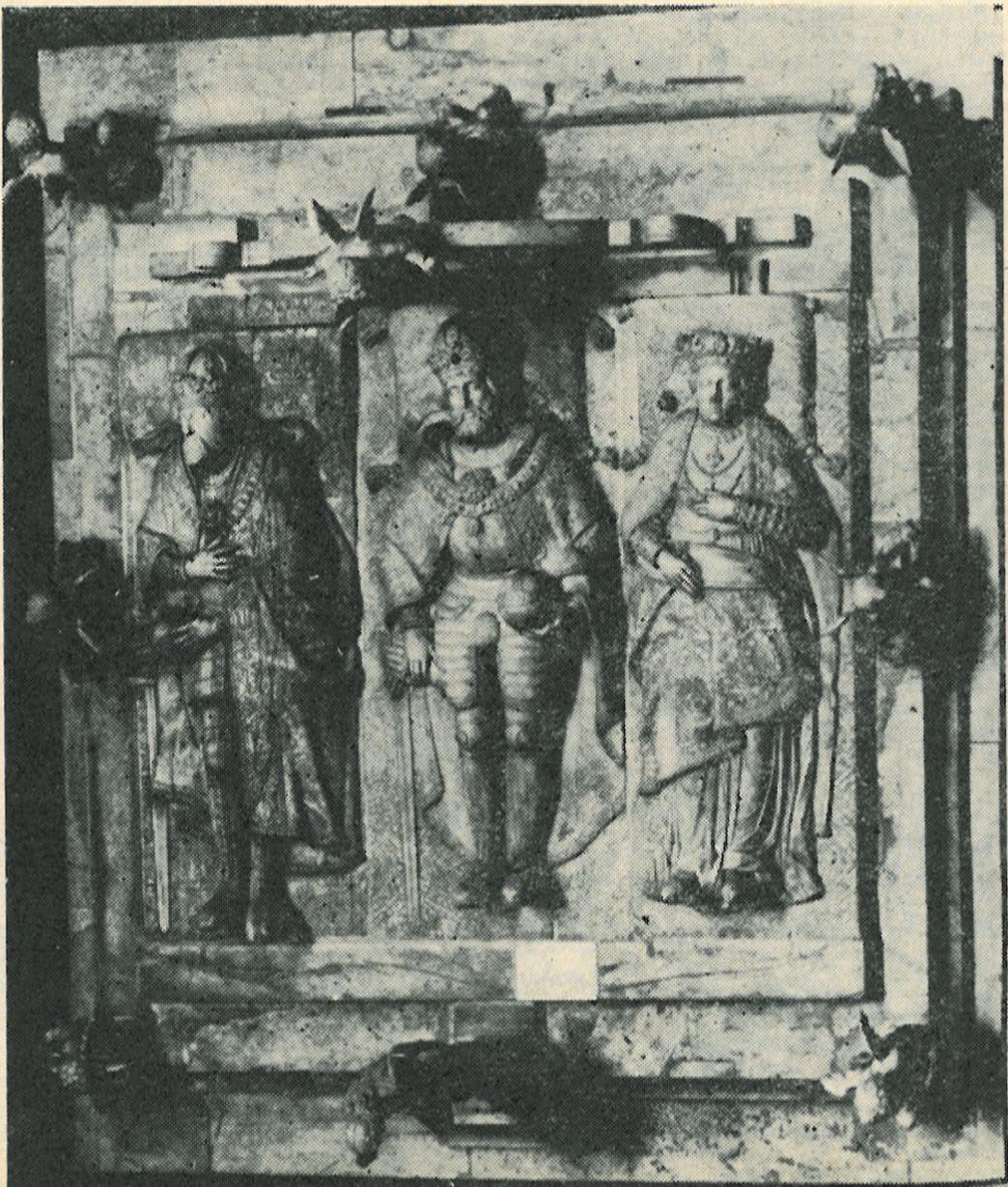
Ing. arch. PETR CHOTĚBOR
T.A. ORBIS

Detail poprsí českého krále, císaře římského a německého Ferdinanda I. Habsburského z hrobky v katedrále sv. Víta na Pražském hradě.

Královské mauzoleum v katedrále sv. Víta na Pražském hradě.

Snímky Jiří Kopřiva

PAVEL KOYŠ

Vyznanie lásky

Bratislave

My chlapci z dedin, z lazov, z kopanic
zbehli sme do Bratislavu,
do škôl, do fabrik, do úradov, ba aj do literatúry
akoby nič, bez zábran i s obavami v kešení.
Väčšimi s obavami, keď padali na nás funkcie,
manderlák a plienky v slobodárňach.

Takmer všetky rieky nášho detstva
do Dunaja tečú, ale sotva tichá voda
do Dunajka padala, skôr náš krik,
skôr naše hádky o nezmysloch i o zmysle
revolúcie, ktorá sa nám stala chutným chlebom.
Neľúb mesto, ktoré sa ti stalo osudným...

Akože! Veľ akože nemiloval mesto,
ktorého prach nosíme si v pôroch,
ako si nosíme pod kožou krv.
Mesto, ktorého južný vietor hrá nám v očiach,
mesto, v ktorom sme dozrievali ako jeho národ,
v ktorom sme zmûdrievali, žiaľ,
neomladli sme, neopekneli sme spolu s ním.

Bratislava opiera sa o Karpaty,
ako žena na jar opiera sa o väsnivé lúče
blahodarného snečného žiarenia.
Po Dunaji spúšta svoje piesne,
každý večer zapálené vo viechach a všade,
Lenže aj tak Bratislavu, našu veľkú dedinu,
nik z nás rád neopúšťa...

(úryvok)

VÍTĚZSLAV NEZVAL

Milostná

Za tichého rána pod oknom v píske
Smáli se kohouti na hviezdy
A mnôž má hlava boli
Za tichého rána za tichého rána
Boli mnôž hlava a srdce

Ne že bych byla tak rozplakaná
Kdo by chtiel slzy ronit
Za tichého rána
Ne že by kohouti žalostně zpívali
Vždyť se jim zdalo o pšenici
Ale preč něco je k pláci

Chocholouš na střeše povídala
O čem dnes v noci moje krajky snily
Bojím se bojím co tomu řekne milý
Ze mi dnes ve snách hezkou dceru dal
Těžko to říci

A těžko to před jeho chtivýma očima skrýt
Tož se teď musím za tichého rána
Za tichého rána v té jeho lásce
V té jeho lásce dojatým srdcem
Teplými ústy mdlýma kraječkama
Na věky utopit

Kresba: Aretá Fedaková

SLOVNÍK ŽIVOTA (158)

RYTMICKÉ KRÁTENIE (2)

b) V koncovkách akostných príavných mien, radových čísloviek a príčasti vzoru pekný i cudzí, napr.: náhly, náhla, náhle; krásny, krásne; biely, biela, biele; piaty, piata, piate; rýdzí, rýdza, rýdze; tisíc, tisica, tisice a pod. (proti pekný, pekná; cudzi, cudzia, cudzie; pekného, cudzieho; peknému, cudziemu; pekným, cudzim; pekní, cudzí; pekných, cudzích; peknými, cudzimi a pod.).

c) V mnohých slovesných tvaroch, a to:

1. V neurčitku, v 3. os. mn. č. a v prechodníku slovies vzoru padnú — padne, napr.: vládnut, vládnú, vládnuc; viaznut, viaznu, viaznu; dosiahnut, dosiahnu, dosiahnu a pod. (proti padnút, padnú, padnú a pod.).

2. V koncovke 3. os. mn. č. -ú a v prípone prechodníka -úc v slovesách vzoru česáč-česče, napr. lámu, vládu, viažu, sádžu; viažuc a pod. (proti česú, česúc a pod.).

POĽSKÝ
miotacz kuli
miotacz ognia
miotać
miotla
mir
mira
miraż
miriady
mirta mirt

SLOVENSKÝ
vrhač guľou
plameňomet
hádzat, vrhať
metla
úcta, vážnosť
myrha
fafamorgána
masa, množstvo
myrta

ČESKÝ
vrhač koulí
plamenomet
házet, vrhat
metla
úcta, vážnosť
myrha
přelud
myriády, velké množství
myrta

misa	misa	misa
miseczka	mištička	misika
misio	medvedík	medvídka
misurka	prilba	pribala
misja	posolstvo; misia	poseství; mise
misjonarz	misionár	misionár
misterium	mystérium, záhada	mystérium, záhada
misterny	zručný, umelecký	mistrný, umělecký
mistrz	majster	mistr
mistrzostwo	majstrovstvo	mistrovství
mistrzowski	majstrovský	mistrovský
mistrzyni	majsterka	mistryně
mistyczny	mysticizmus	mysticismus
mistyczny	mystický	mystický
mystifikacja	mystifikácia	mystifikace
mit	mýtus	mýtus
mitréga	strata času	ztráta času
mitrézny	neogabaný	neobratný
mitréžyč	strícat čas	loudat se
mityczny	mýtický	mýtický
mitygować	upokojovať, uzmierovať	uklidňovať, usmířovať
mityng	zhromaždenie	shromáždění
mizdrzyć się	liškať sa, nadbiehať	lišat se, nadbíhat
mizerak	ubožiak	ubožák
mizeria	uhorkový salát; núdza	okurkový salát; nouze
mizernieć	chudnúť	hubnout
mizerny	chudý	hubený
mknąć	uháňať	utíkat

Vo víre života

Manželia Mária a Jakub Lojekovci žijú v centre Novej Belej. Tak ako ostatní Novobelania, aj oni sa zaobrajú poľnohospodárstvom. Ich život, poznačený tvrdou možlosťou prácou na gazdovstvách, zdá sa byť podobný ako vajce vajcu. A predsa život rodiny Lojekovcov sa liší od ostatných. Bol pestrejší, bohatší a niekedy aj veľmi zložitý. Ale nechajme ich hovoríť samých o sebe.

Po II. svetovej vojne prišli ťažké roky, plné hrôzy, najmä pre Slovákov žijúcich na Spiši a Orave — spomína kraján Jakub Lojek. Rozmohlo sa na celom okolí šarapatenie bandy Ognia, ktorá nás okrádala a nezriedka sihala na ľudské životy. Pre nich neplatil žiadny zákon. My, Slováci, sme sa práve vtedy začali schádzať a uvažovať o tom, ako zorganizovať spolok Čechov a Slovákov. V marci 1946 išla v tej veci delegácia do Prahy. V delegácii zo Spiša som bol ja a nebohý Ján Lapšanský a zo Slovenska Valent Kalafút, Ján Baďurík a Alojz Miškovič. Poľskú stranu v Prahe zastupoval maršal Michal Rola Zymierski. V Česko-slovenskej dohode sa vtedy hovorilo o vyšľahovaní Slovákov z územia Spiša a Oravy. S týmto sme nechceli súhlasíť, pretože to bola a je naša otcovizeň. Na tomto stretnutí boli ustálené stanovy, v ktorých bolo čierne na bielom o zakladanie československého spolku. Základ spolku malo tvoriť 50 členov. Dozvedela sa o tom banda Ognia, ktorá nás potom ešte viac prenasledovala. V roku 1947 začali vznikať prvé Spolky. V Novej Belej prvý Spolok zakladali títo krajania: Michal Krištofek, Vojtech Vincek, Dominik Kalata, Alojz Kalata, Jozef Bryja a iní. Utvorili sme miestny výbor, ktorý sa hneď pustil do

práce. Schádzali sme sa v súkromných domoch, veď klubovňu máme až od roku 1959. Začala sa rozvíjať kultúrna činnosť, ktorej cieľom bolo oživiť tradíciu našich otcov.

Základnou a prvoradou úlohou našej organizácie bolo zorganizovať vyučovanie v slovenskom jazyku v základných školách. To sa nám podarilo vybaňať a v roku 1948 do našich dedín prišli učitelia zo Slovenska, ktorí sa tak tiež aktívne zapájali do kultúrnej činnosti. Žiaľ, dnes sa slovenčina vyučuje len ako nepovinný predmet, aj to nie vo všetkých školách.

Milo spomínam šesťdesiate roky, keď som bol 12 rokov vedúcim klubovne. Krajania a mládež ochotne prichádzali každý deň do klubovne, kde pozerali televíziu (bol to prvý televízor v dedine), hrali šach, dámú a čitali slovenské knihy a noviny. Krajania sa zapájali do spoločenských prác. Dnes sú to len jednotlivci, ostatní sa vyhovárajú na nedostatok času a mládež, žiaľ, nemá záujem o spoločenský život v dedine, aký sme mali my. Za štyridsať rokov pôsobnosti našej organizácie som bol predsedom revíznej komisie OV, predsedom čestného súdu a členom miestneho výboru, ako aj viackrát delegátom na zjazdy Spoločnosti. Narodil som sa 17. júla 1917 v slovenskej rolnickej rodine, kde bolo šesť detí. Detstvo a mladé roky som prežil v rodisku. Navštěvoval som poľskú ľudovú školu a slovenčinu som sa učil doma z knih, ktoré sme mali. Cez vojnu slovenskí učitelia viedli kurzy slovenčiny a učili nás spievať. Otec okrem gazdovania, cez jeseň a zimu šil pre obec krpce, nohavice a oblieky. Od neho som sa naučil toto remeslo, ktorým som si privyčkal za ma-

dych rokov ale aj neskôr, keď som už gázdoval s manželkou na 12 ha. Pred niekoľkými rokmi som tiež šil súkenné nohavice pre nás novobelský súbor a pre Nižné Lapšie. V roku 1948 som si vzal za manželku vdovu po krajanovi Lapšanskom, ktorého zabila banda Ognia.

Tu sa do rozhovoru zapojila manželka Mária: — Prišla som na svet v roku 1924 v rodine Skvarekovcov. Rodičia boli Slováci. Svoje mladé roky som strávila tak tiež v Novej Belej, kde som skončila poľskú ľudovú školu. Rodičia nám vstiepoli lásku k starej vlasti a materškemu, slovenskému jazyku. Aj my sme sa snažili takto vychovať svoje deti a pokračovaním toho sú naše vnúčence. V roku 1941 som sa vydala za Jána Lapšanského. Ján bol trikrát na fronte — v rokoch 1939, 1941 a 1944. Október 1944 bol pre našu rodinu tragickej. Nemci zastrelili môjho otca, keď pomáhal partizánom medzi riekom Bialkou a dedinou. Prežili sme smutné chvíle. Ale predsa život išiel ďalej.

Hneď po vojne sa môj prvý manžel zapojil do krajanského hnutia. V roku 1946 bol spolu s Jakubom Lojekom v Prahe. O mesiac neskôr, ako sa vrátili z Prahy, banda Ognia 16. apríla v noci urobila prepád našej obce, najmä Slovákov. Ti, čo sa o tom dozvedeli a podarilo sa im ujsť, ostali pri živote. Banda zobraza štyroch chlapov — môjho Jána, Jozefa Chalupku, Jána Krzaka a Jána Štureka. Odviedli ich do ostrowských hôr a celý rok sme nevedeli, čo sa s nimi deje, či vôbec ešte žijú. Na jar 1947 nám istá žena z Ostroskej poviedala, že v lese pod čečinou ležia mŕtvoly štyroch chlapov z Novej Belej. Ján mal 33 rokov. To, čo som vtedy prežila, ani sa nedá opísat. Ostala som sama s dvoma dcérmi. Julka sa narodila v roku 1943 a Mária v decembri 1946; tá už otca živého nevidela. Potom som sa druhýkrát vydala, o čom už spomína manžel. V druhom manželstve sme mali dvoch synov a jednu dcéru. Deti sa už osamostatnili a pozakladali svoje rodiny. Doma na gazdovstve ostal najmladší syn Jakub. My sme už na dôchodku.

Mária a Jakub Lojekovci nažívajú spolu pekných štyridsať rokov. Napriek všetkým životným prekážkam, s ktorými sa museli bojiť, dokázali vytvoriť a udržať teplé a srdečné ovzdušie, ktoré je oporou pre celú rodinu.

Text a foto: ANNA KRIŠTOFEKOVÁ

ĽUDIA • ROKY

• UDALOSTI •

APRÍL — DUBEN

1.IV.1733. — V Kuklave na Myjave sa narodil Juraj Papánek, slovenský historik, autor latinského diela Historia Gentis Slavae (Dejiny slovanského národa), ktoré je zároveň považované za prvé spracovanie slovenských národných dejín. Vo svojom obšiahom diele písal o panovníkoch jednotlivých slovenských kráľovstiev a kniežatstiev, o pôvode názvu Slovák — Slovan, slovenského národa a jeho jazyka, najmä o Cyriálovi a Metodovi, o súčasnej cirkevnnej organizácii a o dejinách „kmeňa Slovákov“ pred veľkomoravským obdobím. Kládol odpor čoraz častejším útokom maďarských historikov na autochtonnosť Slovákov v Dunajskej kotline. Názov Slovák odvodzoval od slávy, za pravlast Slovanov pokladal oblasť na sever od Dunaja — dnešné Slovensko, kde ostalo iba ich jadro, Slováci. Preto je slovenčina podľa Papánka najzachovalejšia zo všetkých slovanských „nárečí“. V samostatnej kapitole veľkú pozornosť venoval Svätoplukovi.

Papánek položil základy cyrilometodejskej a veľkomoravskej tradície ako tradícii obodených. Jeho dielo bolo cenným pramenom pre Fájdlyho Krátke dejiny slovenského národa z r. 1793 a historikov. (umr. 11.IV. 1802 v Olaszu Maďarsko).

4.IV.1913. — V Martine umrel Andrej Haša, významný organizátor slovenského kulturného života a zberateľ ľudových piesní. Pôsobil v Knihlačiarskom účastníckom spolku a v Múzeálnej slovenskej spoločnosti. Preložil mnoho hier z češtiny, poľštiny, nemčiny, ruštiny, chorvátsky a maďarčiny. S Jozefom Škultéty redigoval Divadelnú knižnicu a po J. Franciscim oživil edíciu Slovenský divadelný očotník. V nej od r. 1900 vydal vyše tridsať hier (čiastočne pôvodných a prekladov), čím vytvoril základ repertoáru pre silnejúce a rozširujúce sa ochotnícke divadlo do začiatku 20. stor. Bol tiež významný zberateľom textov slovenských ľudových piesní (vyše 10 000). (nar. 17.IX.1852 v Záskalí, teraz súčasť Dolného Kubína).

4.IV.1945. — Sovietske vojská oslobodili Bratislavu, hlavné a najväčšie mesto Slovenska. Hospodárske, kultúrne a politické centrum SSR; po Prahe a Brne tretie najväčšie mesto v ČSSR.

4.—5.IV.1945. — V Košiciach bola vymenovaná prvá vláda Národného frontu Čechov a Slovákov. 5.IV. na prvom zasadnutí novej vlády jej predseda Zdeněk Fierlinger vyhlásil vládny program, zvaný Košickým vládnym programom, ktorý otváral novú etapu povojnového rozvoja ľudovodemokratickej Československej republiky.

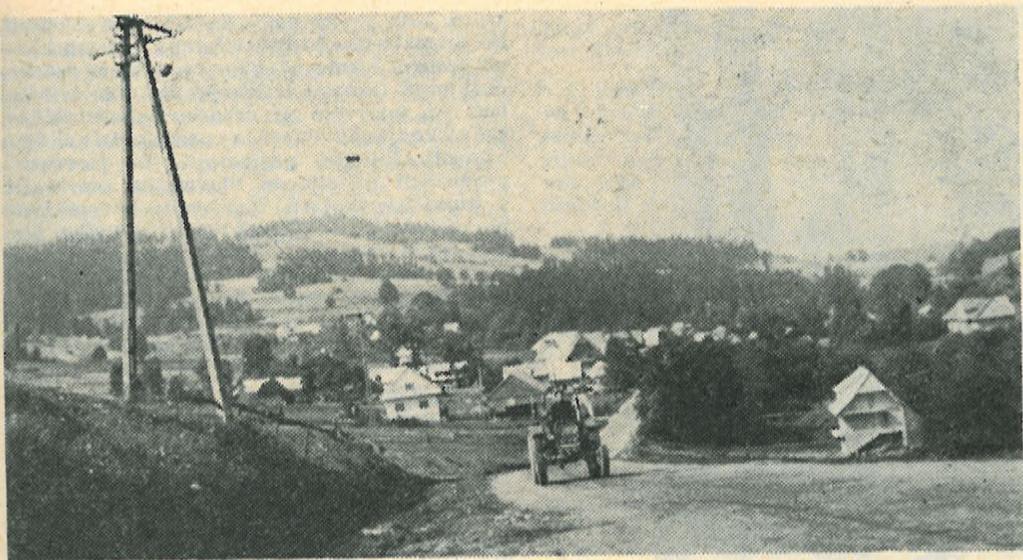
6.IV.1875. — Zákazom uhorskej vlády bola zastavená činnosť Matice slovenskej a jej majetok zhabaný. Bolo to v 12. roku od vzniku (1863) a úspešnej, bohatej činnosti tejto celonárodnej inštitúcie.

6.IV.1958. — V Prahe umrel Vítězslav Nezval, významný český básnik a dramatik, národný umelec. Jeho tvorba patrí k najvýznamnejším dielam českej literatúry medzičasového obdobia a rokov druhej svetovej vojny. Debutoval v roku 1922 lyricko-epickou poémou Podivuhodný kouzelník. Písal poéziu, básnickú prózu, drámu, literárne eseje a reportáže. (nr. 26.V.1900 v Biskoupkách pri Třebici).

7.IV.1348. — Český kráľ Karol IV. založil v Prahe prvú českú univerzitu, nazvanú podľa kráľovho mena Karlovou.

7.IV.1878. — Na zjazde v Prahe-Břevnově v hostinci U Kaštanů bola založená Česká sociálnodemokratická strana.

9.IV.1968. — V Bielsku-Bialej umrela Zofia Kossaková-Szczucká (Szatkowska), spisovateľka, predstaviteľka poľského historického románu. Autorka historického cyklu o krízových výpravách: Krížiaci, Malomocný kráľ a Bez zbrane. Romány z dejín Poľska: Lehnické pole, Zlatá sloboda, Dejanirine šaty,

Na rade je zdravotné stredisko

Harkabuz a dve ďalšie obce Podsrnie a Bukovina ležia akoby na okraji Oravy. Avšak nielen preto, že patria do gminy Raba Wyżna, ale preto, že sú najďalej na západ vysunutými oravskými obcami.

Zakaždým, keď príde do Harkabuza, zdá sa mi obec, stále väčšia. V skutočnosti je však v Harkabuze 74 gazdovstiev a býva v ňom ok. 370 obyvateľov. Ale podobne ako všetky oravské dediny je aj Harkabuz rozhodnutý.

O Harkabuze pišeme v Živote pomerne často, nie však preto, že by sme cítili nejakú zvláštnu sympatii k jeho obyvateľom. Harkabuz je na oravské podmienky malou dedinou, ale obyvatelia sú aktívni a vynikajú v spoločenských iniciatívach. Stačí pripomeneť, že pred dvomi rokmi odovzdali do užívania novú školu (druhú v povojnovom období), a vlni oplotili mestný cintorín kamenným múrikom (aby sa zachoval jeho pamiatkový charakter), čo ich stalo 2 mil. 600 tis. zl. V súčasnosti sa chystajú stavat zdravotné stredisko, ktoré by slúžilo obyvateľom Harkabuza, Podsrnia a Bukoviny. Zatial je však proti výstavbe Podsrnie, ktorého

obyvateľia chodia k lekárovi do Podvilk. Harkabuzania majú lekára v Rabe Wyżnej a Bukovina v Odrowaži. Zdá sa však, že k budove strediska predsa dôjde. Hovorilo sa o tom na niekoľkých zasadaniach gminnej národnej rady. V prípravnom štádiu sú stavebné plány a výkup stavebného pozemku.

V minulom roku gminný úrad kúpil v Podsrni starú oravskú chalupu, ktorú rozoberali a previezli do Harkabuza. Po jej znovaupoznaní a renovácii, zriadia v nej oravský miniskanzen. Budú v ňom exponované výsledky hmotnej kultúry Oravcov, a najmä staré náradia z domácnosti a iné pamiatky spojené s touto oblasťou.

Harkabuzania to sú predovšetkým rolníci, ktorí na prekvapenie — majú dosť veľké gazdovstvá. Okolo 60 rolníkov hospodári na gazdovstvách majúcich 8 až 10 ha. Z celkového areálu 370 ha, ktorý patrí Harkabuzu, polovicu tvoria lesy. Časť dreva aj na mieste spracovávajú, strúhajú šindle a v rámci pridruženej výroby robia pre závody palety. Možno sa o tom presvedčiť počas prechádzky po dedine. Palety a šindle sú často uskladňované pred domami.

Harkabuzský chotár je pahorkastý a klimatické podmienky sú horské. Pôda je 5.b triedy, zriedkavo aj 4. triedy. Polia sa tiahnu šnurovite v tzv. roliach, ktoré často dosahujú plochu 1 ha. Komásacie sa preto Harkabuzania zatiaľ nedožadujú. Avšak v takýchto podmienkach je ľahko hospodáriť. Roľníci sa zameriavajú na chov jatočného dobytka a výrobu mlieka. V minulom roku Harkabuz spolu s Bukovinou oddali rekordné množstvo mlieka v rámci gminy Raba Wyżna, samozrejme v prepočítaní na hektáre. Predali tiež 45 ton mäsa.

Hlavným problémom tunajších roľníkov je nedostatok poľnohospodárskych strojov — rotačných kosačiek, traktorov, ktoré sú okrem toho aj veľmi drahé. Ešte ľahšie je zadovažiť cement a krytinu na strechy. Rozdeľovaním stavebných materiálov sa v súčasnosti zaobrába gminné družstvo. Roľníci však neveľmi veria, že sa tým situácia zmení. Družstvo sa vraj nevyznačuje dobre v potrebách jednotlivých obcí, nehovoriac o potrebách individuálnych roľníkov.

V obci je jeden obchod s potravinami. O jeho dobrej zásobovaní v dnešných časoch ľahko hovorí. Chlieb však dovážajú trikrát do týždňa z Rabky a je vraj chutný. Väčšie nakupy sa robia v Rabke.

Kedysi Harkabuz a Bukovina boli ako odrezané od sveta. Dnes majú niekoľko autobusových spojov s Rabou Wyżnou a Rabkou. Horšie spojenie je s Nowym Targom. Stačilo by, aby sa dohodli náčelníci dvoch gmin, Raby Wyżnej a Czarného Dunajca, a spojili cestu z Bukoviny (je hotová) s cestou v Podškli, ktorú treba urobiť na úseku asi 1 km.

Richtárom obce je Jozef Sikora, ktorý vydržal v tejto funkcií až 37 rokov. Žartuje, že keby udeľovali za takúto prácu dôchodok, už by si ho zaslúžil. Našiel som ho na píle, ktorej je aj majiteľom. Treba povedať, že to je veľmi moderná pila, plne automatizovaná. Človek, ktorý ju obsluhuje sedí na kresle a len stláča gombíky.

Patrilo by sa povedať aj niečo o kultúrnej činnosti v obci, ktorej hlavným organizátorom je nás krajjan František Harkabuz, tvorca a vedúci súboru Ostrisovania. Je to však samostatná téma, ktoré venujeme viac miesta pri priležitosti vystúpení súboru a volebnej schôdze miestnej skupiny KSSCaS.

Text a foto: DOMINIK SURMA

Dohovor; poviedky: Boží nadšenci, Veľki a malí, Neznáma krajina. Napísala vela románov a poviedok pre deti (mar. 8.VIII.1890 v Košmine na Volyňsku).

10.IV.1908. — V Dolnom Kubíne sa narodil Theo H. Florin, vlastný meno Teodor Herkel, slovenský básnik a kultúrny pracovník, reaktor a vydavateľ. Autor mnohých básnických zbierok (o.i. Z diaľky, Ruže smútku, Predjarie) a prozaických diel. Spoluzakladateľ každoročného festivalu umeleckého prednesu poézie a prózy. — Hviezdoslavovo Kubíne. Florin zároveň robil regionalistické výskumy, ktorých výsledky uložil v slovenskej podobe do publikácie Oravei v slovenskej kultúre (um. 11.III.1973 v Dolnom Kubíne).

12.IV.1823. — V Moskve sa narodil Alexander N. Ostrovskij, ruský realistický spisovateľ a dramatik, tvorca ruského národného divadla druhej polovice 19. stor. (um. 14.VI. 1886 v Šeckykove pri Kostrome).

12.IV.1961. — Jurij Gagarin, ako prvý ľovek obletel zemeguru v kozmickej lodi Vostok 1.

13.IV.1883. — Narodil sa Alexander Alexandrov, sovietsky hudobný skladateľ, autor sovietskej štátnej hymny. (um. 8.VII.1946).

15.IV.1818. — V Prahe bolo založené Národné múzeum.

15.IV.1958. — Vo Varšave začala svoju činnosť redakcia kultúrno-spoločenského mesačnika Život, orgánu Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku, vydávaného RSW „Prasa-Książka-Ruch“. Prvé číslo Života vyšlo 15. júna 1958.

16.IV.1945. — Sovietska armáda a bojujúca po jej boku 1. a 2. poľská armáda sa prepravila cez Odru a Lužickú Nisu.

18.IV.1948. — Vo Varšave otvorili Múzeum martyrstva a boja Židov.

19.IV.1943. — Vo varšavskom gete vypuklo ozbrojené povstanie proti nacistickým jednotkám SS a polícií.

19.IV.1948. — Vo Varšave odhalili pomník Hrdinov geta.

21.IV.1945. — V Moskve bola podpísaná Zmluva o priateľstve, vzájomnej pomoci a povojnovej spolupráci medzi Poľskom a ZSSR. Nová zmluva bola podpísaná vo Varšave 8.IV.1955.

22.IV.1870. — V Simbirsku nad Volgou (dnes Ulianovsk) sa narodil VLADIMÍR ILJIČ LENIN, vodca svetového proletariátu zakladateľ KSSZ a prvého socialistického štátu na svete — ZSSR, tvorca marxizmu-leninizmu a zásad mierového spolunažívania

štátov s rôznym spoločenským zriadením (um. 21.I.1924 v Gorkákach pri Moskve).

28.IV.1848. — J.M. Hurban predniesol občanom Brezovej a ďalších miest a obci známe „Ziadosti slovenského národa v stolici Nitrianskej“, ktoré spolu s oravskými a lipovskými stolicami žiadali rovnoprávnosť pre slovenský národ.

29.IV.1968. — Prezident čs. republiky udelil in memoriam čestný titul hrdinu ČSSR dr. Vladimirovi Clementisovi, ministru zahraničných vecí, ktorý bol v r. 1950 nezákonne obvinený, odsúdený na smrť, a v r. 1952 popravený.

30.IV.1883. — V Prahe sa narodil Jaroslav Hašek, významný český prozaik, humorista a satirik, kritik Rakúsko-uhorskej monarchie. Autor svetoznámeho diela Osudy dobrého vojaka Švejka a iných diel (um. 3.I.1923).

30.IV.1945. — Na budove Rišského snemu v Berline vztyčili víťaznú zástavu Sovietskej armády. Hitler spáchal samovraždu. 2. mája 1945 Berlín bezpodmienečne kapituloval. V poslednej fáze druhej svetovej vojny bojovala po boku Sovietskej armády I. a II. armáda Poľského vojska. I. armáda PV sa prebojovala do stredu Berlina a ukončila svoj boj pri Labe. Druhá armáda PV viedla boje v oblasti Budišina, Drážďan a na česko-slovenskom území.

Záber z porady oravského OV KSSČas v Jablonke. Spredu kr. Eugen Kott. Foto: A.Ch.

Bývalo aj takto...

Milá redakcia! Konečne ídem do dôchodku. Pracoval som o tri roky dlhšie, ako som mal — v roľníckom krúžku so sídlom v Jablonke. Mal som svoju prácu rád a vkladal som do nej maximum sil. Na tomto pracovisku som bol zamestnaný 25 rokov, predtým samozrejme v iných podnikoch. Pri tejto príležitosti, keď písem o sebe, chcel by som porozprávať našim mladým krajanom, ako a kedy vznikali roľnícke krúžky v Dolnej Zubriči a čo dosiahli.

Ešte pred druhou svetovou vojnou, v rokoch 1937—38, sa naši roľníci rozhodli založiť roľnícky krúžok. Zakladateľmi boli o.i. naši krajania Slováci: Ján Kovalík, Ignáč Kuťaviak-Fajkos, Vendelin Joniak, Eugen Polanský, Vendelin Malisa, Teodor Pavlak a ďalší.

V medzivojnovom období bola u nás, na Orave, strašná bieda. Ľudia nemali žiadnu možnosť zarobiť si, mohli pracovať nanajvýš iba u bohatých gazdov. Pracovalo sa od rána do noci. Roľnícky krúžok sa uzniesol, že roľníkom pomôže. Založili mliekáreň. Kúpili, samozrejme za peniaze požičané v banke, základné zariadenie na výrobu masla. Bolo to na tie časy veľmi dobrý bubenový stroj na výrobu masla nazývaný centrifúga. Mlieko nekupovali priamo od roľníkov, ale donášali ho do mliekárne ženy. Z tohto mlieka odoberali smotanu a odstredené mliecko si ženy brali domov pre deti. Mliekáreň mala prístroj na určovanie množstva tuku v smotane. Mliekáreň začala celkom dobre prosperovať a ženíčky dostávali peniaze za smotanu. Ale takých šťastných gazdiň bolo vtedy málo. Bolo treba podojiť aj štyri kravy, aby dali päť litrov mlieka. Nechýbali ani také ženy, ktoré nemali mlieko pre deti.

Počas druhej svetovej vojny, keď sa naše územie vrátilo k Slovensku Zubričanom sa vodilo lepšie a mali možnosť zarobiť si aj predajom lesných plodín.

Po druhej svetovej vojne Dolná Zubrica patrila opäť Poľsku. Na Orave nastala bieda, spôsobená vojnovým zničením, keďže front stál u nás deväť týždňov. Zobrali nám kone, dobytok veľa domov vyhorelo. Bolo treba začínať všetko odznova. Ľudia hned za-

čali chodiť do práce, najskôr na Slovensko, potom v Poľsku a postupne sa u nás zlepšovalo. Ale boli iné ťažkosti. Roľníci museli odovzdávať povinné dodávky: mlieko, mäso, obilie. Dodávky boli vysoké, nejedna žena nemala mlieko pre svoje deti.

V rokoch 1950—1955 boli utvorené gminné strojové strediská (Gminne Ośrodki Maszynowe). Riaditeľom takého strediska bol Karol Pekarčík (Solucha) z Jablonky. Doviezli pári strojov, vyorávačov zemiakov, žiacich strojov, starých nemeckých mlátačiek, sejačiek a celý tento strojový park mal byť zariadený mechanizácie poľnohospodárstva. Tieto stroje si roľníci mohli vypočítať za symbolickú zlatku od jedného hektára práce na poli. Lenže ako počítať stroje, keď ich nikto nepoznal, nevedel ako ich obsluhovať. Ani inštruktorov nebolo.

Nebohý tajomník ZO PZRS v Jablonke chcel tieto stroje nejakovo predviesť. Uznesil sa, že urobia ukážku práce žatevnych strojov na farskom poli v Jablonke. V tom čase farár hospodáril na panských poliach, mal sluhy a parádne kone. Prišli sa na to pozrieť roľníci. Ja som to sice nevidel, hoci som bol tiež zainteresovaný, ale počul som, ako to dopadlo a videl som výsledky tejto práce. Vyviezli kosačku na farské pole neďaleko kostola. Farský pacholok priviedol pári koní, zapriahli a stroj sa pohol kosiť ovos. Keď kosačka začala pracovať, hrable sa začali otícať, kone sa tak zlakli a začali utekať. Naštastie pacholok spadol z kosačky, lebo by sa bol možno zabil. Kone sa s kosačkou rútili dolu kopcom, cez hlavnú cestu priamo do rieky. Keďže tam je prieplasť, zo stroja ostali trosky, kone dokaličené... Bol to skrátko neúspech. Ale na tom sa neskončilo.

Nasledujúci rok na 1. mája — vtedy všetci povinne šli do sprievodu, roľníci na vozoch, ostatní na bicykloch — všetko bolo ozdobené poľskými a slovenskými zástavami, mládež mala dokonca do bicyklových kolies povpletané bielo-modro-červené stužky, niesli transparenty so slovenskými a poľskými nápismi. V sprievode išli aj deti zo slovenských a poľských škôl. Hrala dychová hudba. Ľudia z jednotlivých obcí stáli pred tribúnou,

ktorá bola umiestnená na trhovom námestí. Po referáte prechádzali zástupy ľudí na hlavnú cestu a formovala sa sprievod, ktorý prechádzal pred čestnou tribúnou. Na túto tribúnu boli o.i. pozývaní aj predstavitelia roľníkov, Roľnickej svojpomoci a predstaviteľa Spoločnosti. Referát, najčastejšie po slovensky, prednášali učitelia zo Slovenska, ktorí učili v tunajších školách. Raz sa do prvomajového sprievodu zapojili aj roľníci z Veľkej Lipnice so strojmi o.i. s konskou sejačkou. Došlo k nehode, lebo kone sa čohosi zlakli, furman spadol na zem a sejačka mu prešla po rebrách. Sejačka sa zachránila, lebo chlapí zadržali kone, ale furmana odviezli do nemocnice.

Ja som bol za pokrok a mechanizáciu v poľnohospodárstve. Raz som išiel za vedúcim GSS Karolom Pekarčíkom vypočítať si stroj — vyorávač zemiakov. Musel som poň íst večer, aby žena a mamka nevedeli, lebo mi hovorili, že sa mi ľudia budú smiať. Nechal som sa ženám prehovoriť, išiel som pre vyorávač a večer som ho dovezol. Koňa som si počítať od brata, dal som vykopat ručne dva riadky zemiakov podľa záhonu z jednej a druhej strany a potom som vyšiel na záhon so strojom. Stroj mi pri vykopávaní prerazoval zemiaky. Zatlačil som páku tak ďaleko ako sa len dalo, ale stroj ďalej krájal zemiaky. Ženy začali kričať: Somár! Prac sa s tým čertovstvom preč! Večer, zasa potajomky, som stroj odvezol lebo sa mi zdalo, že sa pre nás nehodí. Po ďalších podobných nehodach nadriadené orgány zlikvidovali GSS a stroje odpredali roľníkom. Ja som za pár zlhotých kúpil sejačku a vyrávač.

Na jar som skúsil siať sejačkou aspoň žito, iné sa nedalo. Bolo to veľmi namáhavé, keďže som na každom konci záhonu musel vypriaňať kôna a sami so ženou sme obracali sejačku a nastavovali presne na koňa. Siate sa mi však vydalo. Vysial som menej zrna, ktoré rovnomerne klíčilo a aj dozrievalo. Odvtedy sejem sejačkou, dnes pravdaže traktorou.

Na jeseň bolo treba vykopávať zemiaky. Siel som za kmotrom, ktorý bol skúsený, lebo pracoval na št. majetkoch, a spýtal som sa, ako vyorávač rezal zemiaky, bolo treba hlbšie nastaviť lemeš. Povedal mi, aby som zohnal druhého koňa a on mi stroj nastaví a ukáže ako vyorávať. Zohnal som druhého koňa do páru, ale kmotroví som povedal, že na pole pôjdeme sami, aby sa nám zasa nedostalo od žien. Kmotor stroj pripravil a vraví: dva riadky vyorieme a potom obrátime stroj. Tak sme aj urobili. Stroj zemiaky nekrájal, ale lemeš bral iba pol riadka, tak ako mne. Kmotor mi nevedel poradiť. U nás boli riadky úzke a na št. majetkoch široké a vyorávač bral celý riadok. Nič sa nedalo robiť. Vrátili sme sa ustaraní domov a žena zvedáva pýta sa, čo ako? Vyorávať sa dalo, ale ako urobíť, aby koleso z lavej strany bolo bližšie lemeša? Ešte v ten istý deň som prišiel na to, upravil som stroj a odvtedy som nadšene predvádzal vyorávanie zemiakov. Susedom sa to zapáčilo, traja sme zažili spolok. Z troch domov sme naraz vyorávali a jeden voz vozil zemiaky.

Koncom päťdesiatych rokov riaditeľ školy so slovenským vyučovacím jazykom Jozef Rafáč organizoval v Dolnej Zubriči roľnícky krúžok. Nešlo mu to, lebo roľníci sa báli, že je to cesta do družstva. Ale boli takí, ktorí sa dali nahovoriť. Zapísali sa traja, či štyria roľníci. Začali domácu výrobu drevených predmetov a takto istú dobu živorili. Netrvalo to dlho. Potom sa do toho zamiešal finančný úrad, uložil im vysoké poplatky a tak sa im to nevyplícalo.

Jozef Rafáč nás, Slovákov z miestnej skupiny nahováral, aby sme sa zapísali do krúžku. Veril, že ak to my vezmeme do rúk, niečo z toho bude. V roku 1963 sme založili roľnícky krúžok. Za predsedu bol zvolený kr. Eugen Kuťaviak, za tajomníka Jozef Rafáč, ja som bol predsedom reviznej komisie. V ZV PZRS tiež bolo voľby, za tajomníka zvolili Emila Kuťaviaka (Fajkosa). Roľnícky

krúžok kúpil stroje: mlátačku, šrotovník, tri postriekavače a spaľovací motor 320-S. V krúžku pôsobil aj nebohý Ján Kovalík, ktorý bol zároveň členom výboru PZRS. Na návrh jedného člena výboru sme sa rozhodli čiastočne reorganizať výbor a uskutočnili sa nové voľby. Za predsedu roľnického krúžku zvolili mňa, za podpredsedu kr. Jána Kovalíka, Jána Ondicu za pokladníka a Jozefa Kuťaviaka za predsedu revíznej komisie.

V tom čase krúžok kúpil traktor C 328, vlečku, tanierové brány a dvojradlicový pluh. Ako traktoristu sme zamestnali Stanislava Niteckého. Snažil som sa aktivizovať roľnický krúžok a počet členov som zvýšil na 60. Založil som krúžok vidieckych gazdnieck. Starali sme sa o ženy, kúpili sme pre ne kuchynský riad, ktoré potom požičiavali na svadby a hostiny a z toho bol tiež nejaký prijem. Skoro každý rok sme organizovali pre ženy rôzne kurzy napr. varenia, šitia, pikovania paplónov a pod. Naďalej sme zvávali strojový park. Kúpili sme ešte tri mlátačky, dva traktory, vlečky, postrekovač Olza, cisternu na vyváženie hnojovky a traktorovú kosačku.

Spoľiatku sme nemali veľa objednávok na príču traktora. Ľudia nechceli pustiť traktor na pole, lebo sa báli, že zničí zem, že bude zlá úroda atď. Jeden rok, ak sa nemýlim v r. 1967, sme mali 5.000 zl straty. Všetky práce so strojmi som musel predvádzat na svojom poli. Kosba kosačkou nevyhádzala veľmi dobre lebo pole bolo orané na vysoké záhony brázdy boli hlboké a na dôvažok kosa mala nevhodnú dĺžku 2.50 m a záhon bol úzky. Kosa kosila trávu nielen na záhone, ale aj mimo neho. Skrátili sme kosu a pol metra a vysvetlo, že sme ju skrátili priveľa. Museli sme ju zasa predĺžovať.

Keď sme zas kúpili mlátačku typu — 10-MSC, mali sme iné problémy. Mlátačka bola veľmi vysoká, lebo až 3.03 m. Do žiadnej stodoly sa nezmestila, obilie bolo treba vynášať zo stodoly a mlátiť na dvore. Okrem toho nikdo nevedel, ako ju obsluhovať. Začal som mlátiť u seba, ale než som to urobil, musel som si dôkladne prečítať návod. Stávalo sa, že sme museli stroje aj upravovať. Boli u nás v dedine roľníci, najmä ti, čo mali malé mlátačky, ktorí hovorili, že také veľké stroje sa pre nás nehodia, že nikto nebude nimi mlátiť. Takéto ľažkosti som mal s každým novým strojom, nemožno to ani opísť. Napriek tomu si mlátačky rýchlo získali popularitu a ľuďom sa páčila ich práca. Chlapci, ktorí chodili s tými strojmi, museli byť dobre zaškolení, keďže pri najmenšej nehode sa vždy zhadovalo vinu na roľnícky krúžok. Ale mali sme už dosť objednávok na prácu strojov.

Potom sme kúpili pôdne frézy. Po meliorácii sa polia nedali obrábať koňmi, mohli sme to urobiť my, traktormi. Vtedy sme už mali toľko objednávok, že naši traktoristi pracovali aj v noci. Roľníci sa presvedčili, že možno pracovať na poliach traktormi, urody neboli horšie, ale lepšie.

Odvtedy roľnický krúžok mal problémy, ako vyhovieť všetkým. U mňa sa priam dvere nezavárali. Dokonca, keď som pracoval na svojom poli koňom, ľudia chodili za mnou prosiť o stroje. Horšie bolo, keď sa skončili poľné práce, nebolo čo robiť, najmä v zime. Museli som hľadať príču v rôznych podnikoch, čo bolo v rozpore s predpismi. Okrem toho z toho získaných príjmov musel RK platíť percentá.

Po celý čas som vereinoprospešne pracoval. Od roku 1964 do 1969 som iba z času na čas dostával prémium. Potom som mal plat — 700 zl mesačne, hoci všetko som robil sám. Pokladníci boli volení tak, ako aj celý výbor RK, ale nikto sa nevyznal v príči s papiermi a neviedmi sa im chcelo pracovať bez odmeny. Pokiaľ bol pokladníkom užiteľ Ján Ondica, vyznal sa v príči a šlo všetko pomerne dobre. Vybudoval som základňu pre stroje, výpno a umelé hnojivá. Mal som z toho toľko, že stavebné družstvo z Poronina,

ktoré základňu, budovalo, dalo mi zarobiť pári zlých ako robotníkovi.

V tom čase J. Ondica rezignoval z funkcie vo výrobe, preto som všetky písomné práce musel robiť sám. Začalo ma to pomaly unávovať, ale neprestal som spoločensky pracovať, lebo ma tešili výsledky práce a aj ľuďia boli spokojní.

V tom čase J. Ondica rezignoval z funkcie Družstvo roľnických krúžkov. Družstvo RK organizoval agronom Stanislaw Kruczak, ktorý bol menovaný aj za riaditeľa družstva. Začal ma nahovárať, aby sme sa zapísali. Zvolal som schôdzku výboru a povedal som o čo ide. Boli proti, až keď som povedal, že nemôžem sám všetko robiť a dám výpoved — súhlasili.

Družstvo roľnických krúžkov ma zamestnalo ako staršieho referenta pre poľnohospodárske otázky. Vstupili sme do družstva ako najlepší roľnický krúžok na Orave. V banke sme mali na bežných účtoch 180 000 zl. a zo strojov 4 mlátačky, 3 traktory, 4 motory — dva elektrické a dva spaľovacie, ako aj 7 vyorávačov na konský poťah a 4 kosačky, ktoré boli u roľníkov na základe zmluv. Tito roľníci stroje splácali. Všetko som odovzdal v poriadku a so všetkými dokladmi.

Vrátim sa ešte k základni v Jablonke. Pred založením DRK viedli základňu všeľiački predsedovia. Miestnosť bola prenajatá od súkromníka, ktorý tam mal tehelnú. V podstate tam neurobili nič. Ako posledný viedol túto základňu Antoni Karlak z Veľkej Lipnice, ktorý sa oženil v Jablonke. Mí technické vzdelenie, ukončil priemyslovku. Keď založili Družstvo roľnických krúžkov pracoval ako vedúci tejto základne a potom ako záťupca riaditeľa Kruczaka, ktorý tak gazdoval, že DRK malo veľké straty. Potom odišiel za náčelníka gminy a na jeho miesto nastúpil Antoni Karlak. Zaviedol vzorný poriadok a pracovnú disciplínu. Všetky pokazené stroje likvidovali, v súvislosti s čím odpadla amortizácia, atď. DRK malo už v prvom roku zisk.

Hned, ako som začal pracovať v DRK ma zvolili za predsedu odborového zväzu. Organizoval som pre našich pracovníkov zájazdy a rôzne podujatia. S riaditeľom A. Karlakom sa nám pracovalo dobre. Po istom čase naplánoval výstavbu novej základne v Jablonke, v hodnote 150 000 000 zl. Výstavbu začal podnik z Jazowska v nowosądzskom vojvodstve, ale šlo im to veľmi pomaly. Riaditeľ zrušil zmluvu a pokračoval vo výstavbe sám. Zamestnal dobrých staviteľov a v krátkom čase, v krízovom období, vybudoval základňu.

Mechanizácia si ľažko razila cestu na Orave. Dnes rôzne stroje a traktory (na snímke v Jablonke) sú už bežným javom.

Foto: D.S.

Družstvo roľnických krúžkov začalo pracovať pod vedením riaditeľa S. Kruczaka a založilo nové základne poskytujúce služby vo Veľkej Lipnici, Hornej Zubrici a v Jablonke. Základňa RK v Podvilku, ktorú vybudoval nebohý Jozef Golka, bola nevyužitá. Bolo tam len výkupné stredisko dobytka, lebo J. Golka tam už inštaloval váhu a dodatočne aj sklad uhlia pre túto obec.

V Dolnej Zubrici som vybudoval najlepšiu základňu na Orave — z tehly, ostatné boli vybudované z panelov. U nás popri garáži boli aj miestnosti pre opravu strojov. Keďže DRK nemalo kde opravovať stroje, navrhoval som riaditeľovi, aby práve u nás zariadili oprávanskú dielňu. Riaditeľ súhlasil a uložil mi to aj urobiť. Zamuroval som brány a ponechal som len dve, pojednej v oboch holiach. Pri dielni sme založili aj sklad súčiastok. Po vykonaní týchto prác som dostal prácu v DRK ako dozorca tejto základne a pracoval som tam až do konca januára 1987.

Napriek týmto investičným výdavkom, malo družstvo ešte 12 mil. úspor. V tejto základni riaditeľ založil obchod s náhradnými súčiastkami pre poľnohospodárske stroje, za ktorými roľníci museli dovtedy cestovať po celom Poľsku.

Končim túto história, ktorú chcem zanechať, ako pamiatku po sebe. Lúto mi je nechať prácu, ktorú som mal rád. Lúto mi je, keď sa pozoram na základňu, ktorá som buďoval vlastnými rukami a ktorá teraz stojí prízna a výbor roľnického krúžku v dedine je iba na papieri. V celej dedine jednes jedna mlátačka — nič viac.

Napísal som toto všetko preto, aby dnešní mladí ľudia vedeli, aké ľažké boli začiatky mechanizácie poľnohospodárstva na Orave. Dnes si to už nikto nevie ani predstaviť, kolko nás to stalo práce, času a obetavosti. Sme hrdí na to, čo sme dosiahli.

EUGEN KOTT

EDUARD BASS

CIRKUS HUMBERTO

(3)

POKRAČOVÁNÍ Z PŘEDCHOZÍHO ČÍSLA

(...) Když se vrátili do manéže, zůstal hoch jeho učarován: kruhem tam běželo šest pofrkávajících běloušů, za nimiž bylo vidět paní s bičem v ruce. Na její zavolání se šimlinci na zadních nohou otočili a běželi obráceně, na další zavolání se obrátili a jeden druhého předběhl, až byli zase v rádce, a pak se najednou všechni obrátili čelem k ni, zvedli se na zadní nohy a přišli k ní se všech stran do středu a stáli tam, dokud nespustila ruku s bičem. Vašek křečovité tiskl tátovi ruku a díval se na bílé koně jako na zjevení. (...)

Ve stáji zavedl Karas Vaška k tomu Hansovi, který ho ráno učil cítit koně, a ohlásl mu, že mu vede pomocníka. Hans si utřel širokou dlaň o modrou zástěru a potřásl Vaškovi rukou, jako by to byl starý chlap. Tomuhle Hansovi Vašek mnoho nerozuměl, mluvil jinou němčinou, než se mluvilo na Šumavě, ale dětským蒲udem pochopil, že je to hodný člověk. A pak byl od těch koníčků, znal každého jménem; kterého zavolal, ten otočil hlavu a velkýma očima se po Hansovi podíval. Ale co to bylo všecko proti tomu, když Hans najednou vzal Vaška za rukáv a dovedl ho až na konec stájí, kde ve vzláštění ohradě stáli čtyři malí strakati koníčkové, jako stvoření pro takového kluka, jako byl Vašek. Vašek uchvácen zvedl obě ruce a bezděky vykřikl česky:

„Ježišmankote — bandurkové!“

Chovali takové roztomilé zakrslíky na Hluboké a dost daleko s nimi zajízděli. A lidé v kraji si pro ně našli výraznou přezdívku: bandurek. Zde tedy měl Vašek před sebou čtyři bandurky, a když je Hans zavolal jménem, seběhl se a jeden přes druhého natáhovali krky. A Hans najednou popadl Vaška za ramena, a než se nadál, posadil ho na krajního z nich. Vašek se trochu zalkl překvapením, ale hned stiskl nohy a rukou se chytil hřív, aby nespadol. Hans ho zprvu přidržoval, ale teď ho pustil, otevřel vrátku a zavelel: „Mary, pojď!“

Kobylka pohodila hlavou, vyšla s Vaškem do chodby a nesla se drobným krokem Hansovi po boku chodbou dolů. Hans něco křikl, Mary se obrátila a rozběhla se klusem k své ohradě, že měl Vašek co dělat, aby nespadol. Ale udržel se a několik koňáků s kartáči v rukou volalo na něho „Bravo!“ V ohrádce sklouzl Vašek sám s bandurka a poplácal si ho. Nechtělo se mu od něho, ale tátá zavolal, aby šel, že sám se tu musí dát do práce. A vyvedl hočka na zadní prostranství, kde se také zrovna cvičilo.

„Vašku, tady musíš na mě počkat, až bude čas jít na oběd. Nikam mi nelez a hrej si. Kouej, tamhle vzadu sedí na schůdkách dvě hezké dětičky, s těmi si můžeš hrát. Jdi k nim a seznam se s nimi. Ale tuhle do toho kruhu, kde ti páni cvičí, nechod, tam se nesmí, tam bys překázela.“

Tátá se vrátil ke koním a Vašek osaměl. (...) Najednou cítil potřebu zkusit se a ukázal, že taky něco dovede. Kde jsou ty děti, co o nich mluvil tátá?

Opravdu, ještě tam sedí na schůdkách. Ale jsou to nějaké hrozné pořádné děti, kluk má bíly límeček a kravatu a holka sedí v kloboučku a drží slunečník. To se Vaškovi nelíbilo, ale když k nim došel, bylo potřebí nějak upoutat jejich pozornost. Vašek tedy vykřikl „Hele!“ a udělal u protějšího vozu svíčku! Pak se spustil a udělal kotrmelec. Holčička vyprskla smichy a štouchlala do holička, který se nějak zakabonil. Vašek se postavil proti němu, rozkročil se, dal prsty do úst a hvízdl. Pak se našoukl a volal: „Já budu skákat a chodit po rukou a dělat kotrmelec ve vzduchu. Ty jsi od cirkusu jako já? A co umíš?“

A teď se stalo cosi, co Vaška úplně ohromilo. Ten způsobný chlapeček sáhl za sebe, vytáhl cylindr a hůlku s kostěným konfliktem, zvedl se na schůdkách a řekl vztekle takovým tenkým, zlobivým hláska:

„Mladý muži, vy se mýlite, když nás povážujete za děti, jako jste vy. My jsme dospělí lidé a plníme v cirkuse rádně své povinnosti trpaslíků. Poroučíme se vám. Emílie, pojď!“

(...) Vašek zůstal z toho všeho zaražen a teprve po chvíli se vzpamatoval, aby zachránil reputaci, vyskočil na schůdky vozu a křičel:

„Trpaslík, trpaslík, nedosáhne na majzíl!“

Ale nezpíval dlouho.

„Sacré nom d'un chien, qui est-ce qui fait ce sale bruit...“ Hrozný jakýsi hlas zabouril neznámou řečí přímo za Vaškovými zadami. Vašek se lekl a sjel se schůdků jako střelený. Ohlédl se a poprvé v životě se vyděsil tak, že klopýt, převrátil se a převalil se na zadníci. Dvírka vozu, před nimiž zpíval, byla otevřena a v nich stál velikánský obr s divoce rozechanými černými vousy a vlasy, s vykulenýma očima, do půl těla nahý a celé tělo i paže a ruce pokryty nějakými modrými obrázkami. A na ramenou toho obra seděla opička a pronikavě ječela do hlubokého řvání obrova. Vašek na zemi měl ve svém úděsu jedinou představu: urazil trpaslíky a teď na něho přišel lidožrout.

Ale ta rychlost, s níž Vašek sletěl se schodů a jak si kecl na zadek, a pohled na něho, jak tu seděl opřen o ruce, s vylekanou tváří, v níž téměř už nabíral moldánky, to vše přivedlo obra do halasného, dunivého smíchu.

„Hé, mon p'tit, tu as fait une belle courbette! Du bist nischt vom Zirkus, was?“

Vašek ihned postřehl změnu v tónu a alespoň pochopil, že nejde o život.

„To se mýlite,“ odpověděl na francouzskou němčinu svou českou, „my jsme od cirkusu, můj tátá a já, ale jsme tu noví.“

„No proto, jinak každý, kdo tu pár dní, už vědět, že když kapitán Gambier vytáhne modrou vlajku na hlavní stěžeň, všecko kollem být ticho, protože kapitán Gambier spát. Rozuměl?“

„Nerozuměl,“ odpověděl Vašek německy a česky dodal: „A jestli mi chcete nabít, utečeť a přivedu tatinka a ten vám namele.“

„Je ne comprends rien,“ zachehtal se obr a v dobré náladě dodal německy: „Cheeze kafe?“

Tomuhle Vašek rozuměl dokonale a na jednou pocitil, že má hrozný hlad. „Hm,“ přikývl, „chci.“

„Tak pojď,“ řekl obr, couvaje ze dveří.

„Ale ta opice mne kousne,“ odpověděl opatrnl Vašek.

„Džoko? Džoko nekousnout, Džoko jit do klece.“

Obr vzal opičku, která se už utíšila, do náručí a Vašek šel. Připadalo mu, že je potřetí v pohádce: nejdřív byli trpajzlici, pak obr lidožrout a teď cosi jako perníková chaloupka. Napravo a nalevo byly posteče, za nimi u okna se záclonkami stolek, pak skřín, na níž stálá klec, do které pan Gambier strčil Džoka. Na druhé straně plotýnka s komínem, umyvadlo a dvě židle zase pod okénkem. Po zemi ležely kožíšiny zvířat, žluté s černými pruhy, a také po obou stranách nad postečemi byly rozepjaty dvě, s vypreparovanou hlavou. Nad nimi, skoro u stropu, byla zavěšena úplná hlava stejněho zvířete s otevřenou tlamou a vyceněnými tesáky. Kapitán Gambier si natáhl široký temné červený plášť, který převázal šnúrou.

„Sedni si,“ ukázal Vaškovi na židli u stolu.

Pak šel k protějšímu okénku, otevřel je a něco zvenčí motal a tahal. Vašek vypozoroval, že jsou to motouzy. Po chvíli se v okénku objevily dva praporky, červený a modrý. Obr modrý odvázal, červený zas vytáhl nahoru.

„To je modrý vlajka,“ řekl Vaškovi, položil praporek na stůl, „tamten červený vlajka. Červený vlajka znamenat: Kapitán Gambier je doma. Modrý vlajka: Kapitán Gambier spát. Rozuměl?“

„Rozuměl. A co jste dělal v noci?“

„Á v noci, hé, mon p'tit, v noci moc práce, rozuměl? Lvice Nataša mít mladé, dostat kořata, rozuměl? A kapitán Gambier být pán od Ivi a tygři a medvědi, rozuměl? A moc práce s Nataša, celou noc, mon cher, celou noc!“

To už obr kramříl u plotýnky a stavěl maštíl hrnečky a nalil do nich z konvice bílou kávu. Pak postavil na stůl cukřenku, misku s máslem a košík s houskami. „Vem si, mon p'tit,“ pobídil Vaška a sám si sedl naproti. „A vem máslo a mazat.“

Vašek nebyl z kluků, kteří se upejpají. Michal si kávu, ukousl už nedočkavě špičku housky a prohližel si přítom hostitele.

„Vy jste krotitel?“

„Oui, dompteur, oui.“

„A vy jste byl včera v kleci, když ten lev chodil po kouli?“

„Oui, mon p'tit, klec... a lev na koule. To jsem já.“

„A kde máte ty krásné šaty se stříbrem veprédou?“

„Ohohó, ten modrá šaty být tady ve skřín a červená se zlato a fialová se zlato...“ Francouz, navysost pobaven klukovskou návštěvou, vyskočil a vytáhl ze skříně tři pestré, třpytící se kabátce.

„Jé...“ uniklo Vaškovi nad tou nádherou a lžička mu vypadla z ruky.

„Tak já dompteur a co jsi ty?“

„Já budu skákat a chodit na rukou a takhle hop! vyhodím toho druhého do vzduchu a vůbec.“

„Oh, akrobat, très bien, to je taky dobrá métier. A už pracuješ?“

„Ne, tátá pracuje, troubí v muzice a vodi koníčky a čistí je. Ale já budu skákat, až budu velký... A taky budu jezdit na koníčkách a cvičit je s bičem!“

„Ah, ty teprve chtět být akrobat... a chtít být jezdec...“ usmíval se Gambier.

„Ano,“ přikývl hoch, ale v tu chvíli mu letělo hlavou, že nejlépe by přece jen bylo být krotitelem. Ale měl ještě jednu nejistotu, proto se otázel:

„A ti Ivi a tygři — ti vás nekousnou?“

„Ó, někdy jsou zli. Tamhletem,“ Gambier ukázal na tygří hlavu nad postel, „ten být moc zlý, ten mě jednou popadnout za nohu — kouej!“

Gambier natáhl nohu, zvedl plouhavou nohavici a Vašek spatřil na lýtce jizvy.

„A co jste dělal?“

„Já? Já ho bít na čumák, znova a znova...“

Kapitán zvedl strašnou svou pěst a ukazoval, jak ho bil. A Vašek všeck vzdružen viděl v duchu ne Gambiera, ale sebe, jak bije pěsti tygra po čumáku.

„A co on, tygr?“

„Jusuf? Pustit noha a utéct do kouta;“

„Hernajs!“ vykřikl kluk a už byl rozhodnut, že nebude ničím jiným než kapitánem na lva a tygra. Bouch si levicí do stolu postavil se a křikl: „Hernajs, a to já taky. A zabiju lva a zabiju tygra a všechny potvory se mě budou bát.“

„Ohohó,“ rozchechtal se Gambier. „Tak ne akrobát, ale dompteur?“

„Dontér,“ přikývl Vašek a tím jako by to bylo u něho vyřízeno. (...)

León Gambier zatím shodil plášt a myl se v plechovém umyvadle s velkým supěním a prskáním. Vašek se opřel lokty o stůl a koukal se na obrázky, které měl „dontér“ na zádech. Byl tam střelec, který opřen o balvan mířil na řvoucího lva, chystajícího se ke skoku. Pod tímto výjevem byl stočený had se zvednutou hlavou a po jeho obou stranách dva krásně vyvedené dívčí profily. Pak se začínala nějaká lesní krajina, ale Vašek viděl jen špičky stromů, ostatní mizelo pod kalhotami. Na šíji byla nějaká kulatá postava, sedící se zkříženýma nohami a s rukama sepjatýma, nalevo od ní se táhla přes rameno kotva, vpravo sekýra. Na levé paži byl zase had, ale rozvinutý, pak nějaký nápis v rámečku a pak srdečko s písmenami a růžička a ptáček. Co bylo na pravé ruce, Vašek neviděl.

„Hm,“ sešplil hubu, „až budu dontér, dám se taky pomalovat. Ale hada si tam nedám, had je blbost. A ženský jsou taky blbost. Kotva na rameni, to jestě jde. Ale hlavně si tam dám vymalovat tygra a lva, jak tahají dontéra každý za jednu nohu. A dontér je bude mlátit po čumáku. A dozadu si dám namalovat koníčky, jak stojí vedle sebe na zadních nohách. A pod to... třebas... jú, pod koníčky dám vymalovat tátu, jak trouší. A když večer budu svíkat košíli, řeknu: Hele, tátó! A táta se bude chechat, až se uvídí, jak troubi.“

Muty a česání trvalo panu Gambierovi z celého oblékání nejdéle. Hlavně česání, než si z těch krakonoších chumlanic upravil zase krásný mužný plnovous podle módy a než si rozježené vlasy srovnal v uhlazený, napomádaný účes s pěšinkou uprostřed. Když odhodil hřeben, šlo to ráz dva, košile, kalhoty, střevice, úzká tmavomodrá kazajka ze stojatým límečkem a dlouhou rádkou konfliktů. Nato si nasadil šikmo zvláštní trochu promáčknutou čapku s dlouhým, širokým „nehitem“.

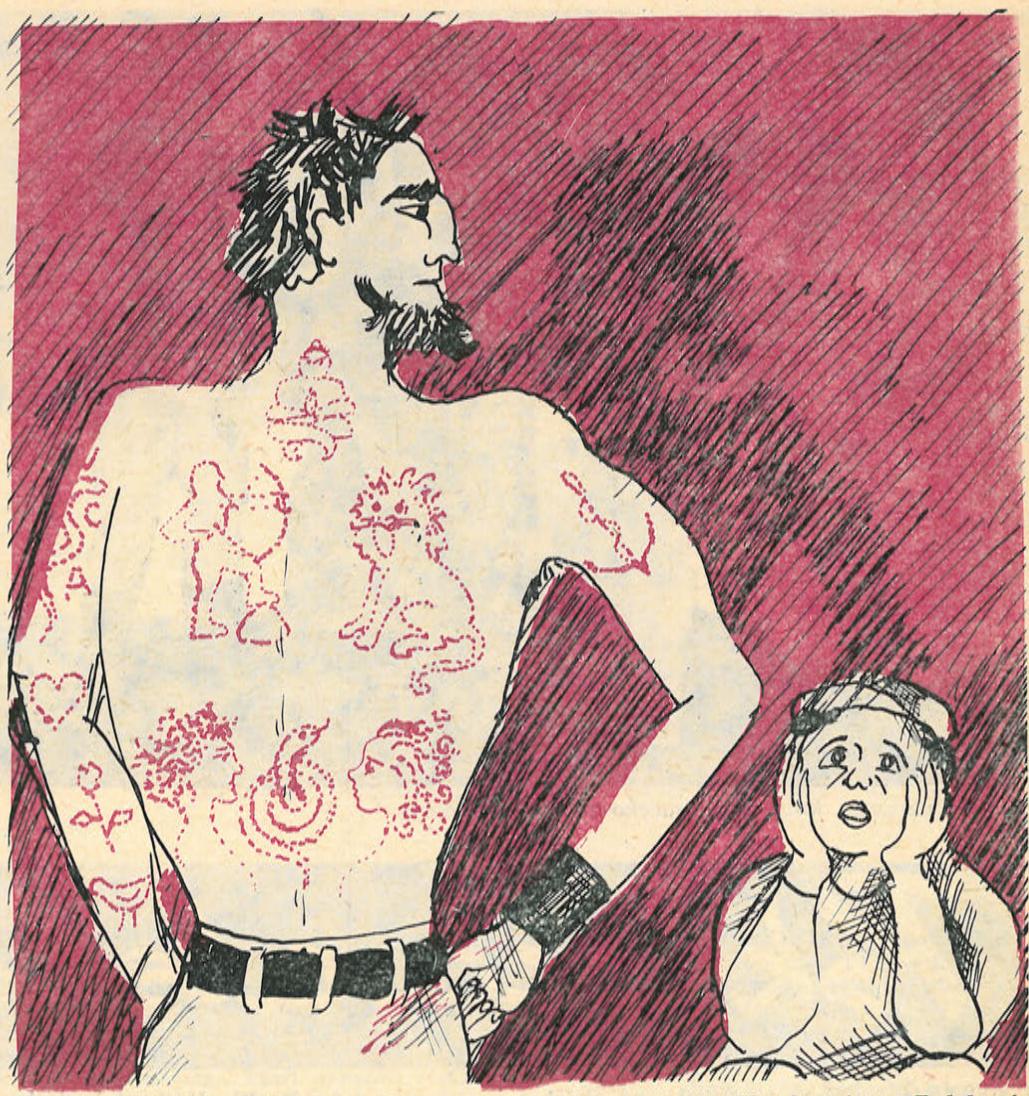
„Voilá, mon p'tit, allons, jdeme do menzérii.“

Vašek seskočil s židle, ulovil čepici a vyběhl ven, aby viděl, jak kapitán stahuje „červený vlajku“. Pak klusal po boku obra do protější boudy.

Vašek nebyl ještě ve zvěřinci, a když tam vstoupil, zůstal jako omámen. Jak je to možné, že mu o tomhle tátu nic neřekl? Klec s opicemi! Kozel s modrou bradou! Kříklaví papoušci! Podivná zvířata v klecích! Medvědi! Ovečky! Tady bylo přece zábavy na celé den! Teď to všecko si však musel nechat na jindy, dontér šel velkými kroky rovnou ke lvím klecům a Vašek ovšem s ním. Když se Gambier objevil mezi klecemi kočkovitých, šelmy se většinou zvedly, popošly ke mrázím a tisíce mnoukajíce třely se o železné tyče. (...)

Lvice Nataša ležela ospale a unaveně ve své kleci a nad ní stála Anežka Berwitzová. Oznámila Gambierovi hlavní novinu: Ivíčata bude nutno Nataše odebrat, lvice si jich nevšímá a patrně nemá pro ně dost mléka.

(...) Vašek jejich rozhovor nerozuměl, mluvil spolu francouzsky. Zatím stál u kleci a pozoroval mohutná zvířata, které poprvé viděl z takové blízkosti. Pak popošel a spatřil velké žihané šelmy. Uvědomil si, že jsou to tygři. „Hernajs,“ říkal si, „ty ale máš zuby, prevíte, ty bys šel po člověku. Ale opováž se, já bych ti roztrískal čumák.“ Tygři si lenivě prohlíželiocha sebou, občas některý zívl.

Kresba: Areta Fedaková

Pak najednou nastal ruch. Seběhlo se několik mužů, Gambier rozkazoval, mužští přivelekli na kolech prázdnou klec a postavili ji před klec Natašinu. Gambier vešel k Nataše, mazlil se s ní, domlouval jí. (...) Někdo přinesl tři kusy syrového masa. Anežka si je vzala a vstoupila do prázdné klece. Otevřená dvírka byla přitlačena k dvírkám Natašiny klece. Tři krmíci stáli vedle s tyčemi a vidičemi. Gambier popošel ke dveřím, vzal od Anežky kus masa.

„Viens, Nataša, viens, ma chère!“

Hodil maso do nové klece. Nataša se zvedla a plouhavým krokem došla k dvírkům.

„Pojď, Natašo,“ vábila ji Anežka, „pojd, malíčká, tumáš masičko!“

Lvice čenichala ke dnu klece, pak se drbalala hlavou o mříž, pak pomalu, pomaličku vstoupila, tiše, výhrůžně vrčíc. A pak skočila k masu na zemi, pokryla je tlapou a zažvala hlasitě. Všichni kolem, i Anežka, i Gambier, stáli úplně nehybně.

Anežka hodila lvice druhý a třetí kus masa. Lvice je očichávala, lehla si k němu a vrčela. Anežka pomalu, stále k ní mazlivě mluvíc, pokročila ke dvírkám a přešla do protější klece. Dvírka za Natašou zapadla a krmíci odtahovali její klec. Z druhé klece sestupovala Anežka a za ní Gambier, nesa v náruči tři vrnici kořata.

Vašek stál celou tu dobu napjat, zaostřeným pohledem sleduje všechno, co se tu dalo. A pětičky měl bezděky sevřeny a v hlavě odhodlání, že se vrhne na tu potvoru, kdyby něco jeho kapitánovi nebo té paní udělala. Byl tak zaujat, že ani nepozoroval, že ho někdo zatahal za kabát. Teprve když se to opakovalo, ohlédl se a s náhlou radostí vykřikl přidušeně: „Jé, tátó!“

Ředitelka se ohlédl, Karas ji pozdravil.

„Ach, Anton! Dobrý den! Tak to je ten tvůj hoch? Svagrová mi už o něm vyprávěla. Hezký hlapec. Pojd' se kouknout na lvi koťátka. Ale ještě na ně nesahej. Až povyrostou, buďte si s nimi hrát.“ (...)

„A my musíme k obědu, Vašku,“ řekl tátá hochovi. „Jak jsi se měl?“

Táhli spolu domů a celá cesta a celý oběd nastačily k tomu, aby Vašek tátovi a pak Růžence vypověděl, co všecko viděl a zažil. A jediný závěr z toho všeho byl ten, že Vašek bude dontérem.

„A co to je, ten dontér?“ ptal se tátá.

„Propána krále! Tátó! Ty nevíš, co je dontér?“ vytáhl se na něho kluk. A teprve následovalo vysvětlování, že se dá Vašek tetovat, bude mít dlouhé vousy a praporek na domě a bude chodit k šelmám do kleci, a kdyby ho chtěly kousnout, že jim dá po čumáku.

Odpoledne byl Vašek ovšem znovu na představení. (...) A pak bylo krmení a večerní čištění a to zas byla pro Vaška podivná, která ho náramně zaujala. Konečně bylo v cirkuse skončeno, noční hlídky stanoveny a oba Karasové kráčeli spolu domů. Zvláště Vašek byl spokojen. Poprvé se zúčastnil práce, s těmi povlaky, a to mu brzo vyrostlo v přesvědčení, že nebýt jeho zásahu, nebyl by cirkus v pořádku.

Ale večer, když ulehlo do postele, ozval se před usnutím:

„Viš, tátó, všecko to je hezké, ale já budu cvičitelem slonů. Cvičit slona, to je přece jen ze všeho nejkrajinější!“

Nazítrí v poledně obědvali oba Karasové u paní Langermannové naposledy. Po obědu se podle rozkazu stěhovali do maringotek. Loučení nebylo jednoduché, Karas byl přece podnájemníkem už kolikrát rok. A pak tu byl Vašek, kterého si za těch pár dní zamívala, a Vaškovi nadešel rozchod s Růženkou, prvním koníčkem jeho cirkusáckých snů. Tož tu byly i slzičky na krajičku a mnoho slibů, že vrátili se zdráví na zimu zase do Hamburku, docela určitě vyhledají paní Langermannovou a snad se, doufejme, u ní i ubytuji.

POKRAČOVÁNÍ V PRÍŠTÍM ČÍSLÉ

Rezko vyhrala krajanská nedecko-novoborská kapela

vtipný príbeh, ľudovú povest či rozprávku o dávnom živote na dedine. Ešte menej, iba troch účastníkov, mala súťaž inštrumentalistov. Napriek tomu krajan František Šturek z Novej Belej predvedol v nej znamenite sólo na husliach. Jeho hra, ktorá tradične prechádza z otca na syna, bola veľmi čistá a dojímavá. Hral pôvodné spišské valčíky a polky. Vynikajúce bolo duo súrodencov Ricarda a Miklósa Curejovcov z Nedeca. Prvé husle hrali striedavo oboja bratia. Čardáše, polky a valčíky v ich predvedení mali vysokú umelcickú úroveň. Svoj program obohatili i čarovnou cigánskou muzikou, ktorá sa obecenstvu veľmi páčila. Prvý deň Spiškej zimy bol naozaj vydarený, aj napriek malej účasti súťažiacich.

Dejiskom druhého dňa tohto podujatia bol kultúrny dom v Nedeca. Zhrubaždili sa tu stovky divákov, stúpencov tohto podujatia a samozrejme aj zvedaví turisti. Hlavné slovo v tento deň mali súbory, ktorých prišlo šesť.

Ako prvý sa predstavil súbor z Jurgova, pôsobiaci pri Cepelii pod vedením Józefa Wojtasa, ktorý sa Spiškej zime zúčastnil po prvý raz. Predvedol Ohrávanie májov v jurgovskom nárečí. V programe sa prehľadalo slovo, spev a tanec, typické pre ich oblasť. Podali dobrý výkon — divákom sa veľmi páčili najmä zbojnícke tance v predvedení mužskej časti súboru. Vystupovali v krásnych jurgovských krojoch, ktoré sa badateľne líšia od ostatných spišských krojov.

Pokračovanie tradícií

Najväčšie kultúrne podujatie na Spiši a súčasne prehliadka folklóru tohto regiónu — Spišská zima sa už po dvanásťkrát konala v Nedeca v dňoch 6.—7. februára. Tohtoročné podujatie napriek svojmu názvu — sprevádzalo však pochmúrne, akoby novembrové počasie. Zima skutočne sklamala. Nebolo po nej ani stopy a jednako všetci účastníci príjemne prežili tento dvojdňový sviatok spišského folklóru. V Nedeckom zámku a miestnom kultúrnom dome bolo veselo a milo.

Prvý deň Spiškej zimy '88 sa už tradične odohral v pivničných priestoroch historickej zámockej. Konala sa tu súťaž spevákov, inštrumentalistov a ľudových vypráváčov. Všetkých účastníkov, hostí a divákov privítal v mene organizátorov Franciszek Poje-

dyniec a krajanská sláčiková nedecko-novoborská kapela, ktorá tak tiež vyhrala medzi jednotlivými vystúpeniami. Škoda, že sa tejto súťaže zúčastnili len členovia súborov našej Spoločnosti. Nevedno, prečo tentokrát neprišli predstaviteľia iných spišských súborov, alebo aj jednotlivci. Vedľa medzi viacerými účastníkmi by bola väčšia konkurenčia, čo by podujatiu len prospeľo.

V speváckej skupine súťažili o najkrajší hlas 5 speváci. Vypočuli sme si pekné a staré, spišské a slovenské pesničky. Samozrejme, boli medzi nimi všetkým Spišiakom známe rozkazovačky, ktoré veľmi pekne spievala krajanka Mária Majerčáková z Novej Belej. V skupine rozprávačov superili len štýria účastníci. Snažili sa podľa možnosti v čistom spišskom nárečí porozprávať nejaký

Po nich vystúpil detský súbor Mali Belánia z MS KSSCaS v Novej Belej pod vedením Anny Majerčákovej, ktorá nacvičila program Morena. Vystupovali len dievčatá. Vynikol tu veľmi pekný spev, dobrý text a, samozrejme, recitačná melódia. Dievčatá si dobре počívali na scéne, aj keď mali neveľkú trému. Do kompletného ľudového kroja im chybujú ešte čižmy a krpce.

Po dvojročnej prestávke sa opäť predstavil súbor SZPM z Fridmana s programom Páračky. Námet bol dobrý, ale jeho predvedenie slabšie. Taktiež pesnička Nad bystrou wodeckou nepatrí do spišského regiónu. Ne-tradične sa zachovali v tanci a aj krok v tanci bol umelý. Zato veľmi dobre hrala kapela. Súbor z Fridmana potrebuje ešte veľa cvičiť.

...Keď nám Mařenku za nevestu prisľubili, teraz si môžeme zaspievať — scénka z pytačiek novoborského súboru

Veselšie je s cigánskou muzikou — záber z vystúpenia nedeckej Veselice

cí

Súbor Spiš z MS KSSCaS v Novej Belej pod vedením Jozefa Majerčáka predviedol divákom nový program Pytačky, ktorý znázorňuje starý zvyk v ich dedine. V programe sa prepletalo slovo so spevom a tancom. Veľmi dobre vynikla najmä úloha pytača a scénka jednačiek o „role“. Nechýbali samozrejme, priležitostné žartovné pesničky, uchvacovali tance — babský, polka a čardáš. Súbor má naďalej problém s kapelou.

Na rad prišiel súbor Veselica z MS KSSCaS v Nedeci pod vedením Zofie Bogačíkovej s novým programom Fašiangy. Tentokrát sa na javisku ukázala len ženská časť súboru, ktorá ukázala, ako sa kedysi ženy schádzali v posledný deň karnevalu a veselo sa zabávali. Veľmi pekne spievali slovenské ľudové a spišské pesničky, v ktorých sa tiež hovorilo o práci žien. Boli veselé i clivé melódie. Vedúca Zofia Bogačíková veľmi dobre pripravila scenár programu, v ktorom sa vystriedala slovná časť s humorom a zábavná s pesňou a tancom. Dodatočným prvkom, ktorý znázorňoval dávne časy, boli rekvizity esteticky zladené s celkom. Program bol veľmi pútavý, o čom svedčili búrlive ovacie publika. Myslím si, že s týmto programom sa nedeckej Veselica môže zúčastniť vojvodskej prehliadky ochotníckych divadiel v Czarnom Dunajci, ktorá sa koná každý rok v apríli.

Ako posledný vystupoval súbor SZPM Niedzica, ktorý sa predstavil s programom Prijímanie mládencov medzi starších. Námet čerpá vedúci Franciszek Pojedyncie zo starých zvykov, na ktoré sa už pomaly zabúda. Sám program a predvedenie boli zväčša dobré. Nepáčili sa mi len nasilu preložené slovenské pesničky do spišského nárečia napr. Chodíme, chodíme hore po dedine, Čerešničky, čerešničky alebo Ešte si ja pohár vinku... Autentická bola prísaha mládencov. No pri niektorých pesničkách a tancoch sa vyskytli nepresnosti. V celku je program výborný, ale ešte treba nad ním trochu popracovať.

Na záver dvojdňového podujatia sa konala súťaž v tancovaní babského, polky a čardáša. Superilo deväť párov. V babskom si prvé miesto vytancovali Mária Petrášková a Ján

Molitoris (Veselica) a Mária Święta a Franciszek Pojedyncie (Niedzica). Prvé miesto v polke zíkali: Anna a Jozef Majerčákovci (Spiš), M. Święta a Fr. Pojedyncie a Kristína Pojedyncová a M. Groński (Niedzica). V čardáši boli najlepší Žofia Bogačíková a Marek Čureja (Veselica), ktorí zároveň ziskali cenu publiku, ako aj M. Święta a Fr. Pojedyncie. Za prvé miesto dostali účastníci odmenu v hodnote 2000 zl., za druhé 1500 zl. a tretie 1000 zl.

Porota udelila prvé miesto dvom súborom — Veselica a Jurgovu a odmeny po 20 000 zl. Druhé miesto získali Spiš a Niedzica a odmenu po 18 000 zl. Na treťom mieste skončil súbor z Fridmana s odmenou 16 000 zl. Detský sú-

bor dostal odmenu 10 000 zl. Spomeniem ešte výhercov z prvého dňa. Prvé miesto v speváckej a rozprávačskej skupine obsadila krajanka Mária Majerčáková z Novej Belej a v skupine inštrumentalistov prví boli bratia Čurejovci.

Spišskú zimu treba hodnotiť kladne, pretože prispieva k oživeniu krásnych ľudových tradícií, ktoré pomaly zanikajú. Úroveň podujatia teda aj vystúpujúcich súborov bola vysoká. Citelná bola však malá účasť mládeže medzi speváckimi, inštrumentalistami a ľudovými rozprávačmi. Diváci odchádzali domov spokojní a plní zážitkov.

Text a foto: ANNA KRIŠTOFEKOVÁ

Porota pozorne sleduje vystúpenia súborov a jednotlivcov. Na snímke: (sprava) J. Kalcinska, Z. Szewczyk, A. Bogucka, J. Bubak, B. Kafel a vedúci súboru Niedzica Fr. Pojedyncie.

ZUZKA ZGURIŠKA

Ženský rozum

Na Zúbkovú treba ísť pekný kus cesty pešo z Mestečka. A k tomu ešte akej cesty! Hned za Mestečkom odbúčuje popri cintoríne do vrchu a krúti sa medzi priekopami, hájikmi a roľami ako hrboľatá vlnovka; kamenistá, nerovná, samý výmol, sama jama. Ej veru, najlepšie by o nej vedeli rozprávať zúbkovskí strýkovia, keď sa o trhových alebo jarmočných dňoch zastavia v Matejovej krčme na Dolnom konci Mestečka a potom zvečera nastúpia cestu domov. Najviac na ňu hromžieva gazda Dinga, keď sa po nej tacák z Mestečka, náplň ani štupeľ, a to vždy preto, lebo v Matejovej krčme zapíja raz oldomás za kúpu, druhý raz za predaj. Raz sa pije na radosť, druhý raz na zlosť. A potom už len ľahá svoje dengľavé telo cestou a božeká:

„Ej, panebože, čo si len tolko kamenia napsal pod nohy svojich veriacich; Bohabojný človek, jakoch já, za každým krokom sa potkýnam, schodnejšieho mesta nenájdem, furt len na kamen narázam, prsty mám oránané od malička až po palec na každej nohe.“

A často, prečasto si povedal: „A už dosť, any hny daleč, a just sa tu vyspím, just, na truc.“

A zvalil sa do priekopy a tam drichmal až do rána.

Stávalo sa však, že ho vandrovnici o peniaze obrali, z čižiem vyzuli, z haleny vyzliekli. Preto sa rozhodla najmladšia dcéra Tynka, ktorá s ním vovedno bývala, že ho samotného na jarmok a na trhy do Mestečka nepustí a že jej muž, Samo Majtán musí chodiť s ním.

Bol jesenný jarmok v Mestečku, ten býval najviac navštívený. Žatva sa skončila, ľudia mali viac času. Starý Dinga sa hned zrána vystrojil, aby mu nijaká novota na jarmoku neušla a aby sa mohol dosýta vyrozprávať so seberovnými zámožnými gazdami. Zavoli Majtánovi sa nie veľmi checelo do Mestečka. Najmä keď si predstavil, ako sa bude tahat s opitým testom hore strmou cestou domov.

„Musíš ist, muž môj,“ prehovárala ho žena. „Ved si len pomysli, kelko penazí majú tátka pri seba. Videlach, ako si pchali šrajtoflu. Pominaju, ba aj potratyt môžu a ešte väč budu skupány. Zasek len my potáhne me za kratší konec.“

„Juj, kedy to už šecko parom vezne“ zúril Majtán. „Mna už veru prechádza trpezlivost. Dety potrebuju háby a obutie na zimu a já mám drány na tom skupánovi? Mám preča dvoje zdravých rúk, zarobím si na ženu a dety, nemosim sa podkladat boháčovi.“

„Ale ved si mi to otec. Len sa už prestan hnevaj a id,“ prosila žena. „Já sa prihovorím za dety a tátka daju.“

„Lachko zebereš,“ zasmial sa zlomyseľne Majtán. Ale šiel.

Po tomto jarmoku sa nestalo ako inokedy, že by bol zať Majtán vliekol či niesol svoju nadratého testa hore vrchom na Zúbkovú. Vari prvý raz sa stalo, odkedy gazda Dinga porúčal na svojom, že sa temer triezvy teper kamenistou cestou do kopanic.

Bolo to takto:

Keď vošli do Matejovej krčmy gazda Dinga so zaťom Majtánom, poobzerali sa, ako to býva zvykom, po okolosediacich, či tam nie je známy, ku ktorému by si prisadili.

Vtom hmla zlosti prebehla Dingovým zrakom, lebo mu oči padli práve na Jána Vičíka, predsedu zúbkovského roľníckeho družstva.

Taký niktoš, ktorý sa ani gazdom nemohol menovať, lebo jeho pári meričiek zeme vyvolalo u každého poriadneho gazdu iba

opovrhnutie. Taký odkundes, prišelec odkial si z vrbovských kopanic, prižený na ženinu chalupu, takto sa zvelebiť! Jeho uznali za najpovolanejšieho, aby viedol Jednotné roľnícke družstvo, ktoré je jemu, Jurovi Dingovi, soľou v očiach a ktoré z celej duše nenávidí. Predseda družstva! Och, až sa stáremu Dingovi žľa rozlievala. A keď Vičíka stretol, už či doma v kopanici alebo v Mestečku, vždy sa mu ruka zatínila v päst. „Ej, ved já ty raz ukážem, ty ty — žebrák!“

Aj v ten jarmočný deň, keď vošiel sô začom do krčmy, zasykol od zlosti a hned sa hrabal k šentýsu. Ale nedalo mu, aby sa podchvíľou neobracal tým smerom, kde sedel predseda Vičík, a zakaždým precedil dáku korenenu nadávku medzi zubami.

Jeho zať Samko Majtán sadol si k voľnému stoliku a rozkázal si malé pivo, jediný trúnok, na ktorý mu peňaženka stačila.

Dinga, hoci mal pred sebou decovku ražnej, závidel pohár piva, ktorý krémár Matej postavil pred Vičíka. A keď sa Matej vrátil za šentýš, nadával pred ním:

„Vida ho, pána predsedu, dovje za čje pije, za svoje sotva, istotne za družstevné... aby ho porantalo... šklbana žebráckeho.“

Chcel si odpľút tým smerom, ale Vičík tam už nesedel. Kde sa podel tak odrazu? Dinga hľadal medzi sediacimi svojho nepriateľa. Ea, ta tam je! Ale vidí dobre? Ved' ten zradca sedí tuším vedľa... naozaj, sedí vedľa jeho zaťa Samka Majtána a rozpráva sa s ním, ako keby boli najlepší priatelia. K tomu ešte, na neuerenie, jeho zať, ten nevľúdný tútmák, ako sa len vyškiera na toho Vičíka. Ako sa celý premenil v tvári, ani čo by ho bohvie aké šťastie potrafilo. No toto je už priveľa! Smaril dopitú decovku tým dvom pod nohy a šmatlal sa k stolíku, kde sedeli.

Udrel pästou na stôl Vičíkovi pod nos a zahrešil:

„... já tvojho ančjáša, uhny od môjho zata, my sme dedynskí boháči a ty, súdruh predseda družstva, nemáš pri nás čo pohladávať. Marš preč!“

Ale, zbor sa svete, čo sa nestalo! Samko Majtán, ten istý, ktorého jeho test. bohatý Dinga, poznal ako krotkého baránka, na ktorého vždy zvysoka hľadel, ktorého naveky zaznával, ktorému sa doma aj pred ľuďmi skrytie i zjavne vysmieval, tento Samko zdral pil testovú ruku a odsotil ho doprostred krémky.

„Vás po ten myšť, čo my spolu máme. Jestli je njedo dedynský boháč, tak ste to vy. Jách vám bol chyma paholek, sluha, tovarichár bez tovarichu. Aj na tabák som si musel pýtať, nuž potom jaký dedynský boháč som já? Len si vy pre seba ponechajte tento slávný titul.“

A akoby sa nič nebolo stalo, prisadol si znova k Vičíkovi a pokorne pokračoval v hovore tam, kde prestal.

Starý sa už neopovážil prísť k stolíku, pohrozil iba zaťou pästou a zašomral: „Počkaj, šak my sa ešte povyprávame!“ Vrátil sa k šentýšu, gľgal ďalej pálenku a prázdné decovky trieskal o zem.

Senkár Matej musel teraz účtovať komunálu. Dopálil sa na Dingu, schytíl ho za golier a vyšmaril ho predo dvere.

„Odved si teho blázna domu,“ zakriačal Samkovi, „a roztrrieskané flašky nech mi pride v nedelu zaplatiť, aj útratu, dnes nemám kedy sa s ním škrjepiť.“

Samko sa nenáhlil preč, vedel, že test mu neujde.

Ani neušiel. Položil sa na drevenú lavicu

pred krémou a o chvíľu už chrápal na veľkú radost šarvancov.

Samko sa mohol potom nerušene rozprávať s Vičíkom, a keď sa konečne rozlúčili, lebo Vičík ešte čakal na svojich ľudí, potriašali si srdečne ruky na dôkaz vzájomného porozumenia.

„Hnyte sa,“ zatriasol vonku Samko teslom. „Pomaly tu bude celé Mestečko gányt na vás.“

Dinga sa namáhavo rozpamätával, prečo nestojí pri šentýsi a nedrží v ruke decovku a prečo je vlastne pred krémou na lavici a kolo neho kopa detišk. Rozmýšľal, rozmýšľal, až mu odrazu v rozospatom mozgu zasvitla jasná ikšierka.

„Odpál ode mna, ty potmehúd, odrón, djabel. Co je ta do mna? Já sa na teba vyondým, abys vedel. Zostanem tu a ty si id sám domu.“

A na dôkaz vážneho úmyslu vstal a obrátil sa ku dverám krčmy a siahal po kľučke.

Ale Samkova ruka bola rýchlejšia. Kým sa Dinga spamatál, už ho držal pod pazuchy a viedol ho na cestu.

„Stupajte, lebo na mu dušu vás tu odbehnem a ostante si cez noc, de scete.“

A veruže by to bol Samko Majtán z duše rád urobil, keby bol nemyslel na ženin hnev a na nárek, že starého zas niekto okradne. Nad cintorinom, práve na najstrmšom briežku dohonil ich Jano Soviš. Voľakej bol čižmárom, ale v lete, keď nebolo čo „flekovat“ ani podbíjať, chodieval na tovarich k takým, čo najimali — k bohatým gazdom. Aj u Dingu robieval. Keď sa však na Zúbkovej založilo roľnícke družstvo, opustil Soviš verpánok nadobro a šiel pracovať do družstva.

Narastený bol tak na prostredno, na tučnotu nemal založené, nebolo z čoho. Nápadný bol až priveľmi chudobný tvárou, pokrytou na veľky čiernym strniskom, a hustou hrivou ježatých vlasov, ktorími mal obrasten celú hlavu a čelo až temer nad obočie, takže vyzera, akoby mal na hlave čudnú srstnatú čiapku.

„Dobré odpoledne vinšujem, pán gazda,“ pozdravil sa Soviš s posmešným prizvukom na slove „pán“.

Dinga bol rád, že sa má preč zastaviť. Ved jeho čertovským zať naťahuje svoje dlhé nohále, že mu ledva stačí. Obrátil sa na toho, kto ich doháňal, a oslovil ho.

„Ná, to si ty, chlpán? A čo ty do paroma hladáš na jarmeku? Nebodať chodyš sljedy, začo sa predávajú čízny? Blízo si už olutoval, že si nechal remeslo. Omíná ta už to sprepadené družstvo, hŕ?“

„To by sa vám šiklo, keby na ominalo. pán gazda, ale teho sa vy nedožijete, any tý ostatný nyje, kerí sa spravuju tak jako vy. A ste zvedavý, čoch robel na jarmeku? Bolch žene kúpit marcipánové srdiečko. Na mú veru! Pri čižmárcine nemalch any na chlieb, a ščil aj na marcipán zvýši z družstva. A čo tu to vás zatko, čo ten kúpel žene, Betenke svojej? A vy vnútrencom blízo plnú halenu ukrového nesete.“

Zat Majtán sa slosne zasmial.

„Veru nesem bohve za čo! Malch šcastje, že po vačkoch pozbieran na malé pivo, ale na tabák už nezvýšelo, deby na jarmocné!“

Dinga sa náročky robil, že zata nepočuje. Zadrapił do Soviša.

„Len sa chvastaj, ty kmínysko, šak já dobre vjem, ako gazdujete v družstve. Od desať k pjety. Hlavne ten vás predsedu, ten galgan satanský, ten Vičík, temu je hej, ten si teho napchá za opasek.“

„Ej, ale vás mrzí, že k nám prišiel, báraj ste ho chodeli den za dnom strašiť a prehovárať. A preč išiel s nami, z kerých njerkeri any role nemáme, a obrátel sa chrbtom k vám, keri nyšť inšje nerobíte, chyma z domu do šenku a ze šenku domu chodýte a robíte za seba nechávate paholkof, slúžky alebo zatkof.“

A Soviš mrkol na mladého Majtána a ten sa v odvetu usmial pod fúziku. Vidno bolo, že si rozumejú.

Dingom to myklo, akoby ho dakto pichol.

„...já tvojho hergopátra, ty záškvara, ty preč chlpatý, ty mi budeš nječo predhazovať? Ná čoch já nledo, s kym si kravy

pásel? Ked si já robím ze svojho zata paholka, po tem je ta hrubé drefko. Jách pán na svojem a robím si, čo scem. Je tak alebo nyje?"

"Pravdaže som spokojný — ode dneška," povedal veselo Majtán. "Dneskajch sa totož rozhodel zmeny zamestnanie."

Dinga práve vykročil znova na cestu, ale zaľave slová prikovali jeho fažké nohy k zemi.

"Kýho šlaka, čos to povedal, de pôjdeš?"

"Do družstva. Mám dosť vašejho porúčania. Paholka vám nebudem zadarmo robit. Som samá lata, samá djera, a vy vystrájate po šenkoch na hanbu sveta. Len tých flášek čo ste dnes roztrjeskali. Na to máte, čo? Ale ked já raz do roka potrebujem nové čízmy, to uhýbáte a horukujete, že vám nezvýšeli grošky z úrody a že ved sa ešte obejdem pri starých. Pozrite sa na mna, ako vyzjérám, ošklbaný ako vandrovňák. Nehanbite sa vy, dedynský boháč, mat zata takého otrhaného? Any poriadnej košeľe nemám."

"To je tvoja vec. Mal si si hu donjest, ked si sa priženel do môjho domu," vyblafol Dinga. "Jako já k temu pridam, abych aj zata šatel? Či nemám dosť tvojich faganôf? A do obliká tvoju ženu? Za čje groše sa parády, há?"

"Ci asnjaj neny vašou céru a nedre sa na vašem majetku aj s detmi, báraj ešte len do školy chodja? Šecja robíme od rozvidnenia do tmavej noci, len vy si chodíte ako vicišpán a rozkazujete."

"Nále, Sanko, ved ty zadúdaš, že si spolumajitelom gazdovstva," škeril sa Soviš, ale na tvári, v úsmeve, po hlase bolo bádat, že starého naťahuje. "Kedch ešte chodel k tvojmu svekovi na tovarich, už vtedy mi vyprial, ako obdarel prvé dve céry, jaké krásne role im pripísal. Zatkova sa postarali, aby to boli tý najpeknnejšie role. A jách vtedy len tak slovo vypustel, reku, pamatajte aj na najmladšiu, kerá zostáva pri vás, aby vás opatrolala, a jej muž vám slúži tak, jak by vám nygdo neslúžel, a vješ ty, Sanko, čo tento tvoj sverek vtedy povedal? — Pripišem im, čo bych nepripísal, len čo sa zastavím v grumbuku. — Kelko rokôf sa už v tem grumbuku zastavujete, há?"

"Čo zadrapuješ," jedoval sa Dinga. "To sa vje, že pripišem, ved ešte neumjeram, a ked zdechnem, do hrobu si to nepoberem, zostane to im."

"Aha, Sanko, tu to máš! Dobrech já šipej, ako ta ošmeknu pán cveker. Povje sa, že vám preto nyšt neprispísal, lebo vás živel. A tak bude naraz gazdovstvo dedyčstvom šeckých troch ejér, rozdelí sa na tri djely a milí zatkova, kerí už maju najpeknnejšie role, dostanu ešte telko ako vy, a ten škrečel Kýška, čo má najstaršu Zuzku, ten sa bude smjat do hrsty, lebo dostane aj tý role, keré nigdy pluhom nezorál a do kerých nygdy zrnječko nezasjal."

"Kýho šlaka tárash, ty lapaj, aby ta porantalo," rozohnal sa Dinga palicou a bol by aj udrel, keby Soviš nebol uskočil. Potom zdvihol palicu aj na Samku, ale ten mu ju odrazil tak prudko, až sa starý zakolísal.

"Tuším sa scete bit, vy páperko," zasmial sa posmešne Majtán. "Radým vám, dajte pokoj s tu vašu palicu, lebo jak vám hu odpálim ponad hlavu, nedostanete sa bez nej domu."

"Ty hladosť, ty nygdoš, ty paholčisko, syčal Dinga, "kerémuch já svoju najpeknnejšiu céru za ženu dat rácel, ty sa proti mne staváš? A do ta hušká, há? Ej, ved já dobre vjem, do je to! Ten kmínysko Vičík, súdruh predsesa, aby ho šlak trafel, tam de je. See sa mi pomstyt, mne, väzenému gazdovi, najprednejšemu rolníkovi v celých Dolných kopancach, on žebrák, privandrovalc, veš, nyšt chyma, kerú, ked scem, rozpučím myknutým palca!"

Soviš striel ruky do vrecák a podíval sa zvysoka na Dingu.

"No len pomaly, pán gazda! Zabúdate, že inakšie časy udreli a človek sa nemerá podla teho, čo mu zgazdovali dedkovia a tatkova, ale podla poctyvej a svedomitej roboty, jaký napríklad koná aj Vičík, keré je ve vašich očiach žebrák a privandrovalc, ale

Kresba: Areta Fedaková

kerý celé dny, nedele a svjatky venuje družstvu. Kelkým nám pomohel, že sa nám lepšie žije, ako ked sme vám dreli za miserný groš. Gnjaví vám dušu družstvo, to sa vje, ked sa na Zúbkovej mohlo zrjadit, ale Vičík ho udržel cez najtažšie časy a ščilek už any vy neverite, že by sa mohlo rozpadnut."

"Čuč, lebo ta na mu dušu pretáhnem s tým čaganom," blčal od zlosti Dinga už načisto triezvy. "Ty mi ides družstvo chválit, mne poctyvemu gazdovi, ked vješ dobre ja ko mi krv pijie?"

"Bodaj by nepilo, ked vidíte, ako sa mu darí. Šecja vjeme, že potajomky chodíte na družstevné obzjerat role, aby ste sa potešeli, neny-li úroda horšia ako vaša. Lenže z každého takého výletu odchádzate dopálený, lebo to, čo ste sceli videt, ste nenašli a to, čo ste našli, to vás poriadne mrzí."

"Hrubé drefko ma mrzi, abyš vedel. Jách svojim pánom, mám svoje role, kone, majetok, čo je ma po cudzém."

Odrazu sa nasrdene obrátil k zaťovi a schytí ho hrubo za halenu.

"Ale ty, pačmaga nadutá, napučená, ty by si sa mal pokorne správat a byt mi povodačný za to, čo máš na čem gazduješ. Také prekrásne role, jaké sú moje, na takých je radost robit. Ale ty si nevdačnýk, to je to. Chovám ta, šatým ta, aj tvoju rodinu a čo je moje, to je aj tvoje. Nakonec nječo preca len dostaneš, ved más moju céru za ženu. Nejaké tý role..."

"Hrdlačelch na nych dost, aby sa mi sprotyveli," odsekol starému Samku. "Any za pahnost chosnu z nych nemalch. Ščil ich nessem, any keby ste dávali, any keby ste hned beželi do grumbuku prepisovat."

Starým to heglo. Ostal stát ako obarený. Nahol nabok malú hlavu a drobnými očami nazízať zaťovi do tváre.

"Vida ho, ty teda nesceš? Ale čo tvoja žena, či aj ona nebude scet? Len sa jej opýtaj! Id jej oznámit, čo ty ten Vičík nacigánel, aby ta pretjahel na svoju stranu. Tá ty povje svoje. Ej, sak tá ty dás družstvo!"

"No ved budeme videt. Ešte dneskaj sa s nu povyprávam. A zajtra sa ukáže, či pôjde se mnú alebo či stojí pri vás. Nútý hu nebudem, tým si môžete byt istý."

A Majtán odbehol testa v prostred cesty a kráčal dlhými krokmi napred.

Soviš chvíľu pozeral, ako sa Dinga fažko teperí do vrchu, potom si zahvízdal a podľho za Majtánom.

Dinga, ked' pobadal, že ostal sám, hodil za odchádzajúcimi hrubú nadávku a potom sa zvrtol a uháňal dolu vrchom a späť do Metstečka zapíti zlost.

Samko Majtán sa veru prerátal, ked' sa nazdával, že so ženou bude ľahká práca. Kristína Majtánová, rodená Dingová, si nevedela predstaviť, že by mohla opustiť to, na čom sa mozolila od útleho detstva. Preto nechcela svojim ušiam veriť, ked' jej muž oznámi, že sa rozhodol vstúpiť do družstva a že sa o tom už aj rozprával s predsedom Vičíkom.

"Zajtra teda ideme obaja, žena moja, a prihlášime sa spoločne a zjari začneme robyt s ostatnými družstevníkmi."

"A čo toto tu?" vyhľka žena. "Zblázel si sa, alebo ako si to predstavuješ? Do buďte obrábat naše role, ked tu ostanu otec samotný?

"Tak si ostan, ale bez mna. Jách sa dnes rozhodel, že vác any prstom nepohnem pre tvojho oca, kerí si any najmenej neváži našu prácu. Nazdávalch sa, že pôjdeme spoločne. Ty si vezneš tých párov meric, čo ty po materi ostalo, a tak neprídeme do družstva s holými rukami. Ale ked nesceš, ostan. Mna tu nyšt nedrží a s tvojim ocom som sa dnes vydrala. Nevyplatel ma sice za to, čo hno uhnú slúžel celé tý roky, ale nedbám, len ked mám vôle odejist, pokým máme ešte silu a som mladý."

Žena rumádzgala. Nazdávala sa, že tak presadi svoje. Ale Samko bol neutrasný. Rozhodol sa a ženine slzy nespáchli jeho pevnú vôle odísť stoj čo stoj.

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

KACVIN

V klubovni Miestnej skupiny KSSCaS v Kacvíne sa 21. februára 1988 konala schôdza výboru MS, ktorej sa zúčastnili všetci členovia výboru. Schôdza bola venovaná otázkam oživenia kultúrnej činnosti. Veľa pozornosti venovali krajania zvýšeniu náboru žiakov na vyučovanie slovenčiny na základnej škole a zdôrazňovali, že je to pre našu Spoločnosť životná otázka. Každý člen výboru MS mal by jej venovať mimoriadnu pozornosť.

V diskusii krajania veľa hovorili o úlohotách, ktoré v roku 1988 stojia pred našou Spoločnosťou. Sú to predovšetkým voľby v miestnych skupinách a obvodných výboroch pred bližiacim sa zjazdom našej krajanskej organizácie, ktorý sa bude koná v prvom štvrtku 1989. V súvislosti s tým by bolo žiaduce, aby sa v každej miestnej skupine zvýšila aktivita členov. Delegátmi, ktorí nás budú reprezentovať na celoštátnom zjazde, by mali byť najaktívnejší a najobetevejší krajania z každej MS.

Krajania poukazovali na to, že treba venovať viac starostlivosti divadelným súborom, organizovať rôzne podujatia pre deti, ktoré sa učia slovenčinu, napr. kultúrne večierky. Spoločnosť by mala vyvinúť úsilie pre rozšírenie kultúrnej činnosti a vrátiť sa napr. k premietaniu filmov v krajančských strediskách.

Niekto krajania sa v diskusii dožadovali, aby v rámci spolupráce medzi KSSCaS a Odborom pre zahraničných Slovákov Matice slovenskej boli organizované zájazdy do ČSSR. Krajania sú ochotní hraditi si cestovné výdavky, lebo návšteva starej vlasti je nám, Slovákom, žijúcim mimo nej, veľmi potrebná. Veľmi sú potrebne i vlastivedné zájazdy pre naše deti, ktoré by radi videli Slovensko, o ktorom poznajú toľko krásnych básni a pekných ľudových piesní.

V diskusii sa zdôrazňovalo, že pred zjazdom by sa každá miestna skupina mala angažovať do svojpomocných prác. V rámci rozširovania kultúrnej činnosti a zvyšovania aktivity by sa všetci mali usilovať o získavanie nových členov KSSCaS. Bola to naozaj dobrá, konstruktívna diskusia, ktorá — ako očakávame — prispeje k oživeniu našej krajanskej kultúrnej práce.

J.B.

VEĽKÁ LIPNICA

Vlani sme oslavovali 40. výročie založenia našej Spoločnosti. Vtedy, keď sme začínali v roku 1947, bolo u nás na Orave veľmi ľahko. Boli to povojujné časy, ľudia boli veľmi chudobní. Nemali za čo budovať nové domy a často ani opravili tie, ktoré boli zničené vojnou. My, starší, si dobre pamäťame tie roky, keď naši starí otcovia začínali skoro od nová. Mysleli však nie len o stavani domov. Organizovali našu Spoločnosť a chceli, aby sa v školách vyučovalo po slovensky, aby v Jablonke bolo lyceum so slovenským vyučovacím jazykom, aby na obchodoch boli vývesené tabule v slovenčine, aby sme v kostole mohli spievať po slovensky. Žiaľ, nie všetko sa nám podarilo, ale aj to, čo máme, nás teší.

Za tých štyridsať rokov mnohí aktivisti našej organizácie odišli od nás navždy. Zdá sa mi, že dnešní činitelia sú menej aktívni. Sme veľmi povdační Matici slovenskej, že pre nás toľko robí, že do klubovní posielala kalendáre, pekné časopisy — Slovensko, Život, Československý svät a knihy. Chceli by sme mať ešte bližšie styky so Slovenskom. Nie sme spokojní s tým, že sa mälokde vyučuje slovenčina, lebo je nedostatočne učiteľov. V klubovniach chýbajú inštruktori, ktorí by sa zaoberali staršou mládežou. U

ZÁPISY NA SLOVENČINU

Pripomíname všetkým rodičom a výborom MS, že od 15. apríla do 31. mája t.r. sa vo všetkých školách na Spiši a Orave konajú zápisu na vyučovanie slovenského jazyka. Zapisovať treba len žiakov, ktorí sa začnú učiť tento predmet po prvý raz. Všetci záujemci, tak v obciach, kde sa slovenčina vyučuje, ako aj tam, kde sa ešte nevyučuje, mali by využiť možnosť výuky rodnej reči pre svoje deti, najmä krajanskí rodičia!

nás, na Orave sa neorganizujú zájazdy na Slovensko a my by sme chceli, aby najmä mládež lepšie poznala SSR. Vieme, že Československá socialistická republika patrí medzi vyspelé krajinu, že tam pracujú robotníci z iných krajín, o.i. aj z Poľska.

U nás, na Orave, ľudia radi čítajú slovenské knihy. Podnes držia v dome staré kalendáre ešte spred prvej svetovej vojny, ktoré sú zaujímavé a poučné.

Sme veľmi radi, že už tridsať rokov máme nás časopis Život. Pracovníkom redakcie želám veľa šťastia a úspechov v ďalšej práci.

VENDELÍN STERCULA

DOLNÁ ZUBRICA

V posledných mesiacoch sa na celom svete veľa hovorí o tak významnej udalosti, akou bola dohoda o likvidácii rakiet so stredným a krátkym doletom, ktorú podpisali Michail Gorbačov a Ronald Reagan. Chcel by som aj ja venovať pári slov tejto udalosti.

Som už starší človek, ktorý toho dosť prežil, v tom najstrašnejšiu z vojen — II. svetovej vojne. Dobre si pamäťam tie tragické časy, keď prvýkrát v dejinách boli použité atómové bomby, zhodené na Hirošimu a Nagasaki. Odvtedy svet urobil milový krok dopredu, žiaľ, aj vo vojen-

skej technike a výzbroji. Dnes už nie jedna krajina, ako v roku 1945, ale oveľa viac zvládlo tajomstvo výroby jadrových zbraní. A hoci už výše štyridsať rokov žijeme v mieri, svet — pre neustále zbrojenia — je čoraz viac ohrozený.

Preto práve my starší vieme náležite doceniť význam podpísanej dohody medzi Moskvou a Washingtonom. Možno povedať, že nám zasvitá lúč nádeje na úplné odstránenie týchto hrôzostrašných jadrových zbraní. Je to dobre, že veľké mocnosti si zvolili cestu rokovania a nie konfrontácie. Sme si sice vedomí, že washingtonská dohoda znamená iba začiatok, že cesta vedúca k likvidácii všetkých jadrových zbraní na svete je ešte veľmi dlhá. Je to však významný, historický krok pre upevnenie svetového miera. Preto si svet s úľavou vydýchol. Každý trievzo mysliaci človek si predsa musí uvedomovať, že v dnešnej jadrovej vojne by nebolo víťazov, že vo svete je výrobených toľko týchto zbraní, že ľahko môžu zničiť našu zemeguľu. Preto nemviem pochopiť tých, čo ženú svet stále k ďalšiemu zbrojeniu, vymýšľajú nové zbrane a pre militárne ciele chcú dokonca využiť vesmír, že práve tým spejú k záhube. Dúfajme, že k tomu nedojde, že budúce pokolenia zde dia po nás svet pokojnejší, zbavený neistoty, v ktorom vojenskú rivalitu nahradí spolupráca národov.

EUGEN KOTT

NAŠI ŠTUDENTI PIŠU

POZNÁVAJME SLOVENSKO

POKRAČOVANIE ZO STR. 6
a čiastočne barokovom slohu. V súčasnosti k Popradu pričlenili aj ďalšie lokality, ktoré existovali ako samostatné obce. Sú to Matejovce, známe výrobou kvalitných automatických práčok „Tatramat“, ďalej mestečko Spišská Sobota, ktoré je vyhlásené za mestskú pamiatkovú rezerváciu. Okolo vretenovitného námestia sa nachádzajú gotické a renesančné domy, mnohé v barokovom slohu, upravené v 18. storočí. Dominantou námestia je pôvodný románsky farský kostol sv. Juraja z pol. 13. storočia, prestavaný v 15. storočí v gotickom slohu a v 18. stor. barokovo upravený, s veľmi cenným interiérom. Je tu kridlový hlavný oltár z r. 1516, dielo Majstra Pavla z Levoče. niekoľko neskorogotických bočných oltárov, mnohé zaujímané gotické plastiky, sakrálné predmety, predovšetkým kalichy.

Vedľa stojí renesančná zvonica z r. 1598, roku 1728 barokovo upravená.

Zaujímavou pre nás bola Vyšehná, ktorú zaistie poznajú naši krajania. Nachádza sa v Liptovskej kotlinе a je známa najmä z národopisných a folklórnych slávností. Obec bola založená v 13. stor. na valašskom práve. V obci sa zachovala domáca výroba — vyšívajú sa kroje, výšivky a tkaniny.

Z Východnej sme sa preniesli do Hybe. O tamojších muránskych majstroch sa hovorí, že vybudovali celú Pešť keď hľadali prácu na Dolnej zemi. Hybe je rodiskom známeho spisovateľa, autora Tisícročnej včely Petra Jaroša.

Mestečko Liptovský Hradok je strediskom turistiky, letnej a zimnej rekreácie. Jeho osídlenie súvisí so vznikom kráľovského hradu. Pod hradom v rokoch

1600—1603 vystavili kastiel. V roku 1796 tu bola založená prvá lesnícka škola v Uhorsku. V kaštieli sa nachádza múzeum, ktoré je oddelením Vlastivedného múzea v Liptovskom Mikuláši a vlastní 30 tis. exponátov z Liptovskej oblasti.

Odtiaľ sme sa vrátili naspäť do Tatier, kde sme navštívili známe turistické a rekreačné strediská — Starý Smokovec a Tatranskú Lomnicu. V Lomnici založenej v roku 1892 je zaujímava architektúra tzv. Švajčiarska hradzadá konštrukcia. Mestečko je sídlom Tatranského múzea a TANAP-u.

Z Tatranskej Lomnice sme sa dostali do malebnej obce Ždiar, vyhľadanej za pamiatkovú rezerváciu Ľudovej architektúry. Vznikla v 15. stor. a v dnes sa tiahne v dĺžke 9 km. Jej osady a samoty sú roztrúsené po kopcoch a údoliach. V obci sa nachádza bohatá Ľudová architektúra v goralom štýle a dodnes sú živé Ľudové zvyky a tradície. V súčasnosti je Ždiar rekreačným strediskom s východiskom na túry k hlavnému hrebeňu Belianskych Tatier a do Spiš-

skéj Magury. Nachádzajú sa tu výborné lyžiarske terény s piatimi vlekmami a bežecké trate. Odtiaľ sme sa premiestnili do inej goraliskej obce Lendaku. Zachoval sa tu kaštieľ kneža Hoheznollerna, ktorému kedysi patrila tato krásna oblasť Vysokých Tatier. Významnou historickou pamiatkou je gotický kostol sv. Mikuláša z roku 1313, s bočnými barokovými oltárimi. V Lendaku sa zachovala Ľudová architektúra, folklór a kroje, ktoré dodnes nosievané staršie ženy.

Našou ďalšou zastávkou bol Spišský Štvrtok, stará obec s archeologickým náležiskom opevnené výsnej osady, ktorá bola sídliskom Ľudu otomanskej kultúry spred 3500 rokov. Hradby tejto osady sú najstaršou kamenou architektúrou v strednej Európe. Najstaršia zmienka o obci je z roku 1263. Nachádza sa tu gotický kostol s románskymi detailami a ranogotickou kamenou krstiteľnicou z 13. stor. Na južnej strane v roku 1473 pristavil dedičný župan spišskej stolice Štefan Zápoľský poschodovú kaplnku, v ktorej sa nachádza cenný interiér.

HARKABUZ

Roľníci ani cez zimu neodpočívajú. Stále majú čo robiť na gazdovstve alebo v lese. Musia tiež vykonať prehliadky a opravy poľnohospodárskych strojov, aby mali náradie v poriadku keď príde jar. Žiaľ, máme ľažkosti s nákupom strojov, potrebných v poľnohospodárstve. Sklady sú prázdne, miesta, na ktorých by mali stáť stroje, vyzerajú ako lešiská pre vrtuňniky. Chýba také náradie, ako pôdne frézky, košačky, pluhy, brány a dokonca nemôžu kúpiť ani také nekonvenčné súčiastky pre traktory, ako sklá pre predné reflektory, buď zadné lampy. Ľahšie možno kúpiť celú lampu, ako sklo. Vieme, aký je rozdiel v cene, ale akosí nikomu nezáleží, aby šetrnejšie hospodáril.

Co vybudovali Harkabuzania v poslednom čase? Vybudovali krásnu školu, v minulom roku postavili oplotenie pri cintoríne, čiastočne murované. Tento rok naša dedina pripravuje pozemok pre výstavbu zdravotného strediska, ktoré veľmi potrebujeme. Stredisko by bolo nielen pre Harkabuzanov, ale aj pre občanov Podsrnia a Bukowiny. Gminný úrad v Rabe Wyżnej plne podporuje naše plány a poskytuje nám všetku pomoc, aby sme mohli čo najskôr začať výstavbu. Obyvatelia Podsrnia na obecnej schôdzi schválili na tento cieľ určitú sumu z fondu rozvoja poľnohospodárstva. Myslim si, že to nie je všetko. Keď bude treba, občania Podsrnia budú tiež pracovať na výstavbe. Harkabuzania by chceli vybudovať ešte jeden objekt, opravdivu hasičskú remizu, ktorá je potrebná nielen na skladanie hasičského náradia, ale aj pre iné ciele, kultúrne podujatia, svadby a pod.

V minulom roku Gminný úrad v Rabe Wyżnej kúpil v Podsrni drevený dom, ktorý je historickou pamiatkou. Previezli ho do Harkabuza a má byť zariadený

ako regionálna izba. V tomto dome budú zhromaždené rôzne staré predmety, stolárske náradie, nábytok, obrazy a bude v ňom aj miesto pre nás súbor Ostriovania. Tento dom po prestavaní do Harkabuza je patrične zabezpečený pred poveternostnými vplyvmi. Celú akciu riadi riaditeľ Gminného kultúrneho strediska v Rabe Wyżnej — Ryszard Klamerus.

FRANTIŠEK HARKABUZ

ČO JE LACNEJŠIE?

Došla k nám na Oravu správa, že oblastné riaditeľstvo štátnej železníc v Krakove sa rozhodlo definitívne zrušiť železničnú dopravu z Nového Targu do Czarného Dunajca. Pred rokom, ako je známe, prestali na tejto trati premávať osobné vlaky. Avšak iná vec je osobná doprava, ktorá tu nebola príliš využívaná a nahradili ju autobusmi, a iná vec je doprava tovarová, najmä preprava hromadných tovarov. Rozhodnutie o jej zrušení je pre Oravcov znepríjemňujúce.

Zrušenie sa zdovodňuje II. etapou hospodárskej reformy a nerentabilnosť udržiavania tejto linky. Neviem však, či je to rozhodnutie správne a dôkladne premyslené, či skôr nejde o to, aby sa železnica zbavila starosti. Tie — podľa mňa — môže mat teraz Orava napr. so zásobovaním uhlím. Stačí pripomenúť vlaňajší rok, kedy práve na Orave bol v zime nedostatok uhlia, súvisiaci o.i. s nevhodnou distribúciu a nedostatočnou prepravou. Nechápem, ako to v Krakove vyrátili, ale v sade sa železničnú dopravu považuje za lacnejšiu ako automobilovú. Ide len o to, aby ju racionálne využívali. Okrem toho pochybujem, či budú

mať v Nowom Targu toľko skladovacích priestorov, aby vystačili i na tovary, vykladané do teraz v Czarnom Dunajci. Podľa mňa je jednoduchšie poslat väčšinu bez prekladania rovno do Czarného Dunajca po trati, ktorá už je, do ktorej predsa netreba investovať. Veľký zvýšením automobilovej prepravy, ktorá je drahšia, sa zároveň zhorší stav ciest vedúcich na Oravu, ktoré aj tak nie sú najlepšie. Stúpnu teda náklady na ich opravu. Ostatne, nejde mi o obranu železničnej dopravy ako takej, ale predovšetkým mám obavy, že sa zrušením spomínané linky do Dunajca zhorší zisobovanie Oravy, v tom najmä roľníkov nevyhnutnými výrobými prostredkami. Mali by o tom ešte pouvažovať i naše gminné a vojvodské orgány.

EUGEN KOTT

JABLONKA

V Jablonke ožila klubovňa miestnej skupiny a obvodného výboru KSSCaS na Orave. Je sprístupnená verejnosti, čo využíva predovšetkým školská mládež. Postarali sa o to dve mladé učiteľky zo školy č. 2 — Mária Krišiaková a Margita Pakošová.

Hoci nemožno zabudnúť ani na prácu Kristíny Gribáčovej, inštruktorky OV, ktorá predsa prvá urobila v klubovni poriadok a výzdobu.

Na začiatok chceť vedúce klubovne dať do poriadku slovenskú knižnú zbierku, aby mohli knihy požičiavať mládeži. A školská mládež sa od klubovne nestráni. Prichádza sem dennodenne. Prezerá a číta slovenské časopisy, hrá šach a dámú. V plánoch pre najbližšiu budúcnosť sa počítá s výukou hry na gitare a uvažuje sa o založení skupiny modernej hudby. Svoju pomoc

pre realizáciu týchto plánov ponúklo aj jablonské gminné kultúrne stredisko, ktoré požíja nie len aparáturu, ale aj sprístupní na nácvičovanie kinosálu GKS. Dúfame, že mladým učiteľkám vystačí chuti a síl na dlhšiu dobu, aby sa činnosť klubovne opäť neskončila na sľubnom začiatku.

D.S.

VYŠNÉ LAPŠE

Milí redakcia, práve som sa dozvedel, že vám nikto nenapísal o našom študentskom stretnutí, ktoré sa uskutočnilo koncom min. roka vo Vyšných Lapšoch. Preto aj keď neskoro, niekoľko slov o tomto podujatí.

Na stretnutie nám ústredný výbor KSSCaS poslal pozvánky. Mali prísť všetci, čo študujú na Slovensku. Väčšina študuje na stredných a ostatní na vysokých školách. Stretnutie viedol úradujúci člen ÚV KSSCaS Ľudomír Molitoris. Niektorí študenti nemohli prísť, lebo sa v tom čase museli pripravovať na skúšky.

Počas stretnutia sme sa vzájomne zoznámili a porozprávali sa o svojich zážitkoch zo školy, skúsenostach ale aj problémoch. Prečítali sme si aj článok z časopisu Dunajec, napísaný pri priležitosti 40. výročia založenia KSSCaS o nás, Slovácoch, žijúcich na Spiši a Orave.

Stretnutie malo byť pôvodne spojené s recitačnou súťažou pre žiakov základných škôl. Lenže súťaž sa z nejakých príčin neuskutočnila. Aj tak to bolo milé podujatie. Dospeli sme k záveru, že takéto stretnutia by sa mali konať pravidelne. Dúfam, že budú.

JOZEF BEDNARČÍK

Zastavili sme sa i v okresnom meste Spišská Nová Ves, dnes stredisku nábytkárskeho, potra-

vinárskeho a textilného priemyslu. Je starým banským mestom a súčasne miestom archeologic-

kých vykopávok z doby Veľkej Moravy. Mesto sa uvádzia v listinách už v roku 1317. V rokoch 1778 — 1876 bolo sídlom provincie 16 spišských miest, ktoré sa vrátili z poľského zálohу. K cenným pamiatkam patrí gotický kostol zo 14. stor. s vežou vysokou 86 m, (v interéri sú diela Majstra Pavla z Levoče), klasicistická radnica z 18. stor. a na rozsiahлом šošovkovitom námestí početné renesančné remeselnické a mestianske domy s barokovými a klasicistickými úpravami. Treba spomenúť, že v júli každého roku sa tu koná známy Spišský jarmok.

Kežmarok — mesto s 18 tisíc obyvateľmi, textilným závodom Tatralan a závodom TatraPoma vyrábajúcim lyžiarske vleky. Najstaršia zmienka o meste je z roku 1251. V roku 1380 získalo práva slobodného kráľovského mesta. V rokoch 1358 — 1510 súperilo Kežmarok so susednou Levočou o primát na Spiši — bez úspechu. Neskôr bolo mesto závislé od kežmarského hradu, ale v roku 1655 sa stalo opäť slobodným mestom. V 18. stor. v meste prosperovala cechová vý-

roba plátna, začiatkom 19. stor. boli založené prvé manufaktúry a v roku 1860 prvá továreň na výrobu vláken, ktoréj pokračovateľom je dnes n.p. Tatralan.

Dominantom mesta je kežmarský hrad, kostol sv. Kríža a dva evanjelické kostoly. Evanjelický kostol bol budovaný v rokoch 1879 — 1892 podľa plánu viedenského architekta Teofila Hanseho. Pre svoje orientálne prvky kostol pripomína tureckú mešitu. Za ním sa nachádza cenný drevený evanjelický kostol postavený z červeného smreka v roku 1717 s ranobarokovým interiérom. V roku 1967 bol vyhľásený za múzeum.

Kežmarok bol významným kultúrnym centrom. V roku 1531 tu bolo založené evanjelické lýceum majúce od polovice 19. stor. celoslovenský význam. Študovali na ňom mnohí významní slovenskí literáti ako P.J. Šafárik, S. Chalupka, J. Kráľ, P.O. Hviezdoslav, M. Kukučín, J. Jesenský, I. Stodola, M. Rázus a iní.

Text a foto:
JOZEF PIVOVARČÍK

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

Kežmarok —
evanjelický kostol

Nepáchajme staré hriechy

Prof. dr. Roman Moraczewski z Poľnohospodárskej akadémie, jeden z najlepších znalcov racionálneho hospodárenia na lúkach a pastvinách dokazuje, že najväčšiu úrodu bielkovín dosahujeme z lúk s mnohými druhmi trávy v rannom období ich rozvoja, teda na začiatku klaseniu reznačky laločnej (kupkówka). Oneskorenie zberu asi o štyri týždne, napriek ďalšiemu prírastku suchej hmoty z hektára spôsobuje pokles veľkosti úrody a bielkovín asi o jednu tretinu. Zasa maximálnu úrodu ovsených jednotiek z hektára možno dosiahnuť 10 až 14 dní neskôr, teda v období, keď sa klasí najneskoršia tráva — timotejka lúčna (tymotka lăkowa).

Najväčšiu úrodu z hektára sa obyčajne dosahuje po odkvitnutí trávy, o čo sa každrodejne snažia ešte mnogi rolníci. Avšak v úrode bielkovín a energie nastávajú vtedy tak veľké straty, že krmoviny sa vlastne nehodia pre dojnice a teľatá.

Ak prijmemme za relatívnu veľičinu správny termín prvého zberu sena ako 100 percent pri oneskorení do dvoch týždňov dosahujeme z hektára úrodu: suchej hmoty — 130 perc., ovsených jednotiek — 120 perc., bielkovín iba 70 perc., ako aj pokles na 70 perc. výroby hovädzieho mäsa z hektára. Ďalšie oneskorenie prvého zberu o tri-štyri týždne spôsobuje tak značný pokles množstva bielkovín, že napriek vysokej úrode suchej hmoty veľkemu množstvu ovsených jednotiek klešá výroba mäsa z hektára na 40 perc. v porovnaní s tou, akú by sme dosiahli pri správnom termíne zberu.

Okrem toho vhodný termín prvého zberu rozhoduje tiež o počte ďalších zberov, a tým aj o výške úrody a krmovinových zložiek z hektára. Dlhoročné výskumy vo vedeckom

ústave vo Falentách dokazujú, že v máji a júni majú trávy najväčšiu biologickú silu rastu, lebo práve vtedy pripadá najvhodnejší svetelný účinok pre intenzívnu asimiláciu a zhromažďovanie krmovinových zložiek v tráve.

Ziaľ, väčšinu našich lúk kosíme len dva-krát v súvislosti s oneskorením termínu prvej kosby. Týmto spôsobom každoročne tratíme obrovské množstvo bielkovín, najhodnotnejšej a najviac deficitnej zložky. Totiž pri trojnásobnej kosbe dosahujeme to isté množstvo sena, ako pri dvojnásobnej, ale zato rozhodne viac bielkovín a ovsených jednotiek. Hodno si tiež všimnúť, že pri veľmi intenzívnom hospodárení a štvornásobnej kosbe dosahujeme — napriek poklesu úrody sena na 85 perc. — až 240 perc. bielkovín a 135 perc. ovsených jednotiek. Z toho vyplýva, že pre dosiahnutie hodnotnej a zároveň vysokej výnosnosti lúk je v našich podmienkach nevyhnutná trojnásobná kosba na čo najväčšej ploche lúk.

Je tiež dokázané, že slová pesničky „najlepšie ráno s rosou, kosiť trávu kosou“ už nie sú aktuálne, odkedy na lúky vošli košačky — dokazuje prof. dr. Julian Gajda z Poľnohospodárskej akadémie v Lubline. Totiž tráva kosená po vyschnutí rosy rýchlejšie schne v súvislosti s čím prestávajú strácať výživné zložky. Aby sme tento proces urýchli, treba seno v deň kosby dva-krát obráciť. Tým zmenšujeme na minimum straty krmovinových zložiek a urýchľujeme sušenie.

Mechanické straty spôsobené drobením najjemnejších a najhodnotnejších časť rastlín pri obracaní a hrabani strojmi, ako aj pri zvážaní sena — možno tiež znížiť, ak

prevracanie a pretriasanie bude intenzívnejšie hneď po kosení. Počas schnutia to robíme len v prípade potreby t.zn. keď je príliš hrubá vrstva sena, keď nerovnomerne schne po daždi.

Straty tohto druhu sú pomerne veľké, najmä ak je na lúke veľa vikokvetých rastlín alebo bylin, ktorých jemné listočky sa ľahšie drobia a opadávajú.

V posledných rokoch sa zmenšuje záujem rolníkov o sušenie sena pomocou ventilátorov. Škoda. Práve ventilátory umožňujú zvážať trochu preschnuté seno už po jednom de troch dní, t.j. kedy obsahuje ešte okolo 40 perc. vody. Tým sa značne skracuje sušenie sena na lúke, ktoré brzdí ďalší rast novej trávy.

Hodno spomenúť aj to, že veľký vplyv na úrodu prvej a druhej otavy má tiež výška kosby. Pravidlo je také, že čím nižšie bude skosená tráva, tým viac živín budú musieť použiť rastliny na jej odraštanie. Stále nízka kosba môže spôsobiť využitie niektorých rastlín, predovšetkým vysokých tráv a tým značne znížiť úrodu v budúcnosti. Preto za najsprávnejšie sa považuje kosba vo výške priemerne 5 cm. Iba posledná kosba by mala byť trochu vyššia, lebo vtedy sú trávy lepšie chránené pred mrazom.

Okrem toho príliš nízka kosba obnažuje pôdu, ktorá vtedy rýchlejšie vysýcha. Nie je účelná ani veľmi vysoká kosba, lebo každý centimetr príliš vysoko skosenej trávy zmenšuje úrodu sena približne o 500 kg z hektára. Príliš vysoká kosba spôsobuje tiež zanik nízko rozvetvených tráv ako napr. lipnica lúčna (wiechliná lăkowa) a kostrava červená (kostrzewsza czerwona). Vtedy sa totiž lepšie rozvíjajú vysoké trávy, ktoré vytvárajú slabšiu mačinu, čo uľahčuje rast buřiny na lúkach. Nemožno tiež pripustiť k zaniku nízkych tráv aj preto, že bez nich býva úroda nižšia a kvalitatívne úbohejšia.

POZOR S RONDOU...

V jednotlivých odrôdach zemiakov sa treba vyznačať...

Sú odrody s tak veľkým obsahom škrobu (v ľudskom organizme sa mení na tuk), že ich nemôžu používať ako jedlé zemiaky. Existujú také odrody, ktoré sa nehodia na jedenie, pretože majú hlboké očka, zase iné zlú chuť a vysoký obsah látok škodlivých pre zdravie. Patrí k nim aj odroda zvaná Ronda.

Je to odroda veľmi populárna, keďže je jednoduchá na pestovanie. Dáva vysokú úrodu. Nevyžaduje si príliš častú výmenu sadby, lebo je dosť odolná proti nákažlivým chorobám. Dokonca aj zemiaková nákaza ju neníči tak skoro ako iné druhy. Roľníci si chvália Rondu aj preto, že sa hodí na dlhodobé skladovanie.

Odkiaľ a aké starosti sa teda spájajú s touto odrodou?

Odpoveď je pre znalcov jednoduchá. Zemiaky Ronda možno pestovať pre škrobárstvo bud' liehovarnictvo, ale nemali by byť pestované a predávané ako jedlé.

Musíme poznamenať, že existuje koncepcia likvidácie odrody v Poľsku. O tejto koncepcii dokonca uvažovali v zemiárskej sekcii vedeckej rady ústredného strediska pre výskum odrôd pestovaných rastlín a taký návrh podali na ministerstvo poľnohospodárstva a potravinárskeho hospodárstva. Rozhodnutie ešte nezapadlo. Nezabúdajme teda, že Ronda môžeme pestovať iba pre škro-

bárne a liehovary na ich objednávku.

Bude lepšie, až si na jedenie a krmovinové účely zvolíme inú odrodu zemiakov, pretože Ronda nechutí ani prasiatkám.

NEVYPAL'UJEME!

Na jar často vidíme horiacu vyschnutú trávu na lúkach, medziach a pri cestách. Ten to úmyselne podložený oheň sa často vymyká kontrole a spôsobuje požiar lesov a gazdovstiev ako aj značné materiálne straty.

Vypáľovanie uschnutých rastlín malo určitý význam pri primitívnych spôsoboch pestovania, tzv. trojpoľnom systéme. Ako dnes to má pre poľnohospodárstvo veľmi zlé následky. Vypáľovanie ochudobňuje pôdu o rôzne cenné organické zložky a mikroelementy. Vietor odvieda popol a dásť vymýva vypálené pozostatky, najmä na strmých svahoch. Často sa tým začína bud' urýchliť proces erozie pôdy.

Oheň tiež narušuje biologickú rovnováhu rastlinných a zvieracích súdisek, ničí mikrofaunu v pôde a tráve. Lúky sú domov tisícov druhov hmyzu a pavúkov, ktoré sú spojeniami roľníkov, ako prirodzení nepriatelia škodcov pestovaných rastlín. Oheň zároveň ochudobňuje lúky, keďže ničí jemnejšie, ale cennejšie rastliny, ktoré nahradzujú odolnejšie a obvykle primitívnejšie druhy. Tým sa hodnota lúk znižuje.

NOVÉ POĽNOHOSPODÁRSKE ZARIADENIE — LASER. Na Štátom majetku v Znojmene na južnej Morave sa skúša zvláštne metóda zvyšovania biologických schopností poľnohospodárskych plodín. Osivo pšenice, jačmeňa, kukurice, lucerny, cukrovej repy uhoriek a paradajok bolo istý čas vystavené pôsobeniu lúčom helium-neonového lasera s nízkou intenzitou. Výsledky skúšok sú zaujímavé zatiaľ čo u jednej odrody jarného jačmeňa sa výnosy zvýšili o 2–3 perc., u druhej o 8–10 perc. Z pola obsiateho ožiraného semenami polného hranucha zožibrali pracovníci majetku o 20 perc. viac ako z ostatných pozemkov. Kukurica určená k silážovaniu mala o 40 perc. vyšší vzrast ako kontrolné porasty. Výrazne sa zvýšila aj cukornatosť repy. Skúšky v súlade s vedeckými pracovníkmi pokračujú i v ďalších poľnohospodárskych podnikoch v Československu.

KRMNE BIELKOVINY A... HNOJOVKA. Zatiaľ nie u nás, ale vo Veľkej Británii a presne povedané na pokusnej farme Queenslandskej univerzity. Výpracovali tam lacný a jednoduchý proces vyrábania kŕmnych bielkovín z hnojovky. Vynález patentovali. Predvída sa, že okrem dodávania bielkovín, vyrieší aj problém neutralizácie agresívnych odpadových vôd z

veľkých gazdovstiev s chovom ošípaných.

Tento proces má mikrobiologický charakter. V pokusnej inštalácii hnojovku vymiešanú s vodou ponechali v betónovej nádrži 48 hodín na bezkyslíkovú fermentáciu. Potom tekutinu prelievali do plytkých otvorených kadiel. Tukové prchavé kyseliny, ktoré tu vznikajú vraj najviac páchnu pri chlievoch. Do kadiel pridávali kvasnice *Candida* *in* *gens*. Tieto kvasnice objavili náhodou — a to zároveň — v rôznych oblastiach na svete. Kvasnice sa rýchlo množia a zároveň spôsobujú očistovanie a dezodorizáciu tekutiny. Potom sa zo vŕchu zbiera kvasnicový kožuch, ktorý tvoria práve hotové bielkoviny vhodné pre vlnné krmoviny. Po vysušení ich možno dlhšiu dobu skladovať. A tekutina, ktorá ostane, trási agresívne vlastnosti, je bohatá na dusík a možno ju vylievať na polia ako tekuté hnojivo.

ENERGIA Z REPKY. Vedci vypočítali, že z hektára repky možno získať do 37 MWh energie v podobe repkového oleja, ktorý možno používať ako palivo pre vznetrové motory, ako aj brikety z repkovej slamy, využívané ako kúriivo v kotloch ústredného kúrenia. Výroba repkového oleja má prevahu nad výrobou alkoholu, lebo nemá skoro žiadné záporné následky pre prirodne prostredie a ľahšia je aj premena energie. Preto napr. v NSR vynaložili vysoké sumy na vedecké výskumy týkajúce sa plného využitia repky vo viedeckých gazdovstvách.

Stránku pripravil:
ZBIGNIEW RUTA

Hrdinovia CALGARY '88

Máme už za sebou prvé z dvoch najvýznamnejších tohtočných podujatí — XV zimné olympijské hry, ktoré sa konali vo februári v kanadskom meste Calgary. Vďaka obširným televíznym prenosom sme mali možnosť vidieť nádherný otvárací ceremoniál, väčšinu športových zápolení i pôsobivé zavŕšenie hier. Ako povedal predseda MOV Juan Antonio Samaranch, boli to doteraz najlepšie zorganizované hry. Týchto „naj“ možno uviesť aj viac: najväčší počet zúčastnených krajín (57), najviac štartujúcich športovcov (1764), najviac športových disciplín (46) atď. Napokon olympijské hry v Calgary mali vari najvyrovnanejšiu úroveň vo väčšine športových súťaží.

Každé veľké športové podujatie má svojich hrdinov, tých, čo vynikali nad priemer, osloňovali a svojimi výkonomi sa natrvalo zapísali na stránkach svetového športu. Mali takýchto hrdinov aj ZOH v Calgary. Dnes pripomienieme niekoľkých z nich.

Patri k nim nepochybne fínsky skokan Matti Nykänen, ktorý vybojoval tri zlaté medaily — na strednom i veľkom mostiku a v družstvách. Hovorí sa o ňom, že neskáče, ale lieta. V Calgary, ale aj predtým, prevyšoval ostatných o triedu. Na predošlých ZOH v Sarajeve už získal dve medaily — zlatú a striebornú. Keď bude naďalej poctivo trénovať, dľho nenájde seberovných. Na tomto pozadi treba vyzdvihnutú úspech československých skokanov Pavla Ploca a Jiřího Malca, ktorí na strednom mostiku vybojovali striebornú a bronzovú medailu.

Podobne ako Fin zlaté medaily si z Calgary odváža holandská rýchlokorčuliarka Yvonne van Gennipová za víťazstvá na 1500, 3000 a 5000 m. Skržila tým plány pretekárskym NDR, o ktorých sa predpokladalo, že získajú všetko, čo sa len dá, ako sa to stalo na ZOH v Sarajeve. A zatiaľ sa im ušli len strieborné a bronzové medaily a jedna zlatá. V mužskom rýchlokorčuľovaní bol najvýraznejšou postavou Švéd Tomas Gustafson, víťaz na najdlhších tratiach (5 a 10 km).

Nadľho pred začiatím hier znalič zjazdárskych disciplín počítali, koľko najvyšších

trofejí zhrabne slávny Švajčiar Pirmin Zurbriggen. Hovorilo sa o troch a možno aj štyroch. Nevyšlo to. „Dlhohorý Pirmin“ vybojoval len po jednej zlatej a bronzovej medaile. Zato v plnej sláve sa zaskvel mladý Talian Alberto Tomba (2 zlaté), ktorý nechal nikoho na pohybách, že je dnes najlepším slalomárom na svete. V ženskom zjazdárstve už prevaha Švajčiarok bola výrazná (7 medailí) a prvou dámou medzi bránkami sa stala Vreni Schneiderová, ktorá vyhrala oba slalomy. Badateľný pokrok tu znamenali najmä Rakúšania, ktorí si odviedli po 3 zlatej a strieborné medaily.

V lyžiarskych behoch kráľovali sovietske reprezentantky s najlepšou bežkyňou hier (2 zlaté a 1 strieborná medaila) Tamarou Tichonovou a slávnou Raisou Smetaninovou, ktorá napriek svojim 36 rokom dokázala vybojať striebornú a bronzovú medailu a stala sa takto najúspešnejšou pretekárkou v dejinach zimných olympijských hier. Je držiteľkou 3 zlatých, 5 strieborných a 1 bronzovej medaily. Kráľom bežcov sa napriek počiatocným neúspechom na 15 a 30 km stal jednako Švéd Gunde Svan, ktorý suverénnie vyhral beh na 50 km a významne prispej aj k víťazstvu švédskej štafety. Celkove severania veľa stratili v klasickom lyžiarstve.

Veľkou postavou XV. ZOH v Calgary bol tiež znamenitý biatlonista NDR Frank-Peter Roetsch, suverénny víťaz na 10 a 20 km, ktorému len indispozícia jedného z členov družstva znemožnila získať aj tretiu zlatú medailu.

Veľkých osobností ZOH v Calgary bolo ostatne oveľa viac. Patri k nim i Fínska Marja Matikainenová (1 zlatá a 2 bronzové), ktorá ako jediná úspešne superila s koalicou sovietskych bežkýň, bežec ZSSR Vladimir Smirnov (2 strieborné, 1 bronzová), rýchlokorčuliarky NDR Karin Enke-Kaniová a Andrea Ehrigová (po 2 strieborné a 1 bronzové), francúzsky zjazdár Franck Picard, americká rýchlokorčuliarka Bonnie Blairová, sovietska bežkyňa-debutantka Vida Venceneová bud' rakúsky zjazdár Hubert Strolz (všetci po 1 zlatej a bronzovej medaile). A ako v tejto spoločnosti nespome-

Matti Nykänen

nút nádherných krasokorčuliarov — sovietsku tanecnú dvojicu Bestemianová-Bukin, slávnu Katarinu Wittovú z NDR, Američanu Briana Boitana, Kanadčanu Briana Orsera a najmä malíčku Japonku Midori Ito, ktorá sa stala senzáciou krasokorčuliarskych vystúpení.

Vari najviac prekvapením priniesol hokejový turnaj, aj keď jeho víťazom sa stal podľa očakávania Sovietsky zväz. Kto by však predpokladal, že striebro vybojuje Fínsko a domáca Kanada skončí až na štvrtom mieste a ČSSR na šiestom. Úroveň družstiev sa veľmi výrovnala. Preto aj tí, zdánlivě slabší, ktorí viedli výrovnany boj so silnejšími supermi, patria nepochybne k hrdinom Zimných olympijských hier v Calgary.

JÁN KACVÍNSKY

**Hviezdy
Svetovej
Estrády**

Alison Moyetová

Odborníci tvrdia, že patrí k najpozoruhodnejším zjavom súčasnej anglickej hudby. Jej sila podľa nich spočíva nielen v plnom prečítaní, ale aj v perfektnom zvládnutí bluesového a sólového spevu a veľkých džezových ambíciah.

Narodila sa v hudobnickej rodine. Vyučila sa reštaurátorstvu, po čom začala študovať na londýnskom konzervatóriu hru na gitaru, hobojo a saxofóne. Zároveň sa pokúšala i spievať, najprv s dievčenskou skupinou Vandalls, potom s kapelou Screaming Abdabs. Nejaký čas skúšala štastie s pesničkami Mudhydro Watersa a Tiny Turnerovej, no bezúspešne. Jej meno nebolo známe a jej hlas sa zdal byť príliš surový, tvrdý a neohybný. Až keď dala inzerát, že hľadá bluesovo zameranú skupinu... prihlásil sa Vince Clark, veličina anglickej elektronickej hudby.

Spolu vytvorili skupinu Yazoo. Clark skladal, aranžoval, mixoval, ona spievala. Už v

r. 1982 pripravili celú sériu titulov, ktoré vyšli na singloch a stretli sa s obrovským ohlasom. V tom istom roku v lete nahrali na singloch také hity ako Don't Go, Nobody's Diary, Only You, ako aj prvý album Upstairs At Eric's. Všetky sa čoskoro umiestnili na popredných miestach v tabuľkách najlepších a patril k najpredávanejším platňam. Skupina potom produkovala ďalšie hity, získala i medzinárodné uznanie, ale tesne pred vydaním druhého albumu sa náhle rozhodla rozdieliť. Album You And Me Both, úspešný ako predošlé, vyšiel už po ich rozchode.

Alison sa teraz mohla vydať na cestu sólovej speváčky. Už v r. 1984 nahrávala svoj sólový album so skladbami, ktoré pre ňu zložili S. Jolley a T. Swain. V r. 1985 speváčka na istý čas počasuje v aktivite, keďže očakáva narodenie dieťaťa, ale onedlho sa opäť púšťa do práce. Vychádza jej ďalší singel, ktorého titulná pesnička Is This Love sa dostáva na čelo hitparád. Zároveň s Annie Lennoxovou a Mariou McKeeovou nakrúca zbyty na album Boba Geldofa, vystupuje na koncertoch, v televízii a v r. 1987 nahráva druhý album Raindancing, ktorý je ešte vyzrelejší ako predchádzajúci. Hodlá tiež nahrať veľkú platňu s pesničkami legendárnej džezovej speváčky Billie Holidayovej, o čom oddávna snivala. (jš)

JAN BRZECHWA

Akadémia pána Machuľu

Pán Machuľa je strednej postavy, ale nedá sa presne posúdiť, či je tučný alebo chudý, lebo sa doslova topí vo svojom obleku. Nosi široké nohavice, ktoré chvíiami, najmä keď fúka viesť, pripomínajú balón, neobyčajne široký a dlhý frak čokoládovej alebo tervenej farby, zamatovú citrónovú vestu, za pnutú na sklené gombíky, veľké ako slivky tvrdý, veľmi vysoký golier so zamatovou stužkou namiesto kravaty. Obzvlášť zaujímavé na odevu pána Machuľu sú vrecká, ktorých má nespočetné množstvo. Na nohaviciach sa mi podarilo narátať šestnásť vrećiek a na veste dvadsaťtyri.

Vo vreckách vesty pána Machuľu sú rozmanité predmety, ktoré budia údiv a závisi všetkých žiakov Akadémie. Je tam llaška so zelenou tekutinou, tabatierka so zásobou piech, zväčšovacia pumpička, snova kyselina, farebné skielka, niekoľko plamenkov sviečiek, pilulky na rastenie vlasov, zlaté kľučiky a rôzne iné zaujímavosti pána Machuľu.

Hlava pána Machuľu nepripomína nijakú hlavu na svete. Je pokrytá veľkou čuprínou, hrajúcou všetkými dühovými farbami a lemuje ju bujná, strapatá brada, čierna ako smola.

Väčšiu časť tváre pána Machuľu zaberá neobyčajne pohyblivý nos, zahnutý doprava alebo doľava, podľa toho, aké je ročné obdobie. Na nose tróni strieborný cvíker, ktorý veľmi pripomína malý bicykel, pod nosom rastú dlhé, tvrdé fúzy pomarančovej farby. Oči pána Machuľu sú ako dva nebožziece a nebyt cvikra, ktorý ich začlaňa, prebodol by nimi všetko. Pán Machuľa vidi absolútne všetko, a keď chce uvidieť to, co nevidí, aj na to má spôsob.

V jednej z pivnic sú totiž rôznofarebné balóniky, ku ktorým sú pripevnené malé ko-

šíky. Iba pred niekoľkými týždňami som sa dozvedel, na čo vlastne slúžia pánovi Machuľovi.

Bolo to takto: práve sme vstali od obeda, keď príbehol z mesta Filip a povedal, že na križovatke ulíc Rezidovej a Smiešnej sa pokazila električka, celkom zatarasila cestu a nikto ju nevie opraviť. Pán Machuľa hned kázal priniesť jeden balónik, do košička pripaveného pod ním vložil svoje oko, nastavil vhodným spôsobom plechové kormidlo a vzápäti už balónik letel smerom k mestu.

O päť minút sa balónik vrátil a spadol rovno pod nohy pána Machuľu. Pán Machuľa vybral oko z košička, vložil si ho tam, kde patrilo, a s úsmevom povedal:

„Teraz už všetko vidím: električke sa v favom zadnom kolese minulo mazadlo a okrem toho sa do prednej osi dostal piesok. Nezívisle od toho sa na streche pretrhli drôty a vodiča boli žalúdeček.“

Zakrátko som znova bol svedkom toho, ako pán Machuľa poslal oko na výzved (ako tomu hovorieval).

Ležali sme všetci v parku pri rybníku a do zošitov sme si zapisovali kvákanie žiab. Pán Machuľa nás naučil v kvákaní rozoznať jednotlivé slabiky a ukázalo sa, že sa z nich dajú poskladať nekné versiky. Ako sme tak sedeli pri rybníku, pán Machuľa si prezeral tvár vo vode a zrazu sa nachýlil tak nevôľne, že mu zväčšovacia pumpička vyhadia z vesty. Všetci sme videli, ako sa ponoril a skôr ako ju pán Machuľa stihol zachytia, klesla na dno. Nerozmyšľal som dlho, skočil som do rybníka a za mnou niekoľko chlapcov. No celé nase hľadanie vyšlo nazmar. Pumpička jednoducho zmizla bez stopy. Vtedy si pán Machuľa vybral prvé oko, hodil ho do vody a povedal:

„Posieme oko na výzvedy. Hned sa dozvime, kde pumpička leží.“

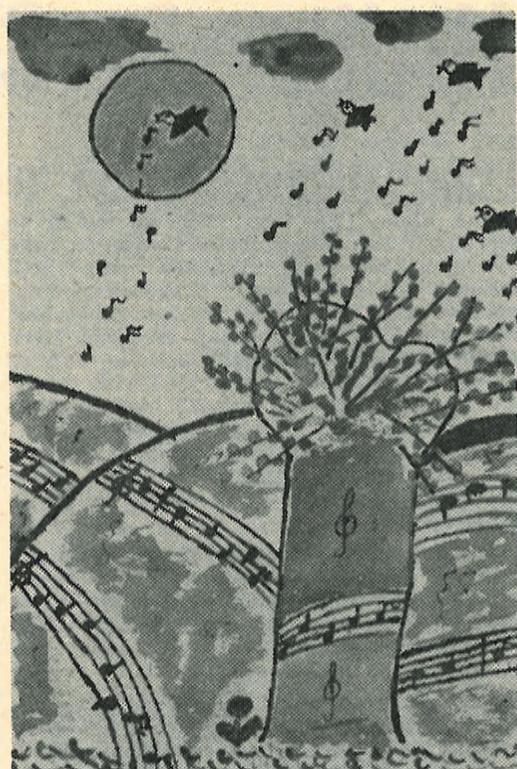
Keď o chvíľu eko vyplávalo na povrch, pán Machuľa si ho vložil na miesto a zvolal:

„Už ju vidím! Leží v riečej diere, štyri metre od brehu.“

Pred týždňom nám pán Machuľa pripravil prekvapenie, a to nie hocíjaké. Kázal si priniesť z pivnice bledomodrý balónik, vložil prvé oko do košička a povedal:

„Posielam ho na Mesiac. Musím sa dozviedieť, kto byva na Mesiaci, lebo chcem pre vás napísat rozprávku o mesačných lútoch.“ Balónik sa potom vznesol a dosiaľ sa ešte nevrátil. Pán Machuľa však tvrdí, že je Mesiace veľmi vysoko a že sa balónik určite vráti ešte pred Vianocami. Za ten čas sa pán Machuľa pozerá jedným okom, to druhé si zlepil naplastou.

Preložila: OLGA FELDEKOVÁ

Jar — maľba Anny Cegielnej (7. tr) z Malej Lipnice, škola č. 1 — 6. miesto v staršej skupine

JOZEF PAVLOVIČ

Vesmír

(Prvý objal vesmír Jurij Gagarin.
Je to prirodzené, veď „ves mir“
znamená po rusky „celý svet“)

Letí človek vesmírom,
pozera sa sem,
na modravú hviezdičku,
čo sa volá Zem.

Z nesmierneho vesmíru
nesie sa až sem:
— Ako ťa ja, hviezdička,
veľmi milujem!

NAŠA FOTOHÁDANKA

Naša snímka predstavuje slávnu americkú speváčku, mulatku, ktorá už skoro dve desaťročia uchvacuje milovníkov populárnej hudby. Hrala aj vo viacerých filmoch ako Tommy alebo Mad Max III — Beyond the Thunderdome. Napište nám jej meno a pošlite do redakcie. Medzi autorov správnych odpovedí vyrezujeme knižné odmeny.

V Živote č. 357/88 sme uverejnili snímku Petera Falka. Knihy vyrebrovali: Jozef Handzelek z Kacvina, Andrej Król a Marek Dworszczak z Pekelníka, Boguslava Kašpráková z Jablonky, Július V. Ferík zo Sinteu (Rumunsko), Mária Pacigová z Kacvina, Eugen Gogola z Čiernej horu a Alexandra Vojtasová z Jurgova.

VESELO SO ŽIVOTOM

— Mám album, ktorý vojde do vrecka.
— Prečo taký malý?
— Zbieram Monako.

* * *
Jožko, prečo chodíš do školy vždy so špinavými ušami?
— Lebo nemám druhé, prosím.

* * *
— Ďurko, vymenuj mi tri jedlá, bez ktorých by človek nemohol žiť.
— Prosím, súdružka učiteľka: ráňajky, obed, večera.

* * *
Najlepší počtár z našej triedy je Miloš. Jeho posledný objav znie: 10 — 1 = 0.

ČO JE TO?

Skaly, bralá
zhora, zdola
za pomoci
lana zdolá.
Kto je to?
(cezeloroH)

Ktože nosí
závoj stále,
proti svetu
proti pále?
(onkO)

Ked' ju človek šlachtí,
ochotne mu dodá
všetky vzácné dary,
ktoré skrýva...
(meZ)

Kam kvetiny dáme,
nech voňajú mame?
Kvetinové okrasy
dáme predsa do...
(yzáV)

Vajíčko

Tak ako znáša vtáčik vajíčko,
tak kladiem v básni k slovu slovíčko.
Z každého sa nový vtáčik vznesie,
ak budete ticho, dám vám kúsok piesne

JIŘÍ HAVEL

Je i není...

Všechno spalo, když se nula
za jedničkou přihrnula,
a hned na ni spustila:

„Když už jsem tě vzbudila,
tak ti povím, proč jsem tady.
Ty jsi málo a já nic,
když se dáme dohromady,
desetkrát té bude více!“

„Desetkrát více? To je sila!“
A jednička souhlasila.

Nula řekla: „Já se mám!“
Teď už něco znamenám!“
A celá se pýchou dmula:
„Teď už vlastně nejsem nula!“

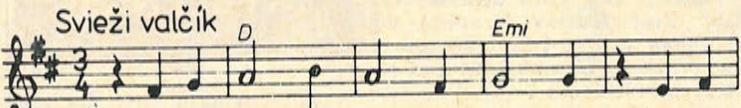
KRISTA BENDOVÁ

Fialôčka

Ja som kvietok-fialôčka,
aké nebo, také očká,
aká tráva, také šaty,
hrej ma, slinko, lúčik zlatý!

Naša domovina

Hudba: DIMITRIJ KABALEVSKIJ
Slovenský text: PETER ŠTILICHA

Kvitne briezka, ja - ra - bi - na, pole,

háj nás tú - ži hriat. — To je mo - ja do - mo -

vi - na, ktorú ctíš si a - ko mat'. — To je

mo - ja do - mo - vi - na, ktorú ctíš si a - ko

mat', — ktorú ctíš si a - ko mat'. —

2. Všade krásu lúčnych kvetov
vita nás jak úsmev rán,
taje húštin, riek a lesov
volajú nás k detským hrám.

3. Šťastné máme chvíle detstva,
sú nám stále krásnejšie.
Naša krásna domovina,
kvitni v mieri pre šťastie.

O dvoù řeznících v pekle

Byli dva bratři, oba řezníci. Jeden byl bohatý, druhý chudý. Chudý byl dobrák od kosti, bohatý lakovec. Jednou bohatý zabíjel a pozval si chudého bratra na pomoc. Za odměnu mu dal jitrnici. „Za tolik práce jednu jitrnici?“ ohradil se chudák. „Jdi mi k čertu s jitrnici!“ křikl bohatý a otočil se k bratrovi zadý. „Když k čertu, tak k čertu,“ řekl si chudý bratr a šel do pekla.

Přišel tam, čerti zrovna nebyli doma, jen čertova babička. Řezník ji povíděl, jak ho bratr posílal s jitrnici k čertu. Babička ho pozvala dál, a že měl jitrnici. Hned si na ni spolu pochutnali. Pak schovala chudého bratra pod postel, aby ho snad čerti nenašli. Netrválo dlouho a čerti se objevili. Cíchali, cíchali, ale babička jim rychle naložila plně talíře, čerti se najedli a usnula. Brzy ráno letěli už zase do světa. Jen zmizeli, babička vyvedla řezníka z pekla ven. Na cestu mu dala dlouhý chalup z čertova ocasu a dobrou radu, aby se na něj nedival dřív, než přijde domů. Doma se pak řezník nestáhl divit. Ten chlup totiž narostl, že byl jako oj od vozu a byl celý z ryzího zlata.

Stěsti, které potkalo chudého řezníka, nemohl jeho lakový bratr přenést přes srdce. Udělal velikánskou jitrnici a vypravil se také do pekla. Jenže když ji chtěla babička ochutnat, zle ji odbyl: „Jitrnice jsem přinesl čertům a checi za ni zlatou oj,“ prohlásil. „Když čertům, tak na ně počkej,“ řekla. Vtom čerti přiletěli a snědli řezníka i s tou velkou jitrnici.

KRISTA BENDOVÁ

JANA ŠIMULČÍKOVÁ

Krtko

Vyšiel krtko spod zeme,
čo uvidel, povieme:
na konári vtáčky,
drobné ako máčky,
pod konárom kvietky,
páčia sa mu všetky.

STEFAN MORAVČÍK

Šibačka

Začala už tráva šibať,
šibať chrbát zimy.
Zima s mrazom rýchlo ušli,
a sneh išiel s nimi.

Bratislava

Kam len pozriem — sprava,
zľava —
povpletaná ulicami
medzi vršky vínnych stráni,
vežami sa prepicháva
ponad obzor cez oblaky,
zatiaľ čo ti dáky fakir
Vlčím hrdlom rozdúchava
večný oheň, Bratislava.

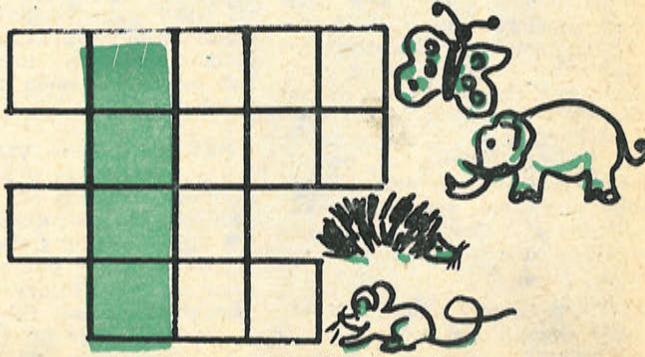
Dunaj ťa už neobjíma,
prerastáš mu náruče.
Most sa ani koráb vzpína
tam, kde tečie najprudšie
a kde z tienia zo záhrad
bdie na stráži hrdý hrad.

KRÍŽOVKA. Tentokrát naša tajnička skrýva odpoveď matematickej úlohy:

Kto si opýtal Jurka, koľko má rokov. Jurko odpovedal:

— O štyri roky budem dvakrát taký starý, ako som bol pred dvoma rokmi. Príklad najprv vyrátaj a potom over v tajničke!

Autorom správnych riešení pošleme slovenské knihy. Nezabudnite napísat presnú adresu a svoj vek.

TAKÝ JE ŽIVOT

● Zvyk zásnub a sobášenia dokonca aj päťročných detí je ešte dosť častým javom v Číne nedaleko Pekinu. Za minulé dva roky v oblasti Xin-Tai vzdialenej 300 km od Pekingu, vyše 200 detí vo veku 5–14 rokov zasníbili v rámci zmlúv medzi rodinami.

Na strednej škole v dedine Yuan-Tun je už okolo 36 zasnúbených žiakov a v dedine Bai-Re pre 60 detí vo veku 6–12 rokov rodičia už vybrali budúci manželov a manželky. V niektorých vidieckych oblastiach, napríklad v He-Bei, existuje zvyk zasnúbovať už dvojročné deti. Tento jav spôsobuje užívania manželstiev často vo veľmi mladom veku, čo je v protiklade s demografickou politikou Číny. Okrem toho príliš včasné manželstvá spôsobujú v mnohých prípadoch psychické choroby a brzdia normálny rozvoj a dozrievanie. Pre rodiny oboch mladomanželov znamená slávnostné zasnúbenie alebo sobáš vo väčšine prípady zadlženie, niekedy dokonca na celý život. Výdavky pri týchto príležitostiach prekračujú ročnú mzdu.

● Idylické Polsko s mlýnmi a pilami na bŕzach řek, s vesnickými kovárňami, cihelnami a vápenkami už patrí historii. Vládní rozhodnutí z roku 1974 vykopal a hrob této oblasti hospodářství... Po celá stále na Podhali nikt materiály nehledal, lesu bylo dost, kamene, štrku a píska těž, v Szaflarech výpno leželo pod povrchem země... Dnes se pro plech na pokrytí strechy jezdí k moři, pro písek za Krakov... Na miestě není nic, ani obyčajné vápno. Není, ale vlastně je, jenže by bolo třeba ho vykopat, a to se zřejmě stalo příliš obtížné... Na Podhalu se už nevyrábí vápno ani cihly; na začátku roku 1987 přestala pracovat cihelna v Novém Targu, která produkovala cihly už před válkou... A komu to překázelo? ptá se Przegląd Techniczny?

● Harold Brooks-Bayer, vydavateľ průvodce „Burke“, z něhož se lze dovděčit všechno o anglické aristokracii, soudí, že manželská krize anglického následníka trůnu a jeho manželky Diany může skončit rozvodem. Kdyby se to stalo a Charles se znova oženil, vzniknou pochybnosti o právech dětí z druhého manželství. Anglické právo nemá předpisy, které by byly použitelné v tak netypické situaci panující rodiny.

● V Dánsku probíhala ostrá literárna debata o tom, kym byli rodiče slavného spisovateľa Hanse Christiana Andersena. Vyvolalo ji vydání jeho životopisu. Andersen byl dosud považován za syna chudé pračky a ševec. Autor životopisu Jens Joergensen uvádí důkazy na to, že původ Andersena je daleko pikantnejší. Podle něho byl synem dánské hraběnky a prince Christiana. pozdějšího dánského krále Christiana VIII.

● V Turecku již více než 200 let užívají specifickou léčbu niektorých kožných nemocí. V Kangale

jsou bazény s léčivými teplymi vodami, v nichž žijí malé rybky. Obklopují koupajúciho se nemocného a opatrne očistí aj z jeho kůže ranky a chorobné změny. V každém bazénu jsou tři druhy rybek, které postupně plní své léčebné funkce a navzájem si neprekážejí. Nezajímají je zdraví lidí.

● Bylo zjištěno, že ženy mají lepší čich než muži. Je také známo, že človek odlišuje asi 5 tisíc různých vůní. Ze všech smyslů je však čich nejméně prozkoumaný. Odborníci již řadu let zkoumají zásady působení tohoto smyslu, ale zatím bezvýsledně.

● Na Bijagoských ostrovech pri pobreží Afriky existuje zvyk, že dievčatá žiadajú mládencov o ruku. Sobáš sa uskutoční vtedy, ak mládenec a jeho rodičia vydajú súhlas.

● Ako vyplýva zo štatistiky, ktorú viedli najväčšie obchodné domy v USA, 72 perc. viazaniek kupujú ženy. Na druhej strane 65% dámskych kozmetických prípravkov kupujú muži.

● Tlačová kancelária Xinhua podala správu o žene, ktorá žila desať rokov prakticky bez jedla. V roku 1978 ochorela na zriedkavú chorobu, ktorá znemožňuje prijímanie pokrmu. Po celý ten čas ju udržiaval pri živote iba injekciami glukózy. Teraz po intenzívnom liečení nemocná Xiong Zai-ding začala jest tekuté pokrmy.

Smejte sa každý deň a budeste mať pokojný sen a jasnú, triezvu hlavu.

To hovorí skupina anglických psychológov, zaobrajúcich sa výskumom psychiky moderného človeka.

ZE ŠIRÉHO SVĚTA

JMĚNEM ZÁKONA. Národní shromáždění Maďarské lidové republiky schválilo usnesení o tvoreniu právnických norem, jehož cílem je uspořádat maďarský právni systém. Počet vydávaných právnických předpisů se v poslední době rychle zvyšoval. Prezidium MLR začalo rovněž přijímat dekrety s platností zákona s oponutím národního shromáždění. Nový zákon nedovoluje prezidiu MLR vydávat taková rozhodnutí; znamená to rovněž zakaz provádění změn v zákoněch a jejich rušení.

PEVNINA POD VODOU. Dosud se soudilo, že v dávných dobách byly Asie a Severní Amerika spojeny pevninou. Měla to být šíje spojující Čukotku s Aljaškou na místě dnešního Beringova průlivu. Objevy sovětských geologů v oblasti Sibiře ukázaly, že teorie šíje na místě dnešního Beringova průlivu byla

chybná. Byla to část velké, dnes potopené pevniny, která se před desetitisíci let rozkládala na místě dnešního Beringova a Čukotského moře. Jejimi pozůstatky jsou dnešní Aljaška, Komandorské, Aleutské a Beringovy ostrovy a poloostrov Čukotka. Značně části této pevniny existovaly ještě před deseti tisíci lety, kdy byla hladina oceánu téměř o 100 metrů nižší než dnes. Taž pevnina umožňovala migraci rostlin a zvířat z Ázie do Ameriky. Tudy přešly mj. ze Sibiře do Ameriky mamuti, prabizoni a nosorožci. Pozůstatky těchto zvířat nalezené na Sibiři jsou mnohem starší než podobné nálezy pocházející z Ameriky.

VIEŠ, ŽE...?

TRI SNOPY. Kráľ Vladislav IV., syn Zigmunda III. Vazovce bol vzdeleným človekom a hovoril niekoľkými jazykmi. Skôr, ako sa stal kráľom, neoficiálne navštívil v rokoch 1624–25 niekoľko európskych krajín, o. i. Rakúsko, Nemecko, Taliansko, Belgicko. Cestoval inkognito ako Snopkowski. Nebola to náhoda, pretože kráľovič mal erb s troma snopmi.

ZIVOTNÉ VÄSNE. Pridávajú lesk životu a všedný život robia zaujímavým. Rôzne „koničky“ mávali aj veľkí ľudia tohto sveta. Napr. rímsky cisár Dioklecian si cenil prácu na poli a v záhrade. Peter I., ruský cár, trávil voľné chvíle vo vynni, pracoval ako tesár a obľuboval prácu obuvníka. Zigmund III. Vavovec sa zaobral alchymiou a Ján Sobieski rád sadil stromky. Švédsky kráľ Gustáv V. obľuboval ručne práce. Blíži sa nám časom Winston Churchill sa rád zaobral murártvom.

AMETYST. Je to polodrahokam, priesvitný fialový alebo purpurový. Považujú ho za symbol mûdrosti a svetla. V rímskokatolíckej cirkvi biskupi majú prstene s ametystom. Názov tohto kameňa je gréckeho pôvodu od slova „amethystos“, čo znamená trievy. Gréci verili, že pitie vína z ametystových pohárov zaistovalo pijúcemu trievosť.

II. KONGRES KULTURY POLSKÉHO JAZYKA se bude konat v prosinci 1988 v Katowicích pod patronátem Wojciecha Jaruzelského. Kongres pořádají Celostátní rada PRON, Národní rada kultury, Jazykovědný výbor Polské akademie věd a slezské vědecké kruhy, především Slezská univerzita, v jejichž zdech se má konat tato událost, tak významná pro kulturu polského jazyka.

AFRICKÝ JAZYK. U příležitosti 25. výročí OAJ, 16. května b.r. v Addis Abebe na vrcholném setkání OAJ bude předložen dokument obsahující základní gramatické zásady nového afrického jazyka „afrihili“, společného pro celou Afriku.

Afrihili vynalezl K.A. Kumí Ettohrah, inženýr z Ghany, který je zakladatelem Afrihili Center v Akře.

Toto středisko působí od roku 1988 a pořádá kurzy nového jazyka (rovněž korespondenční). Nový jazyk se skládá ze slov mnoha afrických řečí a má být velmi jednoduchý. Dosud mu chyběla jednotná gramatika.

NEJSTARŠÍ NOVINY. Nejstarší dosud vycházející noviny na světě jsou švédské „Post och Inrikes Tidningar“, vydávané od roku 1645.

„DÁNSKÁ FLÓRA.“ Ruská císařovna Kateřina II. (1729–1762) vlastnila obrovský porcelánový servis, který se skládal z 2 500 kusů. Každý kus tohoto servisu byl ozdoben motivy rostlin vystupujících se v Dánsku. Servis na Kateřinu objednal v roce 1762 J. Bayer z Norimberka. Na dnešní den je umístěn latinské názvy jednotlivých rostlin.

Servis zhodovila královská manufaktura v Kodani, proto byl nazván „Dánská flóra“.

PŘO ŽENY. Jízdní kolo s tzv. „dámským“ rámem nemá mnoho společného se skutečným kollem pro ženy. Ty se totiž liší od mužů mj. tím, že mají kratší ruce, delší nohy, kratší tělo, užší ramena a širší pánev. Bylo pro ně sestrojeno kolo s širším sedlem, užšími řídítky, menším předním kolem, kratším rámem a netradičními pedály. Vyrábí se v sedmi provedeních, lišících se pouze délkou rámu.

MYŠLENKY

Národy nemají city, iba zájmy. (De Gaulle)

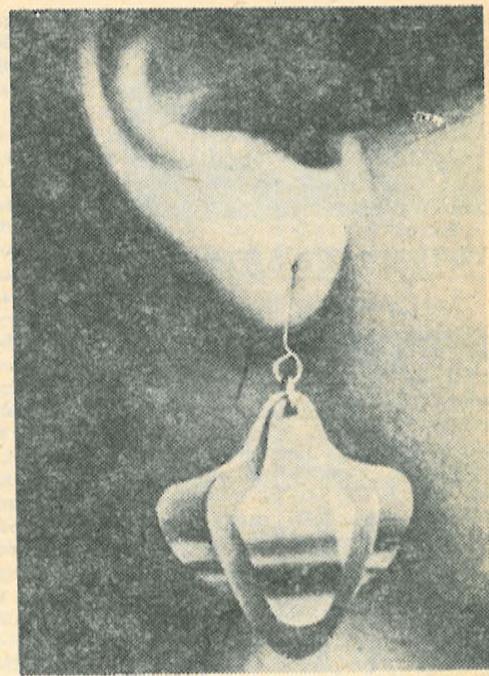
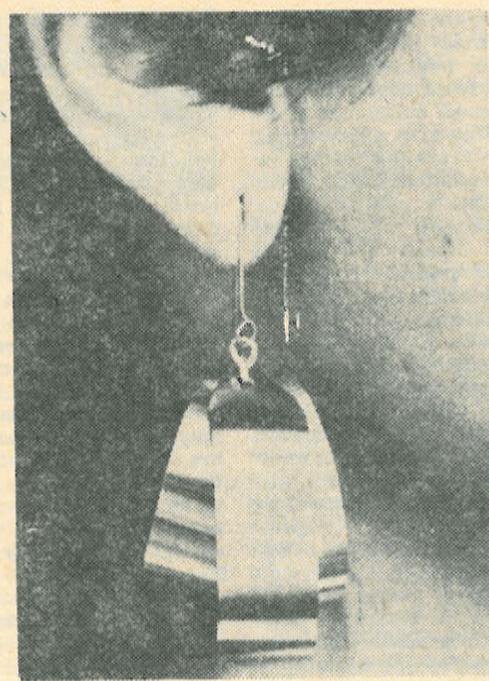
Lahostajné duše nechce ani nebo, ani peklo. (Dante)

Je mezi námi mnoho takových: obrovská chut na velké činy, ale velmi málo práce. (Stefan Żeromski)

Některým novinářům místo inkoustu teče z pera moč. (De Gaulle)

RADÍME

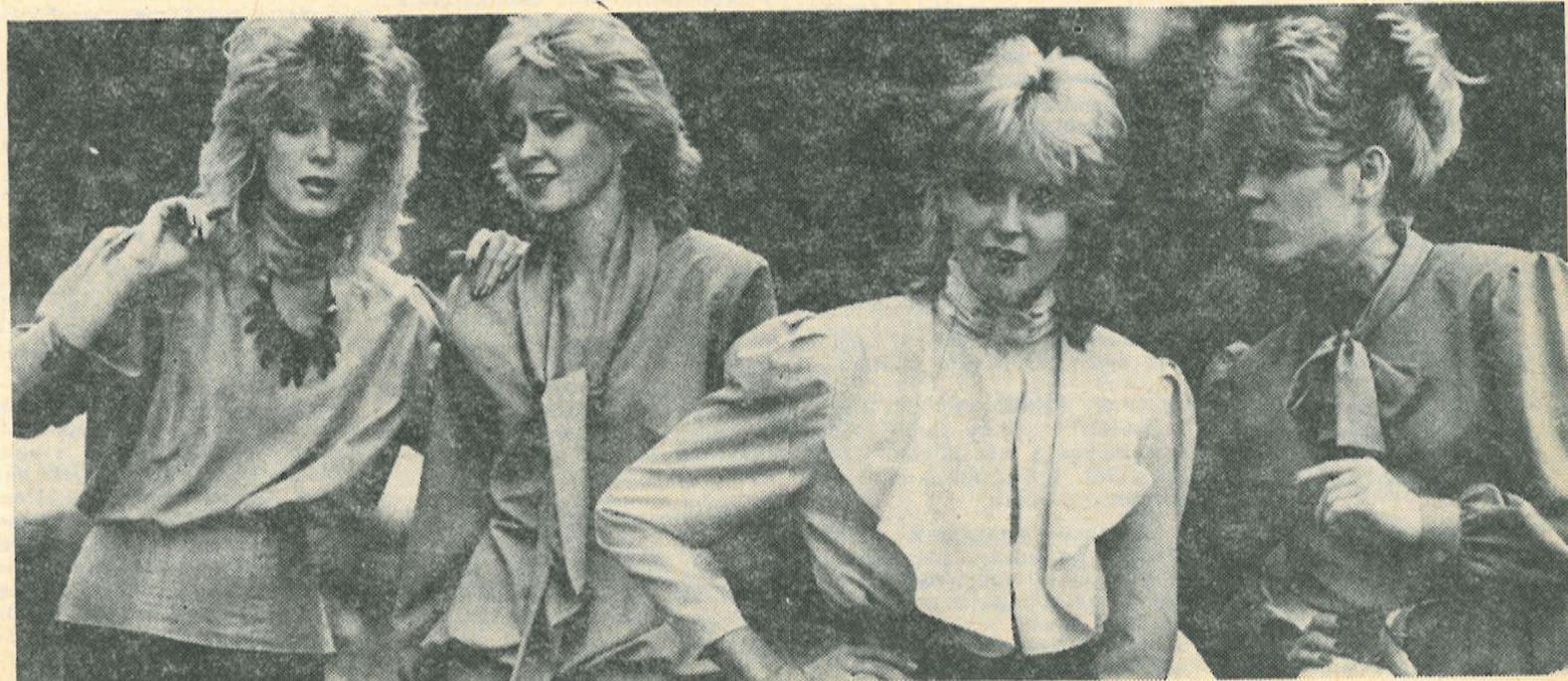
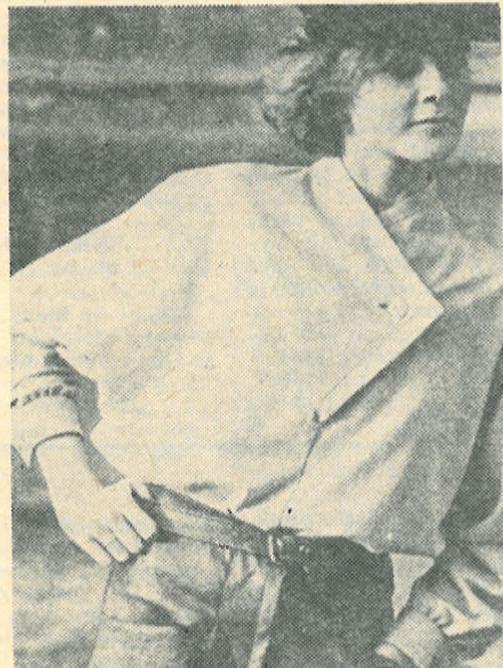
DŽÍNOVÝ SYNDROM. Je to název nemoci způsobených stálým nošením džínů, zejména těsných v pase. Těsné kalhoty tlací nerv vedoucí od hrudníku dolů a dráždí ho. Ti, kteří nosí džíny, si často stěžují na neurologické potíže. Proto radíme nebrat je na lehkou váhu a raději nosit kalhoty trochu volnější.

NÁUŠNICE. V súčasnej módne sa na všedný deň nosí veľa šperkov. Tentokrát pár slov o náušničkách. Samozrejme stále sa nosia strieborné, zlaté a briliantové, ale veľmi módne a praktické sú z umelej hmoty, buď z medeného a chrómovaného plechu, ľahko tvarovateľných kovov v rôznych farbách. Farba náušnic ovplyvňuje náladu a môžeme ňou dosiahnuť aj potrebný efekt. Všimnite si naše tri obrázky s rôznymi tvarmi náušnic, ktoré majú určitú výtvarnú hodnotu a sú použiteľné v každodennom živote dnešnej pracujúcej ženy. Jednoduchosť a praktickosť sa snúbí s nápaditosťou, pôvabnosťou a precíznym vyhotovením.

BLÚZKY sú neodmysliteľnou súčasťou šatníka každej ženy. Bývajú rôzne — košeľové, klasické, športové, ale i romantické a spoločenské. V súčasnej módnej linii sa opäť dostávajú k slovu romantické blúzky. Sijú sa z čistého hodvábu, tenkého úpletu, saténu a iných tkanín. Na blúzkach sa zaokruhlenými tvarovanými výpechávkami zdôrazňujú plecia, často sa zapinajú na zadnom diele, kam sa umiestňujú ďalšie efekty. Romantickými detailmi sú riasenia, zámiky, volány, viazačky, mašle a pod. Aj keď uprednostňujeme funkčný a praktický štýl odievania, romantická blúzka by nemala chýbať vo vašom šatníku.

Foto: MÓDA

PRYSZCZYCA ŚWIŃ

Jest to choroba zaraźliwa, rozprzestrzeniająca się bardzo szybko, o wiele szybciej niż inne choroby zakaźne. Na pryszczycę mogą zapadać świnie w każdym wieku. Wśród prosiąt oseksów pryszczycę powoduje masowe padnienia. Przeważnie padają całe mioty. U świń dorosłych i warchlaków, jeśli mają dobre warunki utrzymania, pryszczycę przebiega dość łagodnie i zwykle kończy się wyzdrowieniem. Świnie zakażają się najczęściej przez zakażoną karmę, na przykład przez niegotowane mleko pochodzące od krów chorzych na pryszczycę, przez picie zakażonej wody, jak również przez stykanie się zwierząt zdrowych z chorymi. Zarazek może przedostać się do organizmu także przez rany i zadrapania na skórze. Do gospodarstwa zarówno może być przeniesiona przez zwierzęta nowowprowadzone, które niedawno przechorowały pryszczycę i są jeszcze nosicielami zarazków, jak również przez człowieka (na obuwie, ubranie). Może być przeniesiona również ze słomą, paszą i innymi przedmiotami pochodząymi z gospodarstwa zapowietrzonego. Zwierzęta zakażone, u których nie

wystąpiły jeszcze objawy choroby, mogą także przenosić pryszczycę. Na początku choroby temperatura ciała świń podnosi się do 41 stopni, następuje utrata apetytu. Głównym objawem są pęcherze na koronce racic, w szczeelinie międzyracicznej oraz na rycie i w jamie ustnej, a przy tym silne ślinienie się i ciągłe mlaskanie. U macior karmiących pojawiają się pęcherze na wymienionu. W miejscach szybko pękających pęcherzy powstają ubityki — ranki. Po poknieniu większości pęcherzy temperatura ciała zwykle spada. Powstawanie wrzodów na koronce i w szczeelinie międzyracicznej powoduje kulawiznę. Jeśli rany w okolicy racic są duże, świnie leżą i nie wstają nawet do jedzenia. Zaniedbanie leczenia może doprowadzić do spadania puszek rogowej racic. W przypadku wystąpienia pryszczycy, należy natychmiast zawiadomić lecznicę. Jak najszybsze zgłoszenie objawów wzbudzających podejrzenie o pryszczycę ma bardzo ważne znaczenie w zwalczaniu tej zarazy. Pozwoli ona slużbie weterynaryjnej zapobiec padnieniu zwierząt i umiejscowić zarazę. Z chwilą dokonania zgłoszenia należy wszystkie zwierzęta gospodarskie zamknąć w pomieszczeniach (także drób i psy), lecz z pastwisk nie spędzać do chwili przybycia lekarza. Do zagrody i na pastwisko nie wolno wpuszczać obcych osób. Zarządzenia wydane przez lekarza muszą być dokładnie wykonane, gdyż tylko w ten sposób można zabezpieczyć pobliskie gospodarstwa przed pryszczycą. Niewykonanie zarządzeń jest karalne. Zagroda w której stwier-

dzono pryszczycę uważa się za zapowietrzoną. Zwierzęta i drób zamknięte na cały czas trwania choroby. Wynoszenie, wywożenie i wypuszczanie zwierząt z zapowietrzonej zagrody jest zabronione. Drób, choć sam nie choruje na pryszczycę może przewiezić zarazki do innych gospodarstw. Również i psy mogą przenosić chorobę, należy więc trzymać je na uwiezi. Zwalczanie pryszczycy ma wielkie znaczenie dla hodowli, gdyż choroba ta powoduje czasami śmierć bydła i świń w całych gromadach. Chorą racice leczy się przez nakładanie opatrunków z leków dostarczonych przez lecznicę. Jamę ustną świnie plucie się rozworem nadmanganianu potasowego. Lekki lub ciężki przebieg pryszczycy u świń w dużej mierze zależy od warunków w jakich chorą sztuki się znajdują. Jeśli mają dostateczną ilość suchej i czystej ściółki, spokój oraz właściwe leczenie — pryszczycę kończy się zwykle wyzdrowieniem. W celu złagodzenia przebiegu choroby u sztuk przedstawiających dużą wartość hodowlaną stosuje się surowicę pryszczycową. Aby nie dopuścić do zawielenia pryszczycy do gospodarstwa, należy nowonabyte świnie przetrzymać w odosobnieniu przez jeden miesiąc. Nie wolno kupować świń ani ściółki i paszy w okręgach w których panuje pryszczycy.

ZAPALENIE JAMY USTNEJ U KRÓW

Zapalenie błony śluzowej jamy ustnej najczęściej spowodowane jest nierówno wyrośniętymi ze-

bami, które ranią i drażnią ją. Ostra, klującą lub spleśniąła karma, trujące rośliny pastwiskowe jak gorczyca, jaskry, ostromlecz oraz zbyt gorąca karma mogą także spowodować zapalenie jamy ustnej. Choroby zakaźne, jak pryszczycy i ospa wywołują również zmiany zapalne przede wszystkim w jamie ustnej. Następstwem zapalenia może być powstanie wrzodów w jamie ustnej, tworzących się wskutek działalności zarazków rozmnażających się w czasie choroby. Chorą zwierzę je powoli, ostrożnie, czasami nie chce żuć twardych pokarmów. Blona śluzowa jamy ustnej jest miejscami zaczernioną i bolesną. Jeśli nie utworzy się wrzody, zwierzę po 7–10 dniach zwykle powraca do zdrowia. Wrzody powstają najczęściej na dziąsach obok zębów, które wskutek tego chwieją się a nawet wypadają. Przy powstaniu wrzodów z pyska wyplyną cuchnąca, brudnoszara ślina. Chorą zwierzę należy karmić miękką paszą, świeżą, trawą i miękkim słodkim sianem. Jamę ustną zwierzęcia trzeba dwa razy dziennie przemywać roztworem składającym się z pół szklanki octu, 1 łyżki stołowej soli i 1 litra przegotowanej, letniej wody lub fioletowo-różowym roztworem nadmanganianu potasowego. Dobrze jest smarować jamę ustną mieszanką jodyny i gliceryny (na jedną część jodyny, siedem części gliceryny), albo mieszanką miodu z octem (pół na pół). Jeżeli po kilku dniach stan zwierzęcia nie ulegnie poprawie, należy wezwać lekarza.

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

SAMPINÓN POLIEVKA. Rozpočet: 100 g šampiňónov, 40 g masla, 40 g hladkej mýky, soľ, 1 žltok, 1 lyžica oleja, mleté čierne korenie, zelená petržlenová vňať, voda.

Očistené, umyte šampiňóny pokrájame na tenté plátky a podusíme na oleji. Z mýky a masla pripravíme bledú záprážku, zalejeme ju vodom a za stáleho miešania dobre povaríme. Potom pridáme do nej dusené šampiňóny, soľ, mleté čierne korenie a necháme zovriť. Polievku zjedime rozložaným žltkom a poskolanou zelenou petržlenovou vňaťou. Po pridaní žltka polievku už nevaríme, ale podľa potreby iba prihrejeme.

Podávame s oprázenou žemľou alebo so žemľovými knedličkami.

VYPRÁŽANÉ JAHŇA. Rozpočet: 1 kg jahňacieho predného mäsa, soľ, 2 vajcia, 40 g hladkej mýky, strúhanka, mast na vyprážanie.

Mäso umyjeme, vykostíme, pokrájame a 5 minút varíme v osolennej vode. Potom vyberieme ho z vody a necháme vychladnúť. Vychladnuté osolíme, obalíme mýkou, rozložanými vajcami, strúhankou a vyprážime v ho-

rúcej masti. Vyprážené kúsky poukládame na misu, pokvapkáme roztopeným maslom a ozdobíme zelenou petržlenovou vňaťou a kolieskami citróna. Mäso môžeme vyprážať aj bez varenia.

Podávame s dusenou ryžou alebo zemiakovou kašou a hlávkovým alebo iným šalátom.

VEĽKONOČNÁ SADLINA. Rozpočet: 500 g vareného údeného mäsa, 3 vajcia, 5 dl mlieka, soľ, mleté čierne korenie, strúhanka, zelená petržlenová vňať.

V hrnčeku rozložíme celé vajcia, pridáme soľ, mleté čierne korenie, mlieko, zomleté údené mäso, strúhanku, príp. dve na kocky pokrájané žemľu a nadrobno posekanú zelenú petržlenovú vňať. Zo zmesi urobíme redšie cesto, roztrietme ho na vymastenej pekáči a v stredne tepnej rúre upečieme.

Podávame s duseným špenátom alebo hlávkovým šalátom.

PLNENÉ ŠUNKOVÉ ZÁVITKY. Rozpočet: 4 plátky šunky, 150 g šampiňónov, 1 menšia cibuľa, 20 g tuku, soľ, lyžica kečupu, zelená petržlenová vňať.

Nadrobno pokrájanú cibuľu speníme na tuku, pridáme umyte pokrájané šampiňóny, soľ, kečup a krátka podusíme. Plátky šunky z oboch strán opečieme, naplníme pripravenými šampiňónmi, posypeme posukanou zele-

nou petržlenovou vňaťou a stočíme.

Podávame s opečenými zemiakmi a hlávkovým šalátom ako hlavné jedlo a s chlebom ako teplý predkrm.

VIEDENSKÁ BÁBOVKA. Rozpočet: 3 vajcia, 150 g masla, 150 g práškového cukru, 200 g polohrubej mýky, pol balíčka prášku do pečiva, trochu soli, vanilku, 40 g hrozienok, 40 g mandľ alebo orechov, citrónová kôra, 1 dl mlieka.

Maslo, žltky a práškový cukor dobре vymiešame, pridáme potrhanú citrónovú kôru, vanilkou, soľ a vlažné mlieko. Z bielkov ušľaháme tuhý sneh. Múku zmiešame s kypriacim práškom, presejeme a spolu so snehom zláhka vymiešame do žltkov. Nakoniec pridáme pokrájané mandle alebo orechy a umyte hrozienky. Bábakovú formu vymastíme, vysypeme mýkou, naplníme cestom a dáme pięci. Spočiatku pečieme pomaly, neskôr teplotu rúry zväčšíme. Upečenú bábakovku vyklopíme z formy a posypeme cukrom.

SALÁT

PESTRÝ OKURKOVÝ SALÁT. Rozpočet 500–700 g salátových okurek, svazek ředkvíček, 2 mla-

dé cibule, 3 lžice strouhaného krenu, 1 dl smetany, 2 lžice citronovej šťavy, sůl.

Oloupané salátové okurky nakrájme na kostičky a vložíme do salátové misy. Přidáme na plátky nakrájené ředkvíčky a cibulky, smes osolíme, pokapeme citronovou šťavou a necháme asi dvě hodiny rozložit. Strohaný kren rozmícháme se smetanou a osolíme. Salát rozdělíme na misky a zalijeme připravenou zálivkou.

OSLAVENCÚM

TELECI KYTA PO NÁMORICKU. Rozpočet: 600 g teleci kyt, 60 g mäsla, 1/2 lžičky mouky, 2 dl červeného vína, 2 dl vody na zalíti, mletý pepř, sůl, 20 malých cibulek nebo jedna velká cibule, kečup.

Do kastrolu dáme rozpustit máslo, vložíme na ně opláchnuté a osušené teleci maso a opečeme ho po všech stranách do zlatova. Potom ho popräšíme moukou, zasmahneme ji, maso osolíme a opepříme, zalijeme vínem a horkou vodou a dusíme do poloměkká. Přidáme cibulky nebo na prstence nakrájenou cibuli, kečup a na mírném ohni dopečeme. Při podávání maso přeléváme šťavou a zdobíme ci-

ZAKAŻNY KATAR NOSA KRÓLIKÓW

Jest to choroba występująca głównie na wiosnę i na jesieni, powodująca duże straty w hodowli. Zarażenie następuje na skutek przebywania w jednym pomieszczeniu sztuk zdrowych z chorymi oraz przez paszę, ściółkę, wodę i wydzielinę chorych zwierząt. W objawach zauważa się wyciek z nosa początkowo śluzowy, potem ropny. Choré królików tracą apetyt, kaszczą, parskają, oczy ich są zaczernione i izawią. Wskutek świadczenia nosa, króliki trą go łapkami powodując uszkodzenie skóry. Temperatura ciała dochodzi do 41 stopnia. Sierść jest nastroszona. Śmierć może nastąpić 3–6 dni. Przy postaci przewlekłej, następuje zapalenie płuc, niekiedy mózgu i padnięcie. Nie należy mylić kataru zakaźnego ze zwykłym. Zakaźny występuje u większej ilości sztuk i zawsze kończy się śmiercią. Leczenie jest bezcelowe. Aby zapobiec szerzeniu się choroby, należy chore sztuki zabić, a pomieszczenia, w których one przebywały, oczyścić, wyparzyć wrzątkiem i odkroić roztworem lizolu (2 łyżki stołowe na 1 litr wody). W zapobieganiu królików należy dobrze żywić, trzymać w czystych, widnych, zaabezpieczonych przed przeciągami pomieszczeniami. Nowozakupione trzyma się w osobnych klatkach przez 30 dni.

HENRYK MĄCZKA

bulkami. Podáváme s rýží nebo s brambory.

ŠETŘÍME V KUCHYNÌ

BRAMBOROVÉ ŠÍSKY S MÁKEM. Rozpočet: 800 g brambor, 100–120 g hrubé mouky, 100 g krupice, 1 vejce, 60 g máku, 100 g cukru, 80 g másla.

Brambory uvaříme ve slupce, oloupeme a prolisujeme. Necháme zchladnout, potom přidáme vejce, špetku soli, krupici a podle potřeby hrubou mouku. Rychle zpracujeme v těsto, vyválimé váleček a rozkrájíme na stejně velké kousky. Každý dlaní rozválimo do tvaru šísky a zaváříme do vroucí osolené vody. Uvařené šísky sedíme, necháme okapat a na talířích sypeme mletým mákem s cukrem a omastíme rozpuštěným máslem.

ODPOVĚD:

Uhádnete? — A-4, B-5, C-3, D-2, E-1.

Zeměpis — hoblik, květináč, pilník, kočár — Bělč.

PRAWNIK

WALORYZACJA EMERYTUR I RENT

Zgodnie z wcześniejszą zapowiedzią od 1 marca nastąpiła waloryzacja emerytur i rent. Warto zapoznać się z zasadami tej istotnej przecież operacji.

Przeliczanie emerytur i rent wprowadzone ustawą z 14 grudnia 1982 r. obejmuje świadczenia przyznane przed 1 stycznia roku poprzedniego. W tym więc roku waloryzowane są świadczenia przyznane przed 1 stycznia 1987 r. Od roku 1986, kiedy to pierwszy raz przeprowadzono rewaloryzację, jej zasady nie zmieniły się. Ponieważ w każdej decyzji ZUS podany jest współczynnik waloryzacyjny — obliczenie własnej wypłaty jest nieskomplikowanym rachunkiem.

Waloryzacja to, po prostu, podwyższanie podstawy wymiaru świadczeń, o taki procent, o jaki wzrosło przeciętnie miesięczne wynagrodzenie w gospodarce społecznej w roku poprzedzającym waloryzację, ale nie więcej niż o 150 proc. kwoty wzrostu przeciętnego wynagrodzenia (art. 74 ustawy).

W tym roku podstawa wymiaru emerytur i rent wzrosła o 21,1 proc., a więc maksymalnie o 7834 zł, gdyż to jest właśnie 150 proc. kwoty wzrostu przeciętnego wynagrodzenia.

Waloryzuje się podstawę wymiaru obowiązującą w ostatnim dniu lutego tego roku, w którym następuje przeliczenie.

Tak więc najpierw trzeba obliczyć ile wynosi 21,1 proc. podstawy wymiaru, wynik dodać do starej podstawy, a suma będzie stanowiła nową podstawę wymiaru emerytury (renty). Po pomnożeniu jej przez współczynnik waloryzacyjny otrzymuje się kwotę emerytury (renty).

W przykładowym rachunku przyjmijmy, że podstawa wymiaru wynosi 25 tys. zł, a współczynnik waloryzacyjny 85 proc. Podstawa wymiaru wzrosnie o 5175 zł (21,1 proc. od 25 tys. zł), a więc nowa podstawa będzie wynosiła 30 275 zł. Po pomnożeniu przez współczynnik waloryzacyjny otrzymuje się kwotę emerytury (renty). W naszym przykładzie będzie to 25 734 zł.

Prosimy zwrócić uwagę na dwie sprawy: po pierwsze waloryzowane są podstawy wymiaru emerytur i rent. Po drugie — współczynnik waloryzacyjny stanowi procentowy stosunek kwoty emerytury (renty) do kwoty podstawy jej wymiaru. W kwocie emerytury (renty) zawarte są już wszystkie dodatki i wzrosty z wyjątkiem dodatków rodzinnych, dla sierot zupełnych i pielęgnacyjnych. Do emerytury (renty) obliczonej tak, jak podaliśmy wy-

żej, wypłacane są więc tylko te dodatki. Wszystkie inne mieszą się już w kwocie emerytury (renty).

Niektórych czytelników również interesuje, jak są traktowane wypłacane od lutego br. dodatki w wysokości 3200 zł. Otoż, w uchwalę nr 19 Rady Ministrów z 1 lutego br. w sprawie podwyższania emerytur i rent powiedziano: „emerytury i renty inwalidzkie oraz renty rodzinne (...) zwiększa się na okres od 1 lutego 1988 r. do 28 lutego 1989 r. o kwotę 3200 zł”. Zwiększa się emerytury i renty, a nie ich podstawy. 3200 zł wypłacane było na razie oddzielnie, na osobnych przekazach. To samo dotyczy dodatkowej kwoty 2600 zł wypłacanej do świadczeń przyznanych od 1 stycznia 1984 r. do stycznia 1988 r.

Nie zmieniły się, jak mówimy, reguły waloryzacji. Jeżeli ktoś otrzymuje dwa świadczenia, podstawy wymiaru obu są waloryzowane, oczywiście jeżeli oba zostały przyznane przed 1 stycznia 1987 r. Odmienne zasady rządu waloryzacją w razie zbiegu prawa do emerytury (renty) pracowniczej z prawem do emerytury czy renty rolnej, ale to wyjaśnimy w osobnej informacji.

PODATEK ROLNY W 1988 ROKU

JÓZEF S. W związku z ostatnią podwyżką przeprowadzoną od 1 lutego br. wzrosły m.in. ceny żyta do 3600 zł. Interesuje mnie, jak będzie z podatkiem rolnym. Czy wzrasta on do 7200 zł z jednego hektara przeliczeniowego?

Wprawdzie zanim numer ten dotrze do Czytelników, dla większości rolników będą już zapewne znane aktualne zasady obliczania podatku rolnego. Tym nie mniej przypomnijmy ogólne zasady.

Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 15.XI.1984 roku o podatku rolnym (Dziennik Ustaw Nr 52, poz. 268), wysokość tego obciążenia, począwszy od 1985 r. określa się równowartością pieniężną żyta. W pierwszym roku działania ustawy podatek rolny z jednego hektara przeliczeniowego równy był wartością półtora q żyta, zaś od roku 1986 — równy jest wartości 2 q żyta. I teraz ustalenie najważniejsze: wartość żyta oblicza się według cen urzędowych, obowiązujących w skupie społeczeństwa dla zbóż kontraktowanych w dniu 1 stycznia roku podatkowego, bez premii określonych. W dniu 1.I.1988 r. cena żyta — jak pamiętamy — wynosiła 2400 zł. A więc podatek rolny z jednego hektara przeliczeniowego w roku bieżącym wynosi 4800 zł.

*

Inaczej rzeczy się ma z miejscowościami zaliczonymi do terenów górskich. Wiążą się z tym pewne przywileje. I tak:

Podatek rolny od gruntów położonych na terenach górskich i podgórznych jest obniżony o 30

proc. dla gruntów klas: I, II, III-a, III i III-b, a o 60 proc. dla gruntów klas: IV-a, IV, IV-b i V. Ponadto rolnicy gospodarujący na terenach górskich i podgórznych otrzymują dodatki do cen skupu mleka krowiego w wysokości 30 proc. oraz do cen skupu żywca wołowego i cielęcego w wysokości 20 proc., a także do kontraktowanej welly w wysokości 10 proc.

Również banki spółdzielcze przewidują pewne przywileje dla rolników gospodarujących w trudnych warunkach górskich. Polegają one na obniżeniu oprocentowania kredytów z kadencją obejmującą okres jednego roku.

Przypomnijmy, że do terenów górskich i górzystych zalicza się miejscowości w województwach: bielskim, częstochowskim, jeleniogórskim, katowickim, kieleckim, miejskim krakowskim, krośnieńskim, legnickim, nowosądeckim, opolskim, przemyskim, rzeszowskim, tarnowskim i wałbrzyskim, w których ponad 50 proc. użytków rolnych jest położonych powyżej 350 m npm., oraz miejscowości, w których ponad 50 proc. użytków rolnych leży na stokach o nachyleniu przekraczającym 12 stopni (Uchwała Rady Ministrów z dnia 21.I.1985 r. w sprawie aktywizacji gospodarczej i społecznej oraz rozwoju rolnictwa na terenach górskich i górzystych — Monitor Polski Nr 2, poz. 11).

OPLATY RTV

Wątpliwości czytelników budzą często zasady dotyczące opłat radiowo-telewizyjnych. Rodzą się one zwłaszcza przy posiadaniu kilku odbiorników radiowo-telewizyjnych. A zatem za ile odbiorników placimy?

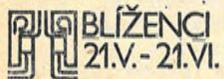
Zasada jest prosta — plac się za jedno urządzenie radiowo-telewizyjne. Jeżeli rodzina, nawet wielopokoleniowa, prowadzi wspólne gospodarstwo domowe i zajmuje jeden lokal, którego właścicielem lub najemnikiem jest jedna osoba, to niezależnie od liczby urządzeń radiowo-telewizyjnych opłacie podlega tylko jedno urządzenie. Na przykład za kilka odbiorników radiowych i telewizyjnych wnosić należy jedną opłatę radiowo-telewizyjną — tak samo, jak za jeden telewizor.

Natomiast jeżeli lokal składający się z kilku pokoi zajmuje więcej niż jedną rodzinę i jeżeli przydział mieszkania opiera się na więcej niż jedną osobę (np. w przypadku rozwiedzionego małżeństwa), to każda z tych osób obowiązana jest zarejestrować posiadane urządzenia radiowo-telewizyjne. Dotyczy to także sublokatorów. Jeżeli np. właściciel lokalnu wynajmuje jeden czy nawet kilka pokoi, to każdy z sublokatorów wnosi za posiadane urządzenie radiowo-telewizyjne oddzielną opłatę. Przypomnijmy, iż aktualna opłata wynosi 350 zł miesięcznie.

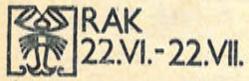
HVIEZDY O NÁS

Mnoho sa zmení k lepšiemu v tvojom najbližšom a ďalšom okoli. Presvedči sa, že rodina a spolupracovníci to myslia dobre a ich rady by si nemal podeľovať. Nezabúdaj na aktívny, racionálny odpočinok. Tvoje zdravie nie je priamo ohrozené, ale mäš za sebou mnoho ťažkých chvíľ a mesiaci usilovnej práce.

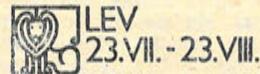

Nemáš istotu, či tvoja volba bola správna. To sa ukáže až za nejaký čas. Nezabúdaj preto na zadné dvere a nepál za sebou všetky mosty, lebo inak strátiš nielen peniaze, ale aj uznanie a priaze spolupracovníkov. Musíš si všetko dobre rozmyslieť a neponáhať sa s rozhodnutím.

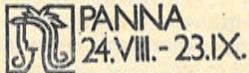

Odkiaľ sa v tebe berie toľko neznášanlivosti a nepochopenia voči najbližšiemu človeku? Nezabúdaj, že aj tvoje rozmary a náladu pôsobia tvojmu okoliu na nervy. A predsa dobre vieš, že v takej situácii je najlepšou metódou taktné konanie a nie ostré slová. Drž si nervy „na uzde“ ak ta budú ostro kritizovať. Spô-

sob tvojej reakcie na kritiku môže značne ovplyvniť tvoju budúlosť.

V práci budeš mať novú situáciu; konečne si ťa všimnú. Dosiahneš úspech, ale pod jednou podmienkou: nehovor o svojich plánoch a vôlebach o svojich veciach. Spolupracovníci ti závidia a mohli by všetko pokaziť, keby si nezachoval tajomstvo. V najbližšom čase si dobre všimni osobu, ktorá by sa chcela s tebou zblížiť. Môžeš si s ňou dohovoriť stretnutie na neutrálnej pôde, napríklad v kaviarni.

Tvoj elán, energia a chut k práci budú mať vplyv na stav tvojich finančných a životnej situácie. Tu bude všetko v poriadku. Predstavení si ťa vázia, spolupracovníci ťa považujú za dobrého kolegu. Nepáte ovzdušie v manželstve si nemusíš vyčítať — skutočne to nie je tvoja vina.

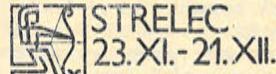

Trápi ťa nedostatok penazí, ale nerob si starosti, koncom mesiaca sa štastie obráti a dostaneš

neočakávanú výplatu: možno do konca niečo vyhráš. Podobne v práci; konaj kľadne a dôsledne, trpežnosť ruže prináša. Na tvojom ovládaní a trpežnosti budú závisieť nielen vzťahy s okolím, ale aj s partnerom, ktorý v poslednom čase nie je v najlepšej nálade.

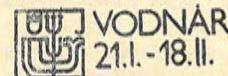

Tvoje úsilie konečne prinesie výsledky. Priaživo sa zmení tvoja finančná situácia, v poslednom čase dosť kritická. Ak sa chceš vyhnúť neprijemnostiam, zachovaj skromnosť a rozvahu, vystrihaj sa ochovárania a úkladov. Urobila by ti dobre aspoň krátká dovolenka, tvoje nervy sú dosť roztrásené a potrebujú odpočinok.

Môžeš počítať s väčšou časťou peňazí. Veľa spokojnosti ti prinesie tiež rodinný život. Už dávno sa chystaš vymaľovať byt a zmeniť zariadenie a nábytok — urob to teraz! Venuj pozornosť rodine, ktorá sa stázuje, že pre ňu nemáš nikdy čas. Ak nebudeš zanedbávať svojich najbližších, ich láska ti prinesie mnoho rado-

nesie konkrétny prospech, pre dovšetkým finančný, ale aj v odbornej kariére. V rodine ťa čaká mnoho radostí, ale aj starostí a obáv o budúenosť. Netráp sa vopred, všetko sa dá ešte napraviť!

Ak využiješ svoje možnosti a energiu, nebudeš dlho čakať na peniaze ani na dobré výsledky v práci. Značne lepšie sa rozvíňu vzťahy s osobou, na ktorej ti veľmi záleží. Prestaň futovať sám seba, nariekanie nie je dobrú pôdou pre citové vzťahy a čierne okuliare ti nepridajú na krásu.

Situácia je lepšia, ako si myslíš. Šťastie ti praje, môžeš sa o tom presvedčiť v loterii. Aj v práci a na štúdiách ťa čaká dobré obdobie. Iba nedovoľ, aby okolie zneužívalo tvoje dobré srdce a zatahovalo ťa do sporov a klebiev. Nikomu tým nepomôžeš a sebe môžeš iba zaškodiť.

Nadálej si príliš agresívny. Buď miernejší, nekrič na všetkých okolo, lebo vyvoláš hlboké rozpory v rodine. Musíš sa skutočne do všetkého miešať? Tebe zlož rýchlo prejde, ale pomysli aj na iných... Najbližšie týždeň budú dobrým časom pre dovolenkú, nalepšie s celou rodinou.

NÁŠ TEST

Hodíte se k sobě?

Vídáme někdy dvojice, ktere k sobě přiléhají jako dvě poloviny překrojeného jablka. A jak ty se hodíš ke svému partnerovi? Odovídáte si psychicky? Co vás spojuje? Co vás dělí? Jaké máte naděje na dobrý, zdařilý společný život?

Zkuste společně odpovědět na tyto otázky:

- Patří tvoje znamení zvěrokruhu a znamení tvého partnera k jedné ze čtyř skupin zvěrokruhu?
- Oheň (Beran, Střelec, Lev)
- Vzduch (Blíženci, Váhy, Vodnář)
- Země (Býk, Panna, Kozorožec)
- Máš rád bujný společenský život?
- Soudíš, že manželé bez ohledu na to, jak dlouho manželství trvá, musí společně trávit dovolenou?

- Soudíš, že každý z manželů může mít přátele druhého pohlaví?
- Zili nebo žijí tvoji rodiče ve shodě?
- Měl jsi dobrý vztah k matce? (pro muže)
Měla jsi dobrý vztah k otci? (pro ženu)
- Jaký cíl manželství pokládáš za nejdůležitější:
 - narození a vychování dětí
 - dosažení vysokého materiálního standardu
 - teplota, bezpečí, vzájemné pochopení dvou lidí.

Nyní si každý z vás spočítá své body (za „ano“ 5 bodů, za „ne“ 0). Připočtěte si každý 5 bodů, souhlasí — li vaše odpověď na otázku č. 7. Pak porovnáme výsledky a vypočteme rozdíl.

ROZDÍL ČINÍ 5–10 BODŮ:

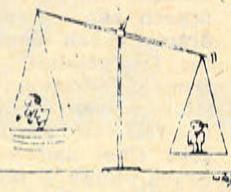
Váš svazek je zdařilý nebo může být plně zdařilý, vzájemně uspokojující vaše potřeby a rozvíjet se v souladu s vlastním přesvedčením. Děti budou vyrůstat v lásce a harmonii.

ROZDÍL 15–25 BODŮ:

Rozdíly mezi vami mohou způsobit potíže ve vzájemném pochopení potřeb a očekávání. Casto to vede k pocitu nespokojenosť a vzájemnému oddálení. Promluvte si spolu upřímně, ještě můžete najít společnou cestu.

ROZDÍL PŘES 25 BODŮ:

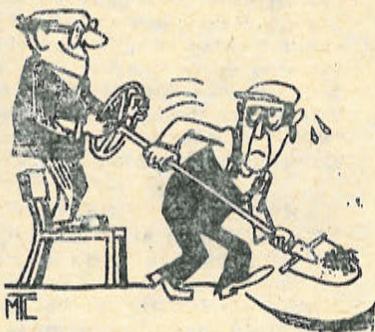
Vaše povahy se velmi mezi sebou různí a proto vaše manželství musí být jediným velkým kompromisem. Pouze v tom případě může vaše manželství vydržet bez hlubších otřesů. Musíte popracovat na svém charakteru a prokázat maximální pochopení partnera.

JEZ — Bělehrad

JEZ — Bělehrad

Vnučka píše z internátu domov:
— Mám sa tu veľmi dobre, pilne
sa učím, raz za deň si zájdem aj
na prechádzku a večery mi kráti
ping-pogn.

Stará mama jej odpísala:
— Všetko by bolo v poriadku,
len tie schôdzky z tým Čiňanom
sa mi nepačia!

Otec chváli doma svoju sekretáru:
— Je pracovitá, milá a veľmi
pekná — hotová bábika!
— A zatvára oči, keď leží? —
sputuje sa ho päťročná dcérka.

DOKÁŽEŠ TO?

UHÁDNETE?

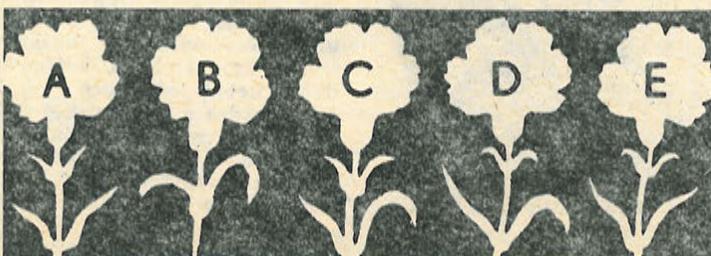
Na obrázkoch je 5 bielych klinčekov označených písmenami a 5

označených číslami. Uhádnete,
ktoré číslo ku ktorému písmenu
patrí?

ZEMPÉPIS ČSSR

V osmi obrázcích sú dve dvojice, ktoré k sobe logicky patrí. Obě vyraďte a z pojmenovani zbylých čtyr obrázků prečtete třetí písmena. Dostanete tak názov státní přírodní rezervace v okrese Klatovy se smíšeným listnatým porostenem, starým 200 let. (Odpoveď na str. 29)

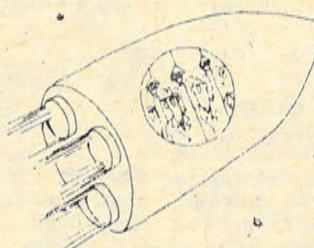

JMÉNO VĚSTÍ

ANTONIE. Je to nejčastěji tmavovláská nebo brunetka s hnědýma očima a hustými, hedvábnými vlasy. Vysoká, štíhlá, není ani tak krásná, jako spíše půvabná. Od raného dětství žije ve stínu své mladší sestry nebo bratra, protože její rodiče, jinak mili a kulturní lidé, uplatňují vůči dětem zásadu „dvojí lásky“. Antonie to vidí, je jí to líto, ale neprojevuje své city navenek. Tyto nedostatky si vynahrazuje ve škole mezi kamarády a kamarádkami, kteří ji mají velmi rádi. Je to velmi kamarádská dívka, přátelská, společensky uvědomělá. Učí se výborně, k čemuž přispívá její vytrvalost a pečlivost. Cení ji za to učitelé, a spolužáci jsou jí vděční za pomoc v učení. Antonie má velké matematické a fyzikální nadání, ale zároveň ráda poslouchá hudbu, hodně čte, chodí do divadla, na výstavy výtvarného umění, ráda tančí. Má klidnou, vyrovnanou povahu. Je dobrá, srdečná, starostlivá a věrná. V přátelství je na ni vždycky spolehlivá. Ráda pomůže, zastane se jiných bez ohledu na riziko a vlastní zájmy. Má ráda zvířata a květiny. Je citlivá na utrpení blížních, zejména dětí. Vady na krásce výborně vyrovnaná půvabem a milou povahou. Studuje obvykle matematiku, chemii, fyziku nebo architekturu. V práci je poctivá a pečlivá. Je výbornou manželkou a matkou. Poměrně brzy mají s manželem pěkný byt, nábytek a auto. Cestují do ciziny, kde Antonie prohlubuje své vědomosti a zájmy. Jako matka je dobrým pedagogem a vychovatelkou.

TADMIR

— Otecko, čo to znamená, keď sa povie, že jablko nepadá daleko od stromu?
— Co si zase vyviedol, ty lotor!

EULENSPIEGEL — Berlin

SNÁR

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa nevadí občas sa pozrieť do snára. Veď je to iba zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď

sa vám sníval:

Pes — zoznámiš sa s verným priateľom; veselý — zmierenie; útočný — budeš v nebezpečenstve; byť pohryznutý psom — spor kvôli peniazom; sťekajúci — nevôľa; zavýrajúci — ťažká nemoc; besný — budeš mať starostiu; biely — prijemná záležitosť; čierny — zrada priateľa; uviazaný — niekto ďa chce okradnúť.

Vreckový nožik — budeš zapletený do procesu.

Petarda — boj a nepokoje.

Päť — budeš sa hádat.

Petržlen — nájdeš mnohých priaznivecov.

Pevnosť — upadneš do nemilosti u predstavených; horiaca — nemoc; ostreľovaná — bud' súčinný k svojim spoluobčanom.

Pijavica — chrán sa pred úžerníkmi.

Pištol — nepriateľstvo, zloba.

Pilník — tvoja práca bude ocenána.

Piliny — zabrániš prepadnutiu.

Piesne spievat — telesné utrpenia; pocú — šťastie a spokojnosť.

Piesok — budeš mať neprijemnú návštěvu; rozhádzany — neisté pomery.

Pláza — očakávaj radosť.

Plechová nádoba s vodou — pomaly, ale isto postupuješ; s vínom — vysoké príjmy.

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (red. nacz.), 26-04-55, 26-42-51

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO
CZECHÓW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS
31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3—4, tel. 22-12-92.

ODZNACZONY: Złotym Medalem ze Wstępu Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złotą Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TKCIS.

REDAKCJA: Adam Chalupec (redaktor naczelny), Areta Fedak (opracowanie graficzne), Anna Krzysztofek, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Ewa Rudnicka (tłumacz), Alibeta Stojowska (tłumacz), Dominik Surma, Ján Spernoga (sekretarz redakcji).

WYDAWCZA: Wydawnictwo Współczesne RSW „Prasa-Książka-Ruch“, 00-390 Warszawa, ul. Wiejska 12, tel. 28-24-11.

SPOŁECZNE KOLEGIUM REDAKCYJNE: Augustin Andrašák, Zofia Bogaćkova, Józef Congva, Ján Halač, František Harkabuz, Zofia Chalupková, Bronisław Knapčík, Eugen Kott, Eugen Miśinec, Lídia Mšalová.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumerator na kraj przyjmuje Oddziały RSW „Prasa-Książka-Ruch“ lub w urzędach pocztowych i doręczyciele w terminach: do dnia 10 listopada na I kwartał, I półrocze oraz cały rok następny; do dnia 10 lutego na trzy kwartały, a do dnia 10 czerwca na II półrocze roku bieżącego.

Cena prenumeraty: kwartalnie 150 zł, rocznie 600 zł. Instytucje i zakłady pracy opłacają prenumeraty w miejscowych Oddziałach RSW „Prasa-Książka-Ruch“ lub w urzędach pocztowych, gdzie Oddziałów nie ma — w urzędach pocztowych. Czytelnicy indywidualni opłacają prenumeraty w urzędach pocztowych i (na wsi) u doręczycieli.

Prenumerator ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch“ Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto NBP XV Oddział w Warszawie Nr 1153-201045-139-11. Prenumerata z wysyłką za granicę jest droższa o 50% dla zleceniodawców indywidualnych i o 100% dla instytucji.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW „Prasa-Książka-Ruch“, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10, Zam. 133.

Nie zamówionych tekstów, fotografii i rysunków Redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótów.

Numer oddano do składu 3.3.1988, podpisano do druku 22.4.1988.

STÁVA SA ■ STALO SE...

NA ŠPANĚLSKÉM, HOLANDSKÉM ANI BELGICKÉM královském dvoře ještě nebyly oficiálně oznámeny žádné zásnuby, ale všeobecně se mluví o tom, že mladí následovníci trůnu Španělska, Holandska a Belgie jsou zamilovaní a mají vážné záměry. 22letý Willem-Alexander, nejstarší syn královny Beatrix, poznal v létě na bálu u jisté aristokratické rodiny v Kodani princeznu Alexii, dceru bývalého řeckého krále Konstantina. Princezna bývá často v Kodani, její matka Anna Maria je mladší sestrou dánské královny Margrethy. Mladý pár je prý po uši zamilovaný; setkávají se u dánských příbuzných Alexie. Tato setkání měla být přísně tajná, ale nepodařilo se tajemství udržet, tím spíše, že Willem-Alexander létá do Kodaně letadlem, které sám řídí.

Následovník španělského trůnu 24letý Felipe má vážný zájem o 18letou princeznu Natalii, v přímé linii pocházející z rodiny posledního německého císaře. Dívka je velmi hezká a mladý Felipe velmi zamilovaný. Natalia rodina, ačkoliv protestantská, pro všechny případy poslala dívku do gymnázia, které vedou katolické jeptišky. Následovník trůnu katolického Španělska by se totiž nemohl oženit s protestantkou.

Belgický korunní princ Philippe se zamiloval do německé princezny Desirée Hohenzollernové. Byla by to velmi vhodná partie: rod Hohenzollernů sahá do 12. století, pochází z něho mnoho králů a císařů. Desirée má rovněž dobré koligace: je neteří švédského krále Karla Gustava. Na snímku: princezna Alexie a princ Willem-Alexander.

NEOBVYKLÝ REKORD dosiahli dve mladé Angličanky: 22ročná Alison Wrightová a jej rovesnička Helen Dismonidesová. Už dávno náruživo pestovali jogging, behali každý deň po niekoľko kilometrov. Rozhodli sa však vyskúšať si svoje sily nie na anglických cestách, ale na exotickom, ako aj tažkom teréne — v Himalájach. Obe slečny prebehli 264kilometrovú trasu vedúcu od Mount Everestu až po

nepálske hlavné mesto — Katmandu. Zdolali ju v rekordnom čase 82 hodín a 10 minút. Prebehli po ceste osem sediel a boli o celých 27 hodín rýchlejšie ako domorodec — Šerpovia. Mladé Angličanky chceli dokázať, že nie sú horšie od mužov, ako aj reklamovať činnosť jednej dobročinnej organizácie, ktorá pomáha krajinám Tretieho sveta.

MADONNA, proslulá 29letá hvězda estrády, se rozvádí! Advokát Michael Iglis podal jejim jménem rozvodovou žalobu. Madonna už nebydlí s manželem. Její manželství se Seanem Pennem, nepříliš nadaným hercem, trvalo pouze dva roky, ačkoliv se prý vzali z velké lásky.

Jako příčinu rozvodu Madonna uvádí „neprekonatelné povahové rozdíly“. Je však známo, že se tyto eufemisticky nazvané povahové rozdíly projevovaly neustálými hádkami a pračkami mezi Pennem a jeho slavnou ženou.

Jedni tvrdí, že Penn byl chorobně žárlivý, jiní hledají hlubší příčiny. Podle nich Penn nezářil na ženu, ale spíš na její úspěchy. Madonna má na svém kontě rekordní počet 30 miliónu prodaných desek, je ideálem tisíců mladých děvčat, která ji napodobují v oblékání i chování, obecenstvo ve všech světadlech ji nadšeně přijímá. Slabý herec Penn má komplexy, cítí se jako bezvýznamný doplněk vlastní ženy, která mu ostatně nedovolila na to zapomenout.

Madonna prohlásila, že chce pana Penna beze zbytku odstranit ze svého života a vrátit se k svému původnímu jménu Ciccone, které ostatně na scéně neužívá. Pokud jde o Penna, určitě se bude chtít dostat k milionům své ženy. Podle amerických zvyků bude od ní žádat odškodení.

Na snímku: Madonna a Sean v době velké lásky.

NELSON A WILLIE. Jméno Nelsona Mandela je známé na celém světě. Pro ty, kteří jsou učastování a diskriminování pro svou černou kůži, to jméno je symbolem naděje na lepší budounost, na vítězství v boji s apartheidem, s nelidským jednáním s černým obyvatelstvem Jihoafrické republiky. Nelson Mandela je už 25 let ve vězení, ačkoliv se na celém světě ozývají stále četnější hlasy žádající jeho propuštění.

Američtí a angličtí filmaři, protivníci apartheidu, natočili

nedávno film o Nelsonovi Mandelovi a o jeho ženě a družce v boji, Willie Mandelové. Je to otřesné vyprávění o věrné lásce dvou lidí, nehasnoucí na vzdory životu v neustálém ohrožení a potom dlouhých let odoučení. Již 25 let se Willie, sama mnohokrát zatýkaná, setkává s mužem jen na krátkých návštěvách ve vězení.

Film byl natočen bezprostředně za hranicemi JAR, v Zimbabwe. Hraje v něm 70 profesionálních herců. Nelsona Mandelu a jeho ženu hrají američtí herci Danny Glover a Alfre Woodardsová. Statistiky byly stovky obyvatel Zimbabwe a uprchlíci z JAR v této zemi.

Na snímku: Nelson a Willie Mandelovi — scéna z filmu.

CUDNÁ KARIÉRA CHER. Čudne prebiehal kariera Cheryl Sarkisoan La Pierre, na svede známej ako Cher. Už od detstva snivala o tom, ako sa stať slávnou. Keď mala dvanásť rokov, usilovne cvičila svoj podpis — myslela na autogramy, ktoré bude niekedy rozdávať. Prekvapuje, že tieto detské sny sa splnili. Cher mala 16 rokov, keď stretla istého Sonnyho Bono, ktorý nemal žiadne povolanie, ale zato mal pekný hlas. Cher a Beno začali spievať spolu, zobraли sa a ako Sonny a Cher získali medzinárodnú slávu... Zbožňovala ich mládež, najmä hippisovia. Po šiestich rokoch sa Cher so Sonnym rozvedla. Rozhodla sa robiť kariéru sama — a v úplne inom štýle. Podrobila sa niekoľkým skrášľujúcim operaciám: zväčšili jej poprsie, upravili nos, pomocou silikónu jej zmenili typ tváre, vyrovnavi zuby. Dokonca jej vraj odstránili aj dve najnižšie rebrá, aby jej postava zoštihlela. „V Cher nie je pravdivé“ — hovorí sa v Amerike.

Takto dôkladne zmenená Cher dosahovala úspech za úspechom ako speváčka. Boli tiež známe jej drahé vrtochy: mala 1000 šiat a 500 párov topánok. Keď išla do spoločnosti, nechala si kaderníkov dovázať lietadlom z Los Angeles.

geles do New Yorku. Ale nikto neočakával, že Cher dosiahne úspech ako... herečka, k tomu v dramatických úlohách. Tiež úlohy jej priniesli nomináciu na Oscara, odmenu zvanú Golden Glob a titul najlepšej herečky na festivale v Cannes v roku 1985. Cher nadále spieva a nahráva platne — má už 11 zlatých a 3 platínové platne.

Má tiež stále mladších manželov. Najnovším milencom 41ročnej hviezdy je nejaký 23ročný herec „Mama je smiesna s tými svojimi chlapčekmi“ — hovorí jej 18ročná dcéra Chastity. Ale Cher je šťastná — dosiahla to, o čom snivala ako malé, chudobné dievčatko, na dôvažok spolovice Indiánka... Na snímke: Cher.

KRÁLOVSKÉ PÄTDESATNICKY. Dve sú kráľovnami, jedna je manželkou kráľa a jedna — manželkou následníka trónu. Všetky štyri dámky práve ukončili alebo zanedbalo ukončia 50 rokov. A ešte prednedávnom holandská Beatrix, dánska kráľovná Margrethe, manželka španielského kráľa Juana Carla Sophia, ako aj manželka budúceho nórského kráľa Haralda — Sonja patrili k mlademu pokoleniu európskych kráľovských dvorov.

„Ešte prednedávnom som sa bála tých narodenin“ — zverila sa kráľovná Beatrix. — „Patdesiat rokov znie nebezpečne. Ale dnes sa necítim nešťastná“. Kráľovná Beatrix nemala v posledných rokoch šťastný život: jej manžel bol fažko nemocný na depresiu, v lete sama ochorela na zápal mozgových blán. Ani kráľovská „práca“, ktorú Beatrix vykonáva veľmi pocitivo a zopadne, nepatri k najfahším. Napriek tomu holandská kráľovná nazývajú „koningin glimlach“

— „smejúcou sa kráľovnou“. To tiž vždy vie ľudom ukázať osmiatu tvár. Vážia si to jej poddaní — pri priležitosti jej narodení a na ich pamiatku v každom holandskom meste a na dedine sadili mladé stromčeky.

V Dánsku je tiež populárna kráľovná Margrethe, trochu menej jej francúzsky manžel. Dáni si dokonca myslia, že ich päťdesiatročná kráľovná, ktorá ako mladé dievča nebola práve najkrajšia, z roka na rok vyzerá lepšie a mlado, hoci vôbec nedába o zdravie. Fajší 40 cigaret dennie a rada si vypije kalíštek tuhého ku každému jedlu.

„Päťdesiatka je vekom, v ktorom sa žena môže skutočne tešiť zo života. Deti sú už dospelé, možno venovať viacero pozornosti sebe a k starobe je ešte ďaleko“ — hovorí španielska kráľovná Sophie. To iste tvrdí Sonja, manželka nórskeho následníka trónu. Jej štart na kráľovskom dvore nebol jednoduchý — Sonja pochádzala z meštianskej rodiny a uplynuli roky, kym ju prijala aristokracia. Na snímach: holandská kráľovná Beatrix a kňazna Sonja z Nórsku.